

๒๒

บทที่ ๒

โครงสร้างสังคม วัฒนธรรมประเพณีและลักษณะทั่วไปของชาวกะเหรี่ยง

ประวัติและความเป็นมาของชาวกะเหรี่ยง

ชาวกะเหรี่ยงเป็นชนชาวเขาที่อาศัยอยู่ตามพรมแดนทางก้นตะวันออกของ ประเทศสหภาพพม่า และทางก้นตะวันตกของประเทศไทยตั้งแต่เหนือจรดใต้จาก เมืองตองยี (Taunggyi) จนถึงเมือง ตะนาวศรี (Tenasserem) ตลอดไปจนถึง คอคอดกระ^๑ อาศัยอยู่ทั้งในบริเวณที่เป็นหุบเขา พื้นที่ราบและภูเขาซึ่งมีระดับความ สูงไม่มากนัก ส่วนใหญ่ชาวกะเหรี่ยงจะอาศัยอยู่ในพื้นที่ ๆ มีระดับสูงระหว่าง ๔๕๐ - ๕๐๐ เมตรจากระดับน้ำทะเล^๒

ชาวกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยที่สำคัญ ๆ มี ๒ พวกใหญ่ ๆ คือ

๑. ยางคอยอาศัยอยู่บนภูเขาทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศไทย นับตั้งแต่จังหวัดตากขึ้นไปและรวมทั้งชาวกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ภูเก็ต ยางคอยนี้มีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ยางแดง หรือ กะยอ หรือ ชั่ว หรือกะหราง

^๑ Mohd. Razha Rashid and Pauline H. Walker, "The Karen People: An Introduction" in Farmers in the Hills : Upland People of North Thailand.(Malaysia: University Sains Malaysia, 1975) p. 87(Mimeographed).

^๒ Mohd. Razha Rashid, "The Pwo Karen Village of Dong Luang : Some Notes And Impression" in Farmer in the Hills : Upland People of North Thailand, p. 99. (Mimeographed).

๒. ยางน้ำ อาศัยอยู่ตามพื้นที่ที่ราบธรรมดาไม่อยู่บนภูเขา มีอยู่ในแถบจังหวัด กาญจนบุรี ราชบุรี และอุทัยธานี ยางน้ำมีชื่อเรียกว่ายางขาว หรือโป้ว หรือพล้อง หรือสะกอ^๑

ตามธรรมเนียมหมู่บ้านชาวเขาจะแบ่งเผ่ากะเหรี่ยงออกได้ ๕ เผ่า และได้ กำหนดชื่อเป็นทางการดังนี้ คือ

- ๑. กะเหรี่ยงเฝ้าสะกอ
- ๒. กะเหรี่ยงเฝ้าโป้ว
- ๓. กะเหรี่ยงเฝ้าทองสุ (พะโอ)
- ๔. กะเหรี่ยงเฝ้าแว (คยา)^๒

ชนชาวกะเหรี่ยงที่อยู่ในหมู่บ้านบ้านบ่อ พุงแฝก สวนผึ้ง ทามะขาม บ้านบึง บ้านคา โป่งกะทิงบน และโป่งกะทิงล่าง ในเขตกิ่งอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี มีผู้สันนิษฐานว่า เป็นกะเหรี่ยงพวกปะโว (โป้ว) หรือกะเหรี่ยงทะเลง เพราะก่อนที่ พวกนี้จะอพยพข้ามหิมาลายาตะวันออกเข้ามาใน เดิมมีหลักแหล่งอยู่แถบลุ่มน้ำอิรวดี (อิรวดี) ปะปนอยู่กับพวกมอญ ทั้งภาษากะเหรี่ยงที่ใช้พูดกันมีคำที่คล้ายคลึงกับภาษามอญอยู่มาก และจากคำบอกเล่าของชาวกะเหรี่ยงเองก็บอกว่าพวกเขาเป็นเผ่าปู่ สันนิษฐานว่าเป็น Pwo หรือ Pwo นั้นเอง หรือพวกยางน้ำ^๓

^๑ วีระวัชร สารานุกรมจิตต์, ระบบหน่วยเสียงของภาษากะเหรี่ยงในตำบลสวนผึ้ง เอกสารการนิเทศการศึกษ, ฉบับที่ ๑๔๔ (กรุงเทพมหานคร : หน่วยศึกษานิสิตศึกษา กรมการฝึกหัดครู, ๒๕๑๖), หน้า ๓.

^๒ สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการปฏิบัติการจิตวิทยาแห่งชาติ, ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง, หน้า ๑๖

^๓ จำรัส มหิโคตร "วรรณกรรมพื้นบ้านของชาวกะเหรี่ยง ตำบลบ้านบ่อ กิ่งอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี" (ภาคนิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๑๗ - ๒๕๑๘), หน้า ๔.

ก่อนที่ชนชาวกะเหรี่ยงพวกนี้จะเข้ามาอยู่ในเขตกิ่งอำเภอส่วนนี้ เคิมได้อพยพมาจากบ้านเมกะวะ เขตเมืองมอระแมง ประเทศสหภาพพม่า และได้เข้ามาอยู่ในเขตประเทศไทย ที่ห้วยช่องกะเลีย ในเขตกิ่งอำเภอลี้ขะ จังหวัดกาญจนบุรี โดยตั้งบ้านเรือนอยู่ตามต้นน้ำลำธาร ซึ่งเป็นสาขาของแม่น้ำแควน้อย และแม่น้ำแควใหญ่ โดยมีจำนวนคนไม่มากนัก ประมาณ ๑๐๐ คนเศษ ต่อมาพวกกะเหรี่ยงบ้านเดียวกันในเขตสหภาพพม่าอพยพติดตามมาอยู่รวมด้วย จึงมีการโยกย้ายเลื่อนลงมาทางใต้ พอถึงจังหวัดราชบุรี จึงหยุดตั้งบ้านเรือนครั้งแรกที่หนองกะเหรี่ยง (ปัจจุบันเรียกเพี้ยนเป็นหนองนกกระเรียน) เขตอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี อยู่กันมานานหลายปี จนพื้นที่เกิดแห้งแล้งน้ำในหนองหมดไป และผู้คนขยายจำนวนเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับชาวกะเหรี่ยงนั้นมีนิสัยชอบอยู่ป่าอย่างโดดเดี่ยว จึงอพยพไปหาที่อยู่ใหม่การอพยพคราวนี้แยกเป็น ๒ สาย สายหนึ่งไปทางทิศใต้ ตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดเพชรบุรีและอีกสายหนึ่งมุ่งไปทางทิศตะวันตกตั้งถิ่นฐานอยู่ตามลำภาชี^๒ ซึ่งก็เป็นลักษณะของชาวเขาเผ่านี้ที่ว่าจะตั้งหมู่บ้านในบริเวณที่เป็นหุบเขาใกล้กับแม่น้ำลำธาร และโดยที่บริเวณหมู่บ้านไม่ทำลำรางไม่ได้นำน้ำไปใช้ในหมู่บ้าน ดังเช่นในหมู่บ้านของชาวแม้ว ลากู และเย้า^๓ การตั้งบ้านเรือนอยู่ริมแม่น้ำลำธาร จึงเป็นการสะดวกในการใช้น้ำ ทั้งในด้านการเกษตรกรรมและการใช้สอยใน

^๑ สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการปฏิบัติการจิตวิทยาแห่งชาติ, ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง, หน้า ๒ - ๓.

^๒ จังหวัดราชบุรี, กิ่งอำเภอส่วนนี้ หนังสือที่ระลึกเมื่อคราวผู้ว่าราชการจังหวัดและคณะมาเยี่ยมเยียนราษฎรและข้าราชการกิ่งอำเภอส่วนนี้ (ม.ป.ท.ม.ป.ป.) หน้า ๒๐.

^๓ Mohd. Razha Rashid, "The Pwo Karen Village of Dong Luang : Some Notes And Impressions," in Farmers in the Hills : Upland People of North Thailand, p. 100.

ชีวิตประจำวัน การตั้งถิ่นฐานอยู่ตามริมแม่น้ำภาชี จึงได้เริ่มต้นขึ้นและอยู่มาจนถึงปัจจุบันนี้ นับเป็นเวลาตั้งแต่เริ่มอพยพจากจังหวัดกาญจนบุรีมาตั้งหลักแหล่งอยู่ในเขตกิ่งอำเภอสวนผึ้ง จนถึงปัจจุบันเป็นเวลาประมาณ ๑๕๐ ปี *

สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ได้เน้นเฉพาะชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงที่กิ่งอำเภอสวนผึ้ง ซึ่งเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดราชบุรีที่มีชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงอยู่มากเนื่องมาจากมีพรมแดนติดต่อกับชายแดนของประเทศสหภาพพม่าและจัดเป็นกลุ่มชนหม่นน้อยที่มีความสำคัญกลุ่มหนึ่ง ต่อปัญหาชายแดนของทั้ง ๒ ประเทศ

สภาพภูมิศาสตร์ของกิ่งอำเภอสวนผึ้ง

กิ่งอำเภอสวนผึ้ง เป็นอำเภอที่อยู่ตามชายแดนทางทิศตะวันตกของจังหวัดราชบุรี มีลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาอันยิ่งใหญ่ชันสลับซับซ้อนกันอยู่ทั่วไป โดยอยู่ในแนวของเทือกเขาตะนาวศรี ซึ่งเป็นทิวเขาที่ยาวทอดคดลงไปตามพรมแดนไทยกับพม่าจนสุดเขตจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ มีความสูงอยู่ระหว่าง ๓๐๐ - ๑๕๐๐ เมตร และมีลุ่มน้ำแคบ ๆ สายสั้น ๆ ไหลขนาน มีที่ราบเชิงเขาประกอด้วยหินคาคเชิงเขา มีน้ำพัดพามาจากที่สูงหับถมในที่ต่ำ และมีที่ราบลูกทุ่ง ซึ่งทำให้ดินค่อนข้างสมบูรณ์ จึงใช้ปลูกพืชไร่หลายชนิด เช่น การทำไร่ อ้อย มันสำปะหลัง ข้าวโพด ข้าวฟ่างและละหุ่ง

จังหวัดราชบุรี, กิ่งอำเภอสวนผึ้ง หนังสือที่ระลึกเมื่อคราวผู้ว่าราชการจังหวัด และคณะมาเยี่ยมเยียนราษฎรและข้าราชการกิ่งอำเภอสวนผึ้ง, หน้า ๒๑.

^๒ สวาท เสนาณรงค์, ภูมิศาสตร์ประเทศไทย (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชา ภูมิศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๑๕,) หน้า ๓๕

พื้นที่กิ่งอำเภอสวนผึ้ง เดิมเคยเป็นตำบล ๆ หนึ่งของอำเภอจอมบึง เรียกว่า ตำบลสวนผึ้ง แต่เป็นตำบลที่มีพื้นที่กว้างขวางการปกครองดูแลไม่ทั่วถึง อำเภอจอมบึงจึง ได้รายงานกระทรวงมหาดไทยเพื่อขอแบ่งท้องที่ในส่วนที่เป็นตำบลสวนผึ้ง ตั้งเป็นกิ่งอำเภอ และมีเขตการปกครอง ๓ ตำบล ได้แก่ตำบลสวนผึ้ง ตำบลป่าหวาย และตำบลบ้านบึง เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๓ มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ ๒๑๕๕ ตารางกิโลเมตร และมีอาณาเขตติดต่อกับที่ คือ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับเขตตำบลกลอนโต อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี
ทิศใต้	ติดต่อกับเขตตำบลยางน้ำกลัด อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับตำบลรางบัว อำเภอจอมบึงและตำบลบางหัก อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับตำบลบางคาญ อำเภอเมตตา จังหวัดทะวาย ประเทศสหภาพพม่า ^๑

ถึงแม้ว่ากิ่งอำเภอสวนผึ้งจะมีพื้นที่เป็นป่าเขา อาณาเขตติดต่อกับประเทศสหภาพพม่า มีระยะทางยาวประมาณ ๖๐ กิโลเมตร^๒ แต่ความสูงและความทุรกันดารของป่าเขาไม่เป็นอุปสรรคสำคัญในการติดต่อของชาวกะเหรี่ยงในเขตประเทศไทย กับสหภาพพม่า เนื่องจากมีการเดินเท้าไปมาหาสู่กันเสมอ

เดิมในพื้นที่ของกิ่งอำเภอสวนผึ้ง ส่วนใหญ่จะมีแต่เฉพาะประชากรกะเหรี่ยงอาศัยอยู่ เนื่องมาจากการไปมาติดต่อกับตัวจังหวัดค่อนข้างลำบาก แต่เมื่อระยะประมาณ ๑๐ กว่าปีมานี้ ได้มีการพัฒนาในด้านการคมนาคมขนส่ง จึงทำให้มีการอพยพโยกย้ายของประชากร

^๑ สำนักงานจังหวัดราชบุรี, รายงานสรุปจังหวัดราชบุรี พ.ศ. ๒๕๒๑ (ราชบุรี : โรงพิมพ์ศรีนครการพิมพ์, ๒๕๒๑) หน้า ๑๓.

^๒ เรื่องเดียวกัน

จากท้องถิ่นอื่นเข้าสู่กิ่งอำเภอส่วนนี้กันมากขึ้น เนื่องจากปัญหาการขาดแคลนที่ดินทำกิน
พื้นที่หลายแห่งของกิ่งอำเภอส่วนนี้จึงถูกแผ้วถางและจับจอง เป็นที่ทำกินของประชากร
จากต่างถิ่นมากขึ้น จึงทำให้ชาวกะเหรี่ยงต้องอพยพโยกย้ายลึกเข้าไปอีกแต่ก็คงอยู่ใน
ระหว่างตำบล ๒ ตำบลเท่านั้น นั่นคือ ตำบลสวนผึ้งและตำบลบ้านมิ่ง เพราะฉะนั้นใน
การศึกษา จึงเน้นไปในท้องถิ่นที่มีประชากรกะเหรี่ยงอาศัยอยู่แต่เพียงอย่างเดียว

ประชากร

จากการคาดประมาณของฮินตัน (Hinton) ซึ่งได้ใช้ข้อมูลจากโครงการควบคุม
ไข้มาเลเรีย กระทรวงสาธารณสุข ประชากรกะเหรี่ยงอาศัยอยู่ในภาคเหนือของประเทศไทย
ไทย ประมาณ ๒๐๐,๐๐๐ คน และอีก ๑๐๐,๐๐๐ คน กระจุกกระจายอยู่ตามพรมแดน
ทางตอนใต้ลงมา การขยายตัวของประชากรเป็นไปอย่างรวดเร็ว สืบเนื่องมาจากสาเหตุ
หลายประการที่สำคัญก็คือการสาธารณสุขดีขึ้น ยาสมัยใหม่ขจัดโรคระบาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ
ชาวเขาแม่จะอยู่ห่างไกลจากธารยธรรมในเมือง แต่ก็ได้รับประโยชน์จากความ
ก้าวหน้าทางการแพทย์ ประชากรชาวเขาจึงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เช่นเดียวกับ
ชาวกะเหรี่ยงที่กิ่งอำเภอสวนผึ้ง จากการสำรวจในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ - ๒๕๑๕ ของโครงการ
รวบรวมข้อมูลชาวเขา กระทรวงมหาดไทยพบว่า มีหมู่บ้านชาวเขาในเขตกิ่งอำเภอสวนผึ้ง
รวมทั้งหมด ๒๖๕ ครัวเรือน อยู่ในเขตตำบลสวนผึ้ง ๑๕๕ หลังคาเรือน และตำบลบ้านมิ่ง
๑๐๓ ครัวเรือน^๒ แต่จากการเข้าไปสัมภาษณ์ประชากรในหมู่บ้านของชาวกะเหรี่ยงได้
เลือกครอบครัวของสตรีกะเหรี่ยงที่สมรสกับชายไทยจึงทำให้มีจำนวนครัวเรือนเพิ่มมาก
ขึ้น คือสามารถสัมภาษณ์ได้ถึง ๓๑๒ ครัวเรือน เป็นครอบครัวที่สามีภรรยาเป็นชาว
กะเหรี่ยงทั้งคู่ ๒๖๔ ครัวเรือน และครอบครัวที่สตรีกะเหรี่ยงสมรสกับชายไทยอีก ๔๘ ครัวเรือน

^๑ Mohd. Razha Rashid and Pauline H. Walker, "The Karen People : An Introduction," in Farmers in the Hills : Upland People of North Thailand, p. 87.

^๒ กรมประชาสงเคราะห์, ทำเนียบหมู่บ้านชาวเขาในประเทศไทย (กรุงเทพฯ มหานคร : โรงพิมพ์กรมประชาสงเคราะห์) หน้า ๑๐๐ - ๑๐๑.

มีประชากรรวมทั้งสิ้น ๑๙๕๖ คน ปรากฏว่ามีประชากรวัยเด็ก (๐ - ๑๔ ปี) อยู่ถึง ๘๒๙ คน (๔๓.๕ %) และจำนวนประชากรที่ใช้แรงงาน (๑๕ - ๖๔ ปี) ประมาณ ๕๐.๘ % (๘๘๔ คน) และที่เหลืออีก ๑.๖ % หรือ จำนวน ๓๓ คน เป็นประชากรในวัย ๖๕ - ๙๐ ปีขึ้นไป ขนาดของครอบครัวโดยเฉลี่ยที่สตรีแต่ละคนมีรวมทั้งสิ้น ตั้งแต่เริ่มสมรสจนถึงสูงสุดค่านเฉลี่ยพันธุ์จำนวน ๖.๓ คน และผู้ที่เป็นภาระทางเศรษฐกิจถึง ๘๖.๘ คน ต่อประชากรในวัยทำงาน ๑๐๐ คน ขณะที่อัตราส่วนของประเทศไทย มีผู้ที่เป็นภาระทางเศรษฐกิจเพียง ๘๒ คน ต่อประชากรที่ทำงานในเชิงเศรษฐกิจ ๑๐๐ คน ทั้งนี้คำนวณจากตัวเลขสำมะโนประชากรและเคหะ ในปี พ.ศ. ๒๕๒๓^๑

เนื่องมาจากตำบลที่เลือกทำการศึกษาคือ ตำบลสวนผึ้งและตำบลบ้านบึงเป็น ๒ ตำบลที่มีประชากรชาวกะเหรี่ยงอาศัยจึงควรได้ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับอาณาเขตที่ตั้งของพื้นที่โดยจะเห็นว่ามีความสัมพันธ์กับลักษณะการตั้งบ้านเรือนของชาวกะเหรี่ยงตามหมู่บ้านต่าง ๆ

พื้นที่ในเขตตำบลสวนผึ้ง มีอาณาเขตติดต่อกับนี้

ทิศเหนือ จดอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี โดยใช้แนวเขตลำห้วยลำซุง ห้วยน้ำขุ่น เป็นเส้นแบ่งเขตแดน

ทิศตะวันตก จดเขตประเทศสหภาพพม่า โดยใช้ทิวเขาตะนาวศรี และเขาแคนเป็นเส้นแบ่งเขต

ทิศใต้ จดตำบลบ้านบึง โดยมีห้วยกระชาย ห้วยท่าเคย กิ่งกลางสันเขาถูกขวาง กิ่งกลางสันเขาห้วยเสือ กิ่งกลางเขาไม้ตะแบก เป็นเส้นกั้นแนวเขต

^๑น.น. "ปริทัศน์" นิตยสารสตรีสาร, ๓๕ (๒๕ เมษายน ๒๕๒๕) : ๔

ทิศตะวันออก จุดตำบลป่าหวายโดยถือแนวเขตลำห้วยน้ำซุ่น ห้วยกลุ่ม และจุดตำบลบ้านบึง^๑

พื้นที่ประกอบด้วยหมู่บ้านทั้งหมด ๕ หมู่บ้าน^๒ เป็นหมู่บ้านของชาวกะเหรี่ยง ๔ หมู่บ้าน โดยหมู่บ้านที่ใหญ่ที่สุด คือหมู่บ้านที่ ๑ อันได้แก่เขตหมู่บ้านบ้านบ่อ และหมู่บ้านห้วยคดุม

ลักษณะของหมู่บ้านต่าง ๆ ในเขตที่ตกเป็นตัวอย่าง

๑. ตำบลสวนผึ้ง

๑.๑ หมู่บ้านบ้านบ่อ เป็นหมู่บ้านซึ่งเป็นที่ตั้งของกิ่งอำเภอสวนผึ้ง อยู่ห่างจากจังหวัดราชบุรีประมาณ ๖๒ กิโลเมตร และอยู่ห่างจากอำเภอจอมบึง ๓๐ กิโลเมตร มีคนไทยอาศัยปะปนอยู่มากและมีความเจริญมากที่สุดของตำบลสวนผึ้ง บริเวณที่เป็นหมู่บ้านของชาวกะเหรี่ยงจะอยู่ตรงข้ามกับที่ตั้งของกิ่งอำเภอ โดยมีทางแยกถนนลูกรังเข้าไปอีก ๓๐๐ เมตร ถนนตัดล้อมหมู่บ้าน ภายในหมู่บ้านมีลักษณะเป็นรูปครึ่งวงกลมและมีถนนตัดผ่านหลายสายเป็นรูปกริด (Grid) แยกไปได้อีกหลายหมู่บ้าน จัดเป็นเส้นทางทางที่สำคัญสายหนึ่ง^๓

^๑ สัมภาษณ์ ณรงค์ สงฆ์ประชา, เจ้าพนักงานปกครอง ๕ กิ่งอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี, ๗ กันยายน ๒๕๒๒.

^๒ ปัจจุบันตำบลสวนผึ้งมีหมู่บ้านทั้งหมด ๘ หมู่บ้าน โดยแยกหมู่บ้านห้วยคดุม ออกจากหมู่บ้านบ่อตั้งเป็นหมู่บ้านที่ ๖ หมู่บ้านห้วยผากซึ่งแต่ก่อนรวมอยู่กับหมู่บ้านทุ่งแฝกเป็นหมู่บ้าน หมู่ที่ ๗

^๓ ปกรณ์ ภัทรศิริริน และกำจร โมระกานต์, "กะเหรี่ยงแห่งตำบลบ้านบ่อ กิ่งอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี" (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๑๗) หน้า ๓๐.

หมู่บ้านแห่งนี้จักเป็นชุมชนที่ใหญ่ที่สุดและสำคัญที่สุดของชาวกะเหรี่ยง มีบ้านเรือนปลูกรวมกันอยู่หนาแน่นติดกันไป แต่พอมีอาณาเขตระหว่างบ้านบ้างเล็กน้อย ปลูกสร้างอย่างถาวรเนื่องจากมาอาศัยตั้งถิ่นฐานอยู่มาเป็นเวลานานแล้ว รอบ ๆ หมู่บ้านเป็นที่อยู่อาศัยของครอบครัวที่เพิ่งเริ่มต้นใหม่ ที่พักอาศัยจึงปลูกพอสำหรับครอบครัวขนาดเล็กและใช้วัสดุหาง่ายภายในท้องถิ่นโดยกระจายตามลำภาชี ซึ่งอยู่ทางตะวันตกของหมู่บ้าน ตามลำน้ำในปัจจุบันไม่ค่อยได้นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากนัก เพราะว่าลำธารขุ่นข้น เนื่องมาจากการไถน้าเพื่อล้างแร่ในเขตตอนต้นของลำน้ำ

หมู่บ้านบ้านมอได้รับการพัฒนาจากหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ของ กรม.กลาง จังหวัดราชบุรี เข้ามาทำถนนภายในหมู่บ้านและบ่อเลี้ยงปลาสาธิต ชุกเจาะบ่อบาดาล นอกจากนี้ยังมีสถานีอนามัยตั้งอยู่ในหมู่บ้านอีกด้วย

ขณะเดียวกันยังเป็นหมู่บ้านแห่งเดียวที่ราษฎรมีไฟฟ้าใช้ โดยได้รับกระแสไฟฟ้าตั้งแต่เวลา ๑๘.๐๐ - ๒๓.๐๐ น. ทำให้ราษฎรได้มีโอกาสใช้ประโยชน์จากสื่อมวลชนเพิ่มขึ้น

ราษฎรในหมู่บ้านบ้านมอ ส่วนใหญ่จะมีที่ดินที่ไร่เพาะปลูกในหมู่บ้านอื่นที่อยู่ใกล้เคียงและมีอาชีพแตกต่างกัน แต่อาชีพเกษตรกรรมก็ยังคงเป็นอาชีพหลักที่สำคัญ มีฐานะและความก้าวหน้าทันสมัยกว่าหมู่บ้านอื่น ทุก ๆ วันพฤหัสบดีจะมีชาวกะเหรี่ยงจากที่อื่น ๆ ของตำบลส่วนหนึ่งเดินทางเข้ามาซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าเกษตรกรรมกับสินค้าที่ต้องการและหายาก หรือไม่มีในท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ และในวันเทศกาลที่สำคัญ ๆ ของชาวกะเหรี่ยง เช่น วันตรุษสงกรานต์ วันกินข้าวห่อ ก็จะมีชาวกะเหรี่ยงจากหมู่บ้านอื่นเดินทางเข้ามาร่วมสนุกสนานและเยี่ยมเยียนญาติพี่น้องเพื่อนฝูงของตน

ในด้านการศึกษา นอกจากมีการศึกษาภาคบังคับแล้วปัจจุบันมีโรงเรียนของกรมสามัญศึกษา ซึ่งเพิ่งตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๕ เปิดโอกาสให้ประชากรวัยเด็กทั้งชาวกะเหรี่ยงและชาวไทยได้รับการศึกษาเพิ่มมากขึ้น

๑.๒ หมู่บ้านห้วยคุ่ม ปัจจุบันได้แยกออกจากหมู่บ้านบานมอซึ่งเป็นหมู่บ้านที่ ๑ เป็นหมู่บ้านหมู่ที่ ๒ พื้นที่ลงมีป่าเขาอยู่มาก ตอนเหนือติดต่อกับจังหวัดกาญจนบุรี เขตตำบลกลอนโค ชาวกะเหรี่ยงอาศัยอยู่ตามริมลำธารกระจัดกระจายออกไป โดยอยู่เป็นกลุ่ม ๆ ละ ๒ - ๓ ครัวเรือน แต่จะมีอยู่หนาแน่นประมาณ ๒๕ หลังคาเรือน ในบริเวณจุดศูนย์กลางของหมู่บ้าน ซึ่งอยู่ห่างจากกิ่งอำเภอสวนผึ้งประมาณ ๕ กิโลเมตร อาศัยน้ำเพื่อใช้ในการเพาะปลูกและการบริโภค ส่วนใหญ่เป็นการทำไร่ข้าวและปลูกพืชไร่ พร้อมกับลงไป ลำห้วยคุ่ม (ห้วยส้มป่อย) ทอดตัวไปตามป่า โดยมีห้วยน้ำใส, ห้วยส้มโอ ห้วยพุ่มอน, ห้วยน้ำเงินไหลลงมารวม ห้วยที่ ๔ จะเป็นห้วยสุดท้ายที่มีชาวกะเหรี่ยงอาศัยอยู่ไกลที่สุดในระยะฤดูร้อนป่าจะถูกไฟไหม้เผาทำลาย บางครั้งลามมาติดบ้านเรือนของราษฎรที่อยู่ชายป่า บางแห่งก็จจะถูกชาวกะเหรี่ยงเผาเพื่อเตรียมไว้สำหรับฤดูการเพาะปลูกที่จะตามมาในเวลาว่างชาวกะเหรี่ยงในเขตหมู่บ้านก็ยังเข้าป่าเก็บผลผลิตจากป่า เช่น หวายและลำสัตว์เพื่อนำมาเก็บไว้ใช้บริโภคและแลกของขายให้แก่คนภายนอกหมู่บ้าน

ที่ดินที่ใช้เพาะปลูก ส่วนใหญ่ยังไม่มีใบกรรมสิทธิ์เนื่องจากเป็นพื้นที่ป่ามีแต่เพียงใบจับจองที่ดินซึ่งต้องเสียภาษีให้แก่ทางราชการ บางแห่งได้ขายที่ดินให้แก่เจ้าของฟาร์มปศุสัตว์ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกเข้าไปทำกิจการเลี้ยงโคเนื้อ จากพื้นที่ ๆ ยังคงมีความอุดมสมบูรณ์อยู่มาก บริเวณหมู่บ้านห้วยคุ่มจึงเป็นแหล่งผลิตที่สำคัญของชาวกะเหรี่ยงที่หมู่บ้านบานมอ คือมีทั้งที่เดินทางไปกลับในแต่ละวันเพื่อมาทำไร่ และที่มาตั้งบ้านเรือนคอยดูแลพืชไร่ของตนเอง จนกว่าจะหมดฤดูการเพาะปลูกจึงจะกลับไปยังหมู่บ้านบานมอ คราวไปมาติดต่อกับอาชีพการเดินเท้า รถจักรยาน และรถจักรยานยนต์ บางครั้งก็ได้อาศัยรถของฟาร์มชุมพล ทุก ๆ เกือบจะมีหน่วยแพทย์เคลื่อนที่เข้าไปให้การรักษายาบาลและเผยแพร่ความรู้ในด้านกรวางแผนครอบครัวให้แก่คนในหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีโรงเรียนของตำรวจตระเวนชายแดนอีก ๑ โรงเรียน ซึ่งชาวบ้านร่วมใจกันก่อสร้างโรงเรียนขึ้น เมื่อประมาณ ๒ ปีมาแล้วทำให้เด็ก ๆ ไม่ต้องลำบากเดินทางไปศึกษาเล่าเรียนถึงหมู่บ้านบานมอ โรงเรียนนี้มีชื่อว่าโรงเรียนบ้านท่าส้มป่อย ราษฎรอุปถัมภ์

๑.๓ หมู่บ้านทุ่งแฝก เป็นหมู่บ้านที่อยู่ถัดจากหมู่บ้านบานบ่อประมาณ ๒ กิโลเมตร ลำห้วยบานบ่อมาชนหน้าหมู่บ้าน ซึ่งน้ำจะแห้งหมดในฤดูแล้ง มีชาวกะเหรี่ยงอาศัยอยู่ประมาณ ๓๐ หลังคาเรือนกระจายกันออกไป นิยมปลูกไม้ยืนต้นไว้สำหรับเป็นแนวเขตแดนและใช้บริโภค ชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านนี้จะออกไปทำไร่ภายนอกหมู่บ้าน แต่ไม่อยู่ห่างมากนัก โดยอยู่ระหว่างหมู่บ้านทุ่งแฝก และบ้านตากแดดซึ่งลักษณะภูมิประเทศทั่วไปค่อนข้างแห้งแล้ง ราษฎรมีปัญหาเรื่องการขาดแคลนน้ำ หนิงในหมู่บ้านยังนิยมการทอผ้าส่วนมากจะเป็นถุงขามและผ้าถุงไว้ใช้ภายในครัวเรือน เครื่องมือที่ใช้ทอผ้ามีลักษณะคล้ายก็กระตุก แต่ไม่มีเครื่องอย่างก็กระตุก ใช้ผูกปลายข้างหนึ่งกับระเบียบนั่งเล่น อีกข้างหนึ่งต่อกับสายหนังมาคล้องตัว ใช้กายหลาย ๆ เส้น โยงขนานกับปลายที่ติดไม้ ซึ่งผูกกับระเบียบนั่งเล่น ปลายอีกข้างหนึ่งติดกับไม้ซึ่งอยู่ใกล้ตัวผู้ทอและมีสายหนึ่งต่อกจากไม้ไปไว้คล้องตัวผู้ทออีกทีหนึ่งมีกรรขี้นลงโดยใช้มือของผู้ทอ ระหว่างยกขึ้นจะเกิดช่องว่างระหว่างเส้นค้ายที่โยงขนานกัน พุ่งเส้นค้ายอีกเส้นหนึ่งขวางแล้วกดกรรให้แน่น ยกกรรขึ้นอีกก็พุ่งเส้นค้ายขวางอีก กดกรรให้แน่นทำอย่างนี้เรื่อยไป การทอด้วยกรรกระตุกย้ายไปทอที่ไหนก็ได้ตามความสะดวก ส่วนใหญ่จะเป็นระเบียบและใต้ถุนบ้าน หลังจากทอเสร็จแล้วจะไดผ้ากว้าง ยาว ๑ ฟุต กว้างกว่านี้ไม่ได้เพราะสุดมือเอื้อม การทอผ้าในเขตตำบลสวนผึ้งนี้จะเป็นการทอผ้าฝ้ายทั้งสิ้น ส่วนใหญ่ผู้ทอจะเป็นหญิงในวัยกลางคนและสูงอายุแทบทั้งสิ้น เด็กหนุ่มใหม่มีหัดและทอผ้าเป็นน้อยมาก

สถานที่ ๆ สำคัญในหมู่บ้านจะมีสำนักสงฆ์อยู่เพียงแห่งเดียว และมีพระจำพรรษา ๑ - ๒ องค์ ถ้าเป็นฤดูกาลเข้าพรรษาก็จะมีเพิ่มขึ้นอีก มีโรงสีขนาดเล็กภายในครัวเรือน ๑ โรง รับจ้างสีข้าว แต่ทั่ว ๆ ไปชาวกะเหรี่ยงไม่นิยมกินข้าวสีจากโรงสี ยังคงใช้วิธีการตำคั่วครกกระเที้ออยู่

๑.๔ หมู่บ้านห้วยแห้ง จากหมู่บ้านบอจะมีสะพานไม้ข้ามลำภาชีที่รถสามารถวิ่งผ่านได้เลี้ยวขวาไปอีก ๔ - ๕ กิโลเมตร จะเป็นหมู่บ้านห้วยแห้ง ชาวบ้านกะเหรี่ยงปลูกบ้านเรียงรายไปตามเส้นทางถนนซึ่งตัดแบ่งหมู่บ้านออกเป็น ๒ ส่วน ทั่วหมู่บ้านอยู่ในบริเวณที่เป็นเนินสูง ค้างลงไปเป็นบ่อน้ำบาดาลสาธารณะ รอบ ๆ หมู่บ้านชาวบ้านปลูกพวกไม้ยืนต้น จำพวกมะม่วง ขนุน และมะพร้าว ไม้มากถ้ามองจากที่ไกล ๆ และจะรู้ว่าเขาเขตหมู่บ้านดูได้จากความเขียวชะอุ่มของต้นไม้เหล่านี้ และมีต้นไม้ขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของกิ่งอำเภอสวนผึ้งคือต้นผึ้ง ซึ่งเป็นต้นไม้ที่มีขนาด ๓ - ๔ คนโอบ มีความสูงประมาณ ๖๐ เมตร เป็นไม้ที่มีกิ่งเกาะเต็ม จนไม่มีผล ผลัดใบในฤดูแล้ง แต่ปัจจุบันไม่ค่อยมีผึ้งมาเกาะ เพราะว่ามีผึ้งหลวงไม่ชอบควันไฟและมักจะไปเกาะต้นผึ้งที่อยู่ลึกเข้าไปในป่า

ชาวบ้านมีเนื้อที่เพาะปลูกกันภายในหมู่บ้าน ซึ่งไม่ห่างไกลจากบ้านเท่าใดนัก โดยทำไร่กันตามริมลำห้วยและบนภูเขา ในฤดูแล้งเป็นเวลาที่เขาจะเหวี่ยงเตรียมที่สำหรับการเพาะปลูก จะตัดโค่นเผาป่าบางครั้งทำให้ไฟลามไปติดบ้านเรือน ไม่มีโรงเรียนและสำนักสงฆ์แต่จะมีอยู่ในหมู่บ้านท่ามะขามที่อยู่ไกลเคียง เท็ก ๆ เดินทางมาเรียนหนังสือที่กิ่งอำเภอสวนผึ้ง ในด้านการรักษาความสะอาดของบ้านเรือนจะมีมากขึ้นในกลุ่มผู้มีฐานะดี มีการใช้ส้วมซึมบ้างเล็กน้อย

๑.๕ หมู่บ้านสวนผึ้ง เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ริมลำธารซึ่งมีน้ำมาก คอนข้างลึกโดยเฉพาะในระยะฤดูน้ำหลาก จึงมีการสร้างสะพานไม้เชื่อมระหว่างหมู่บ้านสวนผึ้งและหมู่บ้านบอเกว รถสามารถวิ่งผ่านได้ ประชาชนขนานจากลำธารนี้ และตั้งบ้านเรือนหนาแน่นในเขตฝั่งตะวันออกของลำธาร แต่ก่อนเด็ก ๆ เดินทางไปเรียนหนังสือที่หมู่บ้านบอ

จังหวัดราชบุรี, กิ่งอำเภอสวนผึ้ง หนังสือที่ระลึกเมื่อคราวผู้ว่าราชการจังหวัดและคณะมาเยี่ยมเยียนราษฎรและข้าราชการกิ่งอำเภอสวนผึ้ง, หน้า ๒๔.

แต่ปัจจุบันชาวกะเหรี่ยงได้รวมใจกันสร้างโรงเรียนขึ้น ส่วนการศึกษาถึงอำเภอสวนผึ้ง
 เล็งเห็นความจำเป็นจึงได้ส่งครูมาประจำอยู่ที่โรงเรียนนี้ โรงเรียนตั้งอยู่ฝั่งตรง
 ข้ามกับหมู่บ้านซึ่งเคยเป็นป่าเขาเก่าของชาวกะเหรี่ยง หมู่บ้านสวนผึ้งมีครอบครัวชาว
 กะเหรี่ยงอาศัย ๔๐ ครอบครัว และอยู่ห่างจากกิ่งอำเภอสวนผึ้งประมาณ ๓ กิโลเมตร

๑.๖ หมู่บ้านบ่อเก่า เป็นหมู่บ้านที่ตั้งห่างออกไปจากโรงเรียนสวนผึ้ง
 อีกประมาณ ๑ กิโลเมตร ประกอบด้วยครัวเรือนชาวกะเหรี่ยงอยู่ประมาณ ๑๐
 ครอบครัว และมีคนไทยอีก ๑ ครอบครัว มีอาชีพทำไร่ในบริเวณใกล้เคียงหมู่บ้าน
 ตั้งอยู่ไม่ห่างจากถนนลูกรังที่ตัดผ่านมาจากหมู่บ้านสวนผึ้ง

๑.๗ หมู่บ้านห้วยผาก เป็นหมู่บ้านที่อยู่ห่างจากกิ่งอำเภอสวนผึ้ง
 ไปทางทิศตะวันตกประมาณ ๑๕ กิโลเมตร ระหว่างทางเข้าหมู่บ้านมีถนนลูกรังตัดผ่าน
 พื้นที่ป่าเขาและเลียบลำธารไปเรื่อย ๆ มีบ้านของชาวไทยและชาวกะเหรี่ยงอยู่เป็นหย่อมๆ
 ละ ๒-๓ ครัวเรือน ส่วนมากเป็นราษฎรที่ไม่มีที่ดินทำกิน อาศัยพื้นที่ป่าริมลำธารเพาะปลูก
 ข้าว, พืชไร่เพื่อการดำรงชีพ เส้นทางที่ตัดผ่านเข้าไปเป็นเส้นทางที่ชาวเหมืองใช้ จึง
 เป็นทางที่ใช้ได้ทุกฤดูกาล ในบริเวณหมู่บ้านนี้มีบริษัทเหมืองแร่ ๓ บริษัท เข้าดำเนินกิจการ
 ซึ่งทั้งหมดเป็นเหมืองแร่ดีบุก และได้รับสัมปทานในการทำเหมืองแร่แบบสูบฉีด ซึ่งจะทำ
 ในบริเวณลานแร่อยู่ใกล้ทางน้ำใหญ่บนภูเขา แร่มีความสมบูรณ์ค่อนข้างสูง โดยสร้างทำนบ

จังหวัดราชบุรี, กิ่งอำเภอสวนผึ้ง, หนังสือที่ระลึกเมื่อคราวผู้ว่าราชการ
จังหวัดและคณะมาเยี่ยมเยียนราษฎรและข้าราชการกิ่งอำเภอสวนผึ้ง, หน้า ๓๘.

๒ สัมภาษณ์ วราวุธ นิลพันธุ์, ราษฎรผู้มีอาชีพทำเหมืองแร่ในเขตหมู่บ้าน
 บ่อหวี กิ่งอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี, ๖ กันยายน ๒๕๒๒.

บิกทางน้ำ แล้วต่อหลอดมาสู่ที่ราบ น้ำที่ไหลมาตามท่อ มีแรงดันพอที่จะพังกินและคุกทราย หิน แร่ ขึ้นสู่รางล่างแร่ ควบคู่กับหอยโข่งขนาดใหญ่ การเก็บแร่จากบนรางเรียกว่า กูแร่ ส่วนทรายดินจะตกลงไปสู่ที่เก็บซึ่งท้ายราง^๑ แต่เดิมใช้วิธีการง่าย ๆ คือใช้แรงคนชุด นำมาล้างนำเอาหินทรายที่ปะปนออกก็ไค้แต่ที่ต่องการ แต่ปัจจุบันความสมบูรณ์ของแร่ต่ำลงจึงต้องใช้เครื่องจักรและกรรมวิธีที่มากขึ้น เช่น ใช้รถแทรกเตอร์ชุดหน้าดินตักแร่ขึ้นมาจากแหล่งแร่ใช้น้ำช่วยแยกแร่และกูแร่ อดความรอนแยกแร่ที่มีคุณภาพแตกต่างกันออกมารวมทั้งแร่ชนิดอื่น ทำให้ทองสูญเสียค่าใช้จ่ายสูงขึ้น เมืองบางแห่งเปิดดำเนินการมากกว่า ๕๐ ปีแล้ว ใช้แรงงานที่เป็นชาวกะเหรี่ยง มอญ พม่า และคนไทย ที่บริเวณหมู่บ้านนี้ไม่ไกลนักจะมีบ่อน้ำร้อนซึ่งอยู่ในบริเวณเหมืองแร่บ่อคสัง เป็นบ่อน้ำร้อนที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เป็นแอ่งน้ำเล็ก ๆ อยู่บนไหล่เขาน้ำร้อนไหลมาจากบนเขา และมาซึ่งอยู่ในแอ่งน้ำ โดยมีอุณหภูมิถึง ๑๓๔ ฟาเรนไฮต์ น้ำมีรสจืด ใส่สะอาดใช้ดื่มได้ และตามลำธารที่น้ำไหลมาทางตอนจะร้อนมาก บางตอนร้อนน้อย^๒ ในระยะฤดูแล้งภายในหมู่บ้านขาดแคลนน้ำชาวกะเหรี่ยงก็ได้ใช้ประโยชน์จากลำธารนี้

ชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านห้วยผาก ส่วนใหญ่เป็นชาวกะเหรี่ยงที่เพิ่งอพยพเข้ามา เดิมมีชาวกะเหรี่ยงอาศัยอยู่เพียง ๒ - ๓ ครัวเรือน ต่อมาเมื่อชาวกะเหรี่ยงจากพม่าเดินทางเข้ามาได้ปลูกเป็นพืชผักชั่วคราว โดยใช้วัสดุภายในท้องถิ่นจนในปัจจุบันมีหมู่บ้านอยู่ประมาณ ๒๐ หลังคาเรือน ตั้งอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม มีอาชีพเป็นคณงานในบริษัท

^๑ สวาท เสนาณรงค์, ภูมิศาสตร์ประเทศไทย, หน้า ๒๒๕ - ๒๒๖.

^๒ จังหวัดราชบุรี, กิ่งอำเภอสวนผึ้ง, หนังสือที่ระลึกเมื่อคราวผู้ว่าราชการจังหวัดและคณะมาเยี่ยมเยียนราษฎรและข้าราชการกิ่งอำเภอสวนผึ้ง, หน้า ๓๘.

เหมืองแร่ต่าง ๆ หรือบางคนได้รวมทุนกับพี่น้องทำกิจการเหมืองแร่ขนาดเล็กของตนเอง ซึ่งเรียกว่า "จกรอน" โดยใช้เรียงเป็นอุปกรณ์สำคัญ (เรียงเป็นเครื่องมือที่ซุดจากคันดึง ซึ่งเป็นไม้เนื้ออ่อนมีน้ำหนักเบา มีลักษณะคล้ายกะทะ เอาไว้ใช้สำหรับร่อนแร่) ชาวกะเหรี่ยงจะใช้เครื่องมือง่าย ๆ เช่น พลั่ว เลียม ซุดไปตามริมห้วยและเชิงเขาในที่ ๆ มีแหล่งแร่ เรียกว่าชั้นกะสะ เมื่อซุดได้แล้วก็จะนำดินและหินนั้นไปร่อนในลำธารโดยใช้ ในเรียง เมื่อได้แร่จำนวนเท่าใดก็จะนำมาขายให้กับเหมืองที่อยู่ใกล้เคียง หรือกับคนไทย ที่เข้าไปรับซื้อแร่ ซึ่งจะไ้ประมาณราคากิโลกรัมละ ๑๒๕ บาท และเมื่อนำมาขายในตลาดราชบุรีจะไ้ราคาถึงกิโลกรัมละ ๓๐๐ บาท หรือมากกว่านั้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับราคาขึ้นและลงของกัญญา

ชาวกะเหรี่ยงถ้าไม่เป็นกรรมกรในบริษัทเหมืองแร่ หรือทำกิจการของตนเอง ก็จะไปร่อนแร่ตามลำน้ำซึ่งบานกลางแล้วจากตัวเหมืองออกมาแล้วอีกทีหนึ่ง และเมื่อได้เท่าใดก็จะนำมาขายให้แก่เจ้าของเหมืองนั้น ซึ่งกกราคาค่ากว่าทองตลาด แต่ก็ทำให้ชาวกะเหรี่ยงสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสบาย จนกว่าจะหมดเงินจึงจะเริ่มตนทำงานใหม่ นอกจากนี้ในระยะฤดูเพาะปลูกชาวกะเหรี่ยงบางครอบครัวยังคงเพาะปลูกข้าวไว้สำหรับบริโภค แต่ก็มีส่วนน้อย ส่วนใหญ่จะซื้อจากร้านค้าของบริษัทเหมืองแร่ที่ตนได้เข้าทำงานอยู่

ที่หมู่บ้านนี้มีสำนักสงฆ์อยู่ ๑ แห่ง คือ สำนักสงฆ์ห้วยผากของโรงเรียนบ้านห้วยผาก ซึ่งเป็นโรงเรียนขององค์การบริหารส่วนจังหวัด เปิดสอนในระดับประถมต้น ประมาณ ๑๐ กว่าปีมานี้ ชาวกะเหรี่ยงเข้ารับการศึกษาบ้างแต่ก็น้อย นาน ๆ ครั้งจะมีหน่วยแพทย์เคลื่อนที่เข้าไปให้การรักษายาบาลและหน่วยปราบปรามไข้มาเลเรีย เข้าไปพินยา คี.คี.ที่ให้แก่ชาวบ้าน ซึ่งเป็นโรคที่คร่าชีวิตคนในแถบนี้เสมอมา นอกจากนี้ก็มี

ปัญหาในเรื่องการใช้น้ำ คือชาวกะเหรี่ยงมักถ่ายไม่เป็นที่ทาง ไม่คอยนิยมใช้ส้วม เมื่อฝนตกมาใหม่ ๆ ก็จะมีสิ่งเหล่านี้ลงในลำธาร ทำให้เป็นโรคท้องร่วงกันมากด้วย

๑.๔ หมู่บ้านท่ามะขาม เป็นหมู่บ้านที่อยู่ถัดจากหมู่บ้านห้วยแห้งออกมาประมาณ ๔ กิโลเมตร ทางที่ใช้ติดต่อกับหมู่บ้านอื่น เป็นทางที่ตัดเลียบภูเขา มีลำภาชีอยู่เบื้องล่าง ก่อนที่จะถึงหมู่บ้านเป็นที่ตั้งของสำนักสงฆ์บ้านท่ามะขาม ที่ชาวบ้านกะเหรี่ยงศรัทธามาก คือสำนักสงฆ์รุ่งชมรมวนาราม ผีกวิปัสสนากัมมฐาน ทุก ๆ วันพระชาวกะเหรี่ยงจากหมู่บ้านใกล้เคียงจะมาร่วมทำบุญ ตักบาตร ฟังเทศน์ ในฤดูเข้าพรรษาคด้วยศรัทธาถึงกับมีพระชาวกะเหรี่ยงมาบวชอยู่ ที่หมู่บ้านจะมีโรงเรียนของหมวดตำรวจตระเวนชายแดน คือโรงเรียนบ้านท่ามะขาม (คุณสวัสดิ์ โอสถานุเคราะห์) เข้าไปทำการสอนหนังสือไทยให้แก่เด็ก ๆ ชาวกะเหรี่ยง

หมู่บ้านประกอบด้วยครัวเรือนประมาณ ๓๐ หลังคา ประกอบอาชีพในคานเกษตรกรรมโดยมีลำห้วยภาชีอยู่ทางตอนเหนือ ราษฎรใช้ประโยชน์จากน้ำเพื่อการดำรงชีพและการเพาะปลูก ลักษณะความเป็นอยู่เหมือนกับชาวกะเหรี่ยงทั่วไป บางครอบครัวนอกจากมีอาชีพในคานเกษตรกรรม ยังจกรอนแร่ตามลำน้ำด้วย บ้านที่ปลูกสร้างส่วนใหญ่ใช้วัสดุทาง่ายภายในท้องถิ่น จากหมู่บ้านจะมีเส้นทางเดินทางต่อไปยังหมู่บ้านบ่อหวีและห้วยน้ำหนักไค้ ซึ่งเป็นเส้นทางที่ชาวกะเหรี่ยงนิยมใช้กันมาก เนื่องจากเป็นเส้นทางลัด ทำให้การเดินทางมาถึงสวนผึ้งสั้นกว่าการเดินทางมาตามทางรถยนต์ แต่ก็เป็นเส้นทางที่ค่อนข้างชัน

๑.๕ หมู่บ้านบ่อหวี เป็นหมู่บ้านของชาวกะเหรี่ยงที่อยู่ต่อจากหมู่บ้านห้วยผากประมาณ ๒๐ กิโลเมตร ประชากรอยู่รวมกันโดยมีทั้งที่เพิ่งเข้ามาและเดินทางไปมาระหว่างเขตแดนทั้ง ๒ ประเทศ ชาวกะเหรี่ยงบางคนไม่สามารถพูดภาษาไทยได้ พื้นที่ค่อนข้างแห้งแล้ง บางคนมีอาชีพร่อนแร่ บางคนไปรับจ้างเป็นกรรมกร ซึ่งได้ค่าแรงถึงวันละ ๔๐ บาท ในขณะที่เดียวกันก็ประกอบอาชีพเกษตรกรรมด้วย ที่ปากทางเข้าหมู่บ้านเป็นที่ตั้งของโรงเรียนบ้านบ่อหวี (กลุ่มนักเรียนหญิง ๒) ของ ต.ช.ค. เขต ๗ ตอนท้ายของหมู่บ้านจะเป็นลำธารคือห้วยบ่อหวีและห้วยคอกหมูไหลผ่านมีน้ำตลอดทั้งปี มีครัวเรือนประมาณ ๒๕ หลังคาเรือน

๑.๑๐ หมู่บ้านห้วยน้ำหนัก เป็นหมู่บ้านของชาวกะเหรี่ยงอยู่ไกลที่สุดจากตัวกิ่งอำเภอเป็นระยะทางประมาณ ๓๐ กิโลเมตร เส้นทางที่ตัดขึ้นไปผ่านเหมืองรุจิรพัฒน์ซึ่งปัจจุบันนี้เลิกกิจการไปแล้ว เส้นทางค่อนข้างสูงชันและทุรกันดาร เนื่องจากเป็นเขตตอนกลางของลำน้ำภาชีไม่ค่อยมีน้ำจากเหมืองแร่ไหลลง จึงทำให้น้ำในลำธารใสสะอาด ชาวบ้านตั้งครอบครัวอยู่สองฝั่งแม่น้ำพื้นที่ยังเป็นป่าค่อนข้างสมบูรณ์ ชาวบ้านมีอาชีพในด้านการเกษตรกรรมและการเก็บของป่าล่าสัตว์

การเก็บของป่าที่สำคัญก็คือการตัดหวายและการตีผึ้ง โดยปีหนึ่ง ๆ ชาวบ้านกะเหรี่ยงจะสามารถตีผึ้งได้ถึงปีละ ๒ ครั้ง คือในระหว่างเดือน ๕ และเดือน ๘ ผึ้งรังหนึ่ง ๆ จะได้น้ำผึ้งประมาณ ๑๕ - ๒๐ ขวดแม่โขง และต้นผึ้งต้นหนึ่งอาจมีรังผึ้งอยู่ประมาณ ๕๐ - ๑๐๐ รัง^๑

เนื่องจากเป็นหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกล การคมนาคมไม่ค่อยสะดวกโดยเฉพาะในระยะฤดูฝน ทำให้การติดต่อของประชากรเป็นไปด้วยความยากลำบาก ชาวบ้านถ้าต้องการไปมาติดต่อจะใช้การเดินเป็นส่วนใหญ่ หรืออาศัยรถเหมืองแร่ และรถป่าไม้ที่เดินทางเข้าออกไปประจำซึ่งจะต้องใช้เวลาถึง ๕ ชั่วโมง ในการเดินทาง ที่หมู่บ้านไกล ๆ คือ หมู่บ้านห้วยม่วง มีโรงเรียนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ๑ โรง คือ โรงเรียนรุจิรพัฒน์ ซึ่งเด็ก ๆ ชาวกะเหรี่ยงเข้ารับการศึกษาน้อยมากจัดเป็นโรงเรียนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรีที่อยู่ไกลที่สุด จากหมู่บ้านห้วยน้ำหนักเดินทางรอนแรมขึ้นเขาที่สูงชันไปอีก ๒ วัน ๒ คืน ประมาณ ๕๐ กิโลเมตร จะถึงค่ายทุเรียนของชาวกะเหรี่ยง

^๑จังหวัดราชบุรี, กิ่งอำเภอสวนผึ้ง, หนังสือที่ระลึกเมื่อคราวผู้ว่าราชการจังหวัดและคณะมาเยี่ยมเยียนราษฎรและข้าราชการกิ่งอำเภอสวนผึ้ง, หน้า

อิสระตั้งอยู่ซึ่งที่นั้นจะเป็นชายแดนของทั้ง ๒ ประเทศ^๑

๒. ตำบลบ้านบึง เป็นอีกตำบลหนึ่งที่มีชาวกะเหรี่ยงอาศัยอยู่ แต่มีจำนวนน้อยกว่าตำบลสวนผึ้ง และอยู่ไม่ห่างไกลจากเส้นทางคมนาคมนัก คืออาศัยเส้นทางราชบุรี - ไป่งกระหิง การไปมาติดต่อถึงกันทำได้สะดวกและรวดเร็ว

โดยตำบลบ้านบึง จะอยู่ทางคานใต้ของตำบลป่าหวาย มีระยะทางห่างกันประมาณ ๓๕ กิโลเมตร และมีอาณาเขตติดต่อกับบริเวณใกล้เคียงดังนี้คือ

ทิศเหนือติดต่อกับเขตตำบลสวนผึ้ง ตำบลป่าหวายโดยถือสันเขาคอยเต่าจรดลำภาชีถึงกลางห้วยจะพะจคต่นเขาใหญ่จนถึงกึ่งกลางห้วยกระชายเป็นแนวแบ่งเขต

ทิศใต้ติดต่อกับตำบลยางน้ำกลัดเหนืออำเภอเขาย้อย โดยถือสันเขาตะนาวศรี
ท่นห้วยทองกิ้นเจา ท่นห้วยพูนารอน ท่นห้วยทาเคย สันเขาเสือกักช้าง เป็นแนวแบ่งเขต

ทิศตะวันออกจรดตำบลยางหัก อำเภอปากท่อและตำบลรางบัว อำเภอจอมบึง โดยใช้แนวเขตสันเขากำแพงถือสันเขาหนองหมูจรดกึ่งกลางสันเขาเสือกักช้าง เป็นแนวแบ่งเขต

ทิศตะวันตกจรดเขตทิวตะนาวศรี, เขากองท่า, ห้วยระกำ (ในเขตแดนประเทศสหภาพพม่า) เป็นแนวลงมาจนถึงห้วยจะเอาซึ่งไหลมาบรรจบกับลำน้ำภาชี^๒

^๑สัมภาษณ์ ประกิจ ใจบัวเพ็ญ, กำนันตำบลสวนผึ้ง กิ่งอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี, ๗ กันยายน ๒๕๒๒.

^๒สัมภาษณ์ ณรงค์ สงฆ์ประชา, ๗ กันยายน ๒๕๒๒.

ตำบลบ้านบึงประกอบควยหมู่บ้านต่าง ๆ คือ

๒.๑ หมู่บ้านบ้านบึง เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ใกล้ที่สุดของตำบลบ้านบึงโดยอยู่ห่างจากตลาดป่าหวายซึ่งเป็นทางแยกเข้ามาประมาณ ๒ กิโลเมตร และอยู่ห่างจากกิ่งสวนผึ้ง ๒๒ กิโลเมตร ทางเข้าหมู่บ้านจะมีสะพานคอนกรีตขนาดใหญ่ มีรถบรรทุกทุกสามารถวิ่งผ่านไครอบ ๆ หมู่บ้านจะมีเส้นทางรถยนต์ที่ราดยางอย่างดี หมู่บ้านเพิ่งได้รับการพัฒนาเมื่อประมาณ ๒ - ๓ ปีมานี้ แต่ก่อนทางเข้าหมู่บ้านไม่มี จะต้องลุยลำธารห้วยท่าเคย ลัดเลาะไปตามบ้านของราษฎร และเมื่อมีการตัดถนนผ่านหน้าโรงเรียนซึ่งเปิดสอนจนถึงระดับประถมศึกษาตอนปลาย ประชากรกะเหรี่ยงมีความเป็นอยู่คล้ายคลึงกับคนไทยขึ้นทุกที่สามารถพูดภาษาไทยได้ดี และมีการแต่งงานกับคนไทยมากขึ้น

ราษฎรกำลังเร่งพัฒนาปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง เช่น สร้างแท่งค้คอนกรีตสำหรับเก็บกักน้ำฝนไว้บริโภค คาดว่าอีกภายใน ๑ - ๒ ปี จะมีการสร้างส้วมซึมไว้ใช้ภายในบ้านกันมากขึ้น แต่ปัจจุบันชาวกะเหรี่ยงยังไม่ค่อยนิยมการใช้ส้วมซึม น้ำที่ใช้ภายในบ้านเรือนได้จากลำธารซึ่งอยู่ทางตะวันออกของหมู่บ้าน อาชีพทั่ว ๆ ไปคือเกษตรกรรม ส่วนมากจะปลูกพืชไร่ที่ไคราคาคี แต่ก็ยังคงปลูกข้าวไว้สำหรับบริโภคด้วย และนิยมกินข้าวหอมมือ สุกก็ลดจำนวนลงมาก

๒.๒ หมู่บ้านบ้านคา เป็นหมู่บ้านที่อยู่ห่างจากแยกชัยป่าหวาย ๑๕ กิโลเมตร และอยู่ห่างจากกิ่งสวนผึ้ง ๓๐ กิโลเมตร หมู่บ้านนี้เป็นที่ตั้งของหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ของ กรป. กลาง กิ่งอำเภอสวนผึ้ง มีสถานีอนามัยของหมู่บ้านบ้านคาอยู่ใกล้เคียงและโรงเรียนบ้านคาอยู่ติดกัน เปิดทำการสอนถึงระดับประถมศึกษา เป็นหมู่บ้านที่มีประชากรค่อนข้างหนาแน่น และมีคนไทยอาศัยอยู่มาก โดยเฉพาะตามเส้นทางคมนาคม หมู่บ้านของชาวกะเหรี่ยงจะอยู่ลึกเข้ามาและเกาะกลุ่มอยู่ติด ๆ กัน โดยมีอยู่ประมาณ ๓๐ หลังคาเรือน ทั่วไปแล้วการตั้งบ้านเรือนระหว่างคนไทยและชาวกะเหรี่ยงจะแยกออกจากกันแต่ก็พึ่งพาอาศัยกัน ไม่ค่อยมีปัญหาหนัก และจะทำตามอย่างกันในด้านการรักษาสุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อมในบ้านเรือน มีการใช้ส้วมซึมกันมากขึ้นในหมู่บ้านของ

ชาวกะเหรี่ยงที่มีฐานะพอที่จะกระทำไค้ มีโรงสีภายในครัวเรือนในหมู่บ้าน แต่ก็ยังมีบางบ้านที่ยังใช้วิธีการทำข้าวด้วยครกขนาดใหญ่ ทั่วๆไปประกอบอาชีพหลักคือการทำไร่ นิยมปลูกแลกเปลี่ยนกันออกไปขึ้นอยู่กับราคาในท้องตลาด ชาวกะเหรี่ยงบางครอบครัวอพยพไปทำมาหากินในหมู่บ้านอื่นที่ตนมีที่ดินจับจองไว้ แต่มักจะไปอยู่เป็นกลุ่ม ๆ ละ ๒ - ๓ ครัวเรือน ชาวบ้านในนำจากลำห้วยบ้านคาซึ่งอยู่ทางตะวันตกของหมู่บ้านนี้ ตรงข้ามกับหมู่บ้านจะเป็นที่ตั้งของวัดพระธาตุเขาน้อย ซึ่งเป็นวัดอีกแห่งหนึ่งที่ชาวกะเหรี่ยงและชาวไทยที่อยู่ใกล้เคียงเลื่อมใสศรัทธา

๒.๓ หมู่บ้านโป่งกะทิกลาง เป็นหมู่บ้านที่มีชาวกะเหรี่ยงอาศัยอยู่ประมาณ ๒๕ หลังคาเรือน อยู่ห่างจากแยกชัยปัทมาวประมาณ ๒๗ กิโลเมตร และอยู่ห่างจากกิ่งสวนผึ้ง ๓๗ กิโลเมตร เป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก ปากทางเข้าหมู่บ้านเป็นที่ตั้งของหมวดโจมตีเคลื่อนที่เร็วของหน่วยปฏิบัติการพิเศษจังหวัดราชบุรี มีอ่างเก็บน้ำซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จเปิดและเยี่ยมเยียนราษฎรเมื่อประมาณ ๒ ปีมาแล้ว จนน้ำได้ ๒๓๐ ลูกบาศก์เมตร ราษฎรได้อาศัยน้ำเพื่อใช้ในการเพาะปลูกตามพระราชประสงค์ ส่วนใหญ่มีที่เพาะปลูกภายนอกหมู่บ้าน เช่นที่พุร้อน อาศัยเดินทางไปกลับ ซึ่งชาวกะเหรี่ยงจะออกไปไร่แก่เช้ามีด โดยเฉพาไร่ที่อยู่ทางไกล และจะเดินทางกลับเมื่ออากาศคลายความร้อนอบอ้าวแล้ว ในระยะฤดูแล้ง ชาวกะเหรี่ยงที่ว่างจากการถางป่า เพื่อเตรียมที่ใหม่สำหรับเพาะปลูก จะเข้าป่าเพื่อล่าสัตว์ เช่น เก้ง เพื่อนำเนื้อมาบริโภคและแบ่งปันกันภายในหมู่บ้าน รวมทั้งการหาน้ำผึ้งในป่าลึก ปรากฏว่าในปีหนึ่ง ๆ สามารถทำรายได้ดีพอสมควร

บ้านเรือนของราษฎรที่อาศัยอยู่มานานก็จะปลูกสร้างอาคารถาวร แต่หาเพียงแยกเรือนใหม่หรืออพยพจากจังหวัดหรืออำเภอใกล้เคียงก็จะปลูกสร้างโดยอาศัยวัสดุในท้องถิ่น ความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเรือนนั้นอยู่ที่ฐานะทางเศรษฐกิจที่หมู่บ้านนี้มีโรงเรียนบ้านโป่งกะทิกลางเปิดดำเนินการสอนจนถึงชั้นประถมปลายและในเวลาค่ำคืน ก็จะมีการสอนสำหรับผู้ใหญ่ที่ต้องการหาความรู้เพิ่มเติมโดยเฉพาะให้มีการอ่านออกเขียนได้

๒.๔ หมู่บ้านโป่งกระทิงบน เป็นหมู่บ้านที่อยู่สุดทางรถเมลล์สายโป่งกระทิง-ราชบุรี เป็นระยะทางแยกจากป่าห้วยเข้เข้าไป ๓๐ กิโลเมตร และจากกิ่งอำเภอสวนผึ้ง ๕๐ กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอปากท่อ ตำบลยางหัก ซึ่งเป็นอีกอำเภอหนึ่งที่มีชาวกะเหรี่ยงอาศัยอยู่ แต่มีอยู่จำนวนเล็กน้อย มีทางเดินเท้าติดต่อกับตำบลสวนผึ้ง และสหภาพพม่าได้ ชาวบ้านกะเหรี่ยงอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้านประมาณ ๓๐ - ๕๐ หลังคาเรือน มีถนนตัดแบ่งหมู่บ้านออกเป็น ๒ ส่วน และมีบ่อน้ำบาดาลสาธารณะและวัดโป่งกระทิงบน, สถานีเคหะกรรม อยู่ท้ายหมู่บ้าน ชาวบ้านจะมีที่ดินที่ไร่ประกอบเกษตรกรรมภายนอกหมู่บ้าน แต่อยู่ไม่ไกลมากนัก บางบ้านอพยพไปอยู่ในที่ ๆ ไร่ทำกิน มีโรงเรียนซึ่งเดิมเป็นของตำรวจตระเวนชายแดนคือโรงเรียนบ้านโป่งกระทิง (ต.ช.ค.อนุเคราะห์ ๕) ปัจจุบันได้โอนให้กับองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี มาได้ ๒ ปีแล้ว นอกจากจะทำไร่แล้ว ชาวบ้านยังมีอาชีพเผาถ่านและเก็บของป่าสาส์ตว์ขาย แต่จะทำเฉพาะเพื่อการบริโภคภายในครอบครัวเท่านั้น ในปัจจุบันการล่าสัตว์ป่ากระทำไต่ยาก เนื่องจากมีการตั้งเขตสงวนพันธุ์สัตว์ป่าของกรมป่าไม้ขึ้น

นอกจากนี้ชาวไร่ยังได้รวมตัวขึ้นจัดตั้งเป็นกลุ่มเกษตรกรซึ่งเป็นโครงการในพระราชประสงค์ ดำเนินกิจการโดยอาศัยสมาชิกในกลุ่มสหกรณ์เผยแพร่ให้ความรู้ในด้านการเพาะปลูกพืชไร่และให้กู้ยืมเงินเพื่อการลงทุน ในแต่ละปีพอสมควร แต่ส่วนใหญ่จะเป็นเกษตรกรที่มีฐานะดีและมีความสนใจกำลังทรัพย์เพียงพอที่จะลงทุนไหว ถ้าเป็นเกษตรกรที่ปลูกเพื่อยังชีพมักจะไม่ค่อยกล้ากู้ยืม เพราะกลัวการเป็นหนี้สิน

วัฒนธรรม ประเพณี และลักษณะการดำรงชีวิตของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงที่

กิ่งอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

๑. ระบบครอบครัว

สังคมของชาวเขาทุกเผ่า เป็นสังคมที่มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มุ่งต่อ

การยังชีพ (Subsistence Economy) ๑ ครอบครัวจึงเป็นทั้งแหล่งผลิตและบริโภคโดยเฉพาะในสังคมของชาวกะเหรี่ยง เป็นเผ่าที่ไม่ปลูกดิน ความเป็นอยู่จึงค่อนข้างยากจนกว่าชนเผ่าอื่น ๆ จัดเป็นกลุ่มชาวเขาที่ทำการกสิกรรมแบบยังชีพอย่างแท้จริง รายได้ส่วนใหญ่จะนำมาใช้เพื่อการบริโภคมากกว่าการซื้อสินค้าที่ฟุ่มเฟือย ในแต่ละครัวเรือนจึงเป็นผู้จัดการแรงงานส่วนใหญ่ในด้านการเกษตรของตนเอง^๒ โดยที่ครัวเรือนประเภทครอบครัวเดี่ยวเป็นหน่วยที่สำคัญในสังคมกะเหรี่ยง^๓ และยังคงยังเป็นอยู่ในปัจจุบันถึง ๗๒.๕% (๒๒๔ ราย ที่สัมภาษณ์ได้) อีก ๒๗.๕% (๘๕ ราย) จะเป็นครอบครัวขยายที่ประกอบด้วย สามี ภรรยา ลูก ที่ยังไม่ได้แต่งงานรวมถึงบุตรสาวและครอบครัวของเธอที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่า หลังจากแต่งงานแล้ว ฝ่ายชายจะต้องมาอยู่รับใช้บิดามารดาของฝ่ายหญิงอย่างน้อยที่สุด ๑ - ๒ ปี ก่อนที่จะแยกครอบครัวของตนออกไปภายหลัง การมีลักษณะครอบครัวขยายจึงเป็นอยู่เพียงระยะหนึ่ง หลังจากที่แยกครอบครัวออกมาแล้ว ลักษณะของครอบครัวขยายก็จะกลับมาอีกครั้งหนึ่งเป็นวัฏจักร ส่วนมากจะพบครอบครัวขยายในกลุ่มหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุมาก

กรมประชาสงเคราะห์, สภาพความเป็นอยู่ของชาวเขาในประเทศไทย, (พระนคร : โรงพิมพ์กรมประชาสงเคราะห์) หน้า ๒๔.

^๒Mohd. Razha Rashid, "The Pwo Karen Village of Dong Luang : Some Notes And Impressions," in Farmers in The Hills : Upland People of North Thailand, p. 100.

^๓สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการปฏิรูปกิจการจิตวิทยาแห่งชาติ, ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง, หน้า ๒๔.

ระบบครอบครัวของชาวเขาแต่ละเผ่าชนั้นแตกต่างกัน ไม่อาจจะระบุลงไปได้ว่าเป็นครอบครัวเดี่ยวหรือครอบครัวขยาย ทั้งนี้ขึ้นกับระบบและประเพณีแต่งงานของชาวเขาเผ่าชนนั้น ๆ ตามประเพณีของชาวกะเหรี่ยงอนุญาตให้ชายมีภรรยาได้เพียงคนเดียว สถานภาพการสมรสจึงมีมั่นคง และในช่วงระยะเวลาตอนต้นของการแต่งงานลูกเขยและลูกสาวต้องไปปรนนิบัติรับใช้ครอบครัวของฝ่ายหญิงก่อน^๑ จึงจะแยกตัวไปปลูกบ้านอยู่เป็นเอกเทศ ครอบครัวของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงจึงมีแนวโน้มเป็นครอบครัวเดี่ยวและมีขนาดเล็ก ขณะที่ครอบครัวสมบูรณ์ของไทยมีขนาด ๖.๖ คน^๒ แขนงขนาดของครอบครัวชาวกะเหรี่ยงที่สัมภาษณ์ไปทั้งหมดจะมีบุตร โดยเฉลี่ย ๖.๓ คน ซึ่งคำว่าครัวเรือนนี้ หมายถึงหน่วยพื้นฐานในด้านการผลิตและการบริโภคของสังคมกะเหรี่ยง ครอบครัวเป็นผู้จัดแรงงานส่วนใหญ่ในด้านการเกษตรของตนเอง สายสัมพันธ์ในด้านการรัก มีจุดรวมอยู่ภายในครัวเรือนแบบครอบครัวเดี่ยว โดยปกติเมื่อบุตรยังเล็กอยู่มารดาจะอยู่ในหมู่บ้านเพื่อดูแลบุตรของตน^๓ บิดามารดาให้ความรักความอบอุ่น อบรมสั่งสอนลูก ในสมัยก่อนเด็กชายเรียนการดำรงค์ชีพชั้นเชิงพรานไพรเพื่อล่าสัตว์ตามพ่อ เด็กหญิงช่วยแม่ทำงานบ้านและเรียนการทอผ้าใช้เองจากมารดาของตน^๔ มาจนปัจจุบัน ถึงแม้ว่าจะมีสถาบันอื่นทำหน้าที่บางอย่างแทนครอบครัว แต่เนื่องจากชาวกะเหรี่ยงส่วนใหญ่ยังคงดำรงชีพด้วยการเกษตรแบบยังชีพ

^๑ สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการปฏิรูปกิจการจิตวิทยาแห่งชาติ, ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง
หน้า ๕๓

^๒ แสง เสนาณรงค์, "นโยบายประชากรสำหรับประเทศไทย", คำบรรยายในการประชุมสัมมนาเรื่อง ประชากรจัดโดยสภาพพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๔ (อัครสำเนา) หน้า ๔๐.

^๓ สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการปฏิรูปกิจการจิตวิทยาแห่งชาติ, ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง
หน้า ๒๔.

^๔ จังหวัดราชบุรี กิ่งอำเภอสวนผึ้ง, บ้านบ่อ (ม.ป.ช.,ม.ป.ป.), หน้า๒๖.

เทคนิคและวิธีการยังไม่เปลี่ยนแปลงไปมากนัก การเรียนรู้วิถีชีวิตที่อาศัยแนวทางจากบรรพบุรุษครอบครัวจึงคงเป็นหน่วยที่สำคัญที่สุดของสังคมกะเหรี่ยง พ่อแม่ช่วยกันอบรมสั่งสอนลูกในความรักแก่ลูกโดยเท่าเทียมกัน ลูก ๆ เคารพเชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ มักไม่โต้แย้งเมื่อมีปัญหาใด ๆ เกิดขึ้น บิดามารคาก็มักจะปรึกษาหารือร่วมกัน อยู่ด้วยกันจนกว่าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะตายจากกันเป็นเพื่อนร่วมทุกข์สุข ลูก ๆ ไม่ว่าจะชายหรือหญิงได้รับสิทธิโดยเท่าเทียมกันไม่มีการยกย่องเพศใดมากกว่ากัน โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับทรัพย์สินมรดกจะมีแต่ลูกสาวคนสุดท้ายเท่านั้นที่จะได้รับส่วนแบ่งมากกว่าคนอื่น ๆ บ้างเล็กน้อย เพราะว่าจะต้องคอยดูแลรับผิดชอบพ่อแม่ บ้านเรือน เมื่อยามแก่เฒ่า

ชาวกะเหรี่ยงส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาน้อยและไม่เคยได้รับการศึกษาทั้งชายและหญิงเป็นเปอร์เซ็นต์สูงคือ ชายถึง ๕๙.๓% หญิง ๙๔.๑% เป็นผู้เคยเรียนในระดับประถมศึกษา ชาย ๓๙.๒% หญิง ๒๒.๓% การที่มีโอกาสได้รับการศึกษาน้อย จึงทำให้ชาวกะเหรี่ยงไม่ค่อยได้รับปรุงลักษณะการดำรงชีวิต เช่น ในด้านอนามัยและสุขาภิบาล ปรากฏว่าทั้งกิ่งอำเภอมีสถานอนามัยชั้น ๒ อยู่ ๓ แห่ง และสถานีผดุงครรภ์ ๒ แห่ง ขอมไม่เพียงพอกับความต้องการ ดังนั้นการพัฒนาทางด้านนี้จึงค่อยเป็นค่อยไปอย่างเชื่องช้า เช่น การใช้ส้วม โดยทั้ง ๒ ตำบล มีชาวกะเหรี่ยงที่รู้จักใช้ส้วมซึมเพียง ๕๔ ราย หรือคิดเป็นเปอร์เซ็นต์เพียง ๕๕.๘% ยังคงอาศัยน้ำตามลำธารทั้งในด้านการอาบ อิม และเกษตรกรรม โอกาสที่จะเกิดเป็นโรคทางเดินของระบบย่อยอาหารเป็นไปได้โดยง่าย สภาพบ้านเรือนไม่ค่อยสะอาดทำให้สุขภาพของประชาชนไม่ค่อยดีนัก มักเป็นโรคผิวหนังเช่นกลาก เกลื้อน เติ้ง ๆ เป็นโรคขาดสารอาหาร^๒ สุขภาพไม่ค่อยดีประกอบกับในเขตกิ่งอำเภอนี้เป็นแหล่ง

^๑ Mohd. Razha Rashid and Pauline H. Walker, "The Karen People: An Introduction", in Farmers in the Hills : Upland People of North Thailand, p. 91.

^๒ สัมภาษณ์ ณรงค์ สงฆ์ประชา, ๗ กันยายน ๒๕๒๒.

ที่มีโรคไข้จับสั่นทุกซม การเจ็บไข้ได้ป่วยจึงเกิดขึ้นอยู่เสมอ ประชากรในวัยสูงอายุน้อย

๒. ลักษณะการตั้งบ้านเรือน

ชาวกะเหรี่ยง อาศัยอยู่ในหมู่บ้านมีขนาดโดยเฉลี่ย ๔๘ หลังคาเรือน แต่บางหมู่บ้านอาจมีมากหรือน้อยกว่านี้ โดยปกติหมู่บ้านตั้งอยู่ในพื้นที่ลุ่มก้นกระทะล้อมรอบด้วยเนินเขา หรือที่ราบระหว่างหุบเขาที่สามารถไปสู่แหล่งน้ำ ลำธาร หรือ น้ำพุได้โดยสะดวก แต่ไม่ค่อยรู้จักระวังรักษาความสะอาดของแหล่งน้ำ นอกจากนั้นไม่ชอบตั้งหมู่บ้านบนสันเขาและไม่เคยใช้ระบบรางน้ำไม้ไผ่ เพื่อนำน้ำเข้าสู่หมู่บ้านซึ่งไม่เหมือนกับพวกเมว เย้าและมูเซอ^๑ มีอาณาเขตของหมู่บ้านเป็นที่แน่นอน สังกัดได้จากบางหมู่บ้านมีต้นไม้ขนาดใหญ่จำพวกมะม่วง ขนุน และมะพร้าว แสดงว่าใช้เวลาในการเพาะปลูกมานานแล้ว

ชาวกะเหรี่ยงเป็นพวกที่ชอบอาศัยเป็นหลักแหล่งประจำที่ ไม่เหมือนพวกเมวหรือมูเซอที่ชอบเคลื่อนย้าย การที่พวกกะเหรี่ยงสามารถอยู่ประจำที่แห่งเดียวได้นั้นก็เนื่องมาจากมีความสามารถในการอนุรักษ์ที่ดิน เช่น ใช้วิธีการทำไร่เลื่อนลอยแบบหมุนเวียนเปลี่ยนที่ทุก ๆ ปี โดยปล่อยให้ไร่เก่ามีต้นไม้งอกขึ้นใหม่ ทำให้พื้นที่เพาะปลูกมีความอุดมสมบูรณ์มากกว่า และนอกจากนี้ยังรู้จักปรับพื้นที่ตามหุบเขาให้เป็นขั้นบันได ทำเป็นนาข้าวปลุกข้าว จึงเป็นผลทำให้มีถิ่นฐานที่อยู่อาศัยและที่ทำมาหากินเป็นหลักแหล่งมากกว่าเผ่าที่นิยมการทำไร่เลื่อนลอยแบบซ้ำที่^๒ โดยบางแห่งได้ตั้งหมู่บ้านอยู่ในบริเวณนั้นมานานกว่า ๑๐๐ ปี^๓ มาแล้ว

^๑ สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการปฏิบัติการจิตวิทยาแห่งชาติ, ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง, หน้า ๒๔.

^๒ กรมประชาสงเคราะห์, สภาพความเป็นอยู่ของชาวเขาในประเทศไทย, หน้า ๓๓

^๓ สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการปฏิบัติการจิตวิทยาแห่งชาติ, ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง, หน้า ๕๕.

ที่อยู่อาศัยของชาวกะเหรี่ยง จะปลูกสร้างหนาแน่นในบริเวณที่เป็นศูนย์กลางของหมู่บ้านและจะกระจายออกไปเป็นกลุ่ม ๆ ในแต่ละกลุ่มจะมีตั้งแต่ประมาณ ๒ - ๓ ครอบครัวไปจนถึง ๕ - ๑๐ ครอบครัว ซึ่งส่วนมากเป็นครอบครัวที่เพิ่งเริ่มต้น หรือเพิ่งแยกออกมาจากครอบครัวใหญ่ โดยปลูกสร้างรอบ ๆ ศูนย์กลางของหมู่บ้านอีกทีหนึ่ง ถ้ายิ่งห่างไกลหมู่บ้านออกไป ความหนาแน่นจะลดลงไปเรื่อย ๆ

การตั้งบ้านเรือนของชาวกะเหรี่ยงไม่ค่อยจะเป็นระเบียบมากนัก เมื่อแรก ๆ ที่มาตั้งบ้านเรือน จะสร้างบ้านเรือนแบบชั่วคราว โดยเฉพาะในท้องถิ่นที่ห่างไกล สาเหตุของการละทิ้งบ้านเรือน มีหลายประการ เช่น การตายของหัวหน้าครอบครัว ทำการเพาะปลูกไม่ได้ผลดี หรือถูกรังแก เกิดโรคระบาด ผู้คนล้มตายลงเป็นจำนวนมาก วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างที่อยู่อาศัย จึงใช้ไม้ไม่เป็นส่วนใหญ่ ปลูกแบบยกพื้น ไซ้ไม้เนื้อแข็งทำเป็นเสายาวบ้าง หลังคามุงด้วยหญ้าคา หรือใบพลวงแห้งมีชายคาคลุมไปหมด คือปกคลุมหลังคาสูง ผ้าม่านอาจใช้ไม้ไผ่ทำฝา หรือซัดตะ หรือบางบ้านอาจปลูกโล่ง ๆ คือผ้าม่านไม่มี ฝาทุกเรือนประกอบด้วย ห้อง ๑ - ๒ ห้อง มีระเบียบนอกชาน ต่อออกมาไว้ตากหรือวางสิ่งของต่าง ๆ รวมทั้งรับแขก ห้องของบ้านใช้ประโยชน์แทบทุกอย่าง ตั้งแต่เป็นห้องนอน เก็บสิ่งของ นั่งทำงาน ส่วนระเบียบใช้นั่งเล่น ทอผ้า ทำครัว บางที่อาจจะสร้างครัวอีกต่างหากตอกจากนอกชาน^๑ แต่บางบ้านก็ทำครัวอยู่ภายใน ทำให้บ้านไม่ถูกสุขลักษณะ ประกอบกับผู้ที่อยู่อาศัยไม่ค่อยรักษาความสะอาดของบ้านเรือน ภาชนะเครื่องใช้ เครื่องนุ่งห่ม เมื่อมีโรคระบาดจึงติดต่อกันได้ง่ายและล้มตายลงเป็นจำนวนมาก^๒ นอกจากนี้ก็จะมีผู้ข่า โดยจะแยกต่างหาก แต่ไม่อยู่ไกลจากครัวเรือนนัก หรือทำคอกกับเรือนก็ได้แล้วแต่ความพอใจของเจ้าบ้าน^๓

^๑ จาร์ดี มหิโกต, วรรณกรรมพื้นบ้านของชาวกะเหรี่ยง, หน้า ๑๒ - ๑๓

^๒ สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการปฏิบัติการจิตวิทยาแห่งชาติ, ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง, หน้า ๑๔

^๓ จาร์ดี มหิโกต, วรรณกรรมพื้นบ้านของชาวกะเหรี่ยง, หน้า ๑๓

ปัจจุบันการสร้างที่อยู่อาศัยของชาวกะเหรี่ยงเปลี่ยนไป เนื่องจากการตั้งหลัก
แหล่งถาวร ไม่มีการอพยพชกยกกเวนหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลออกไป บ้านเรือนจึงปลูกสร้าง
แบบถาวร วัสดุเป็นพวกไม้เนื้อแข็ง หลังคามุงด้วยสังกะสี กระเบื้อง จาก ภูเขา
ฐานะของเจ้านาน แต่ฐานะยังไม่ร่ำรวยนักก็ยังคงปลูกสร้างที่อยู่อาศัยด้วยไม้ไผ่และวัสดุที่
หาง่ายในท้องถิ่นนั้น ลักษณะของที่อยู่อาศัยจึงเปลี่ยนแบบไปจากศิลปะของชาวกะเหรี่ยง
ซึ่งปลูกไต่ถุนสูง หลังคาทรง ยอดมักจะทำเป็นรูปเขาวัว^๑ แสดงให้เห็นว่านับวันแบบบ้าน
ของชาวกะเหรี่ยงกำลังเปลี่ยนไปจากเดิม ซึ่งนั่นก็เป็นเพราะการรับเอาวัฒนธรรมของชาว
ไทย มาใช้มากขึ้น เนื่องมาจากการติดต่อใกล้ชิดระหว่างคนไทยและชาวกะเหรี่ยง

หมู่บ้านของชาวกะเหรี่ยงทั่วไป มักจะมีบ้านของคนไทยอยู่ปะปน นอกจาก
ในหมู่บ้านที่อยู่ในเขตป่าดง ซึ่งยากแก่การที่คนไทยจะไปอาศัยอยู่ด้วยได้ แต่การติดต่อ
สัมพันธ์ระหว่างคนไทยและคนกะเหรี่ยงก็เป็นไปด้วยดี โดยต่างเอื้อเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและ
กัน ประกอบกับอุปนิสัยของคนกะเหรี่ยงเป็นชนที่รักความสงบและรักอิสระ^๒ ความขัดแย้ง
กันในระหว่างคนไทยกับคนกะเหรี่ยงจึงมิได้เกิดขึ้น แต่มีแนวโน้มที่จะเพิ่มการติดต่อกับคน
ไทยนอกหมู่บ้านและนอกตำบลมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะ การคมนาคมสะดวกกว่าแต่ก่อน

เนื่องมาจากความนิยมในการปลูกบ้านไต่ถุนสูง ชาวกะเหรี่ยงจึงมีความเชื่อถือ
ในค่านิยมกลางเกี่ยวกับการขึ้นและลงบันได เช่น ถ้าผู้มาเยือนทำบันไดบ้านหักในตอนขา
ขึ้นบ้าน เจ้าบ้านจะมีความยินดีมาก เพราะเท่ากับว่าผู้มาเยือนนำโชคลาภไปให้น้ำหนัก
มาก บันไดจึงหัก เจ้าของบ้านจะทำการรับขวัญโดยนำข้าวปลาอาหารมาเลี้ยง พร้อมกับ

^๑ เรื่องเดียวกัน

^๒ สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการปฏิรูปการจิตวิทยาแห่งชาติ, ชาวเขาเผ่า
กะเหรี่ยง, หน้า ๓๕.

มอบเงินให้กับแขกผู้มาเยือน ๖ บาท^๑ และผู้กระหนก้วยคายสายลัญจนาสีขาว แต่ถ้ามาน
เยือนทำให้มันโคของเขาก็คอนชากลับ เจ้านานจะไม่พอใจ เพราะถือนำเอาโชคกลาง
และทรัพย์สินของเจ้าของบ้านลงไปควย ทำให้เกิดโชคไม่ดีแก่คนในบ้าน ผู้มาเยือนจึง
ต้องเสียเงินค่าทำขวัญให้แก่เจ้าของบ้าน ๖ บาท^๑

นอกจากนี้ก็มีข้อห้ามอื่น ๆ อีก เช่น ห้ามกระโดดลงมาจากบ้าน การขึ้นลง
บ้านต้องขึ้นลงทางบันได แต่ถ้าขึ้นทางอื่นที่มีบันไดก็ต้องลงทางเดิม เช่นกัน หรือการ
ลงจากเรือนในเวลากลางคืน ถ้าต้องแยกทางกันไปในเวลาเดียวกัน จะกระทำไม่ได้ แต่ถ้า
ไปทางเดียวกันยอมกระทำได้^๒ สอดให้เห็นว่าวัฒนธรรมของชนกะเหรี่ยงเกี่ยวกับการขึ้นและ
ลงบ้านก็ไม่ค่อยแตกต่างไปจากไทยมากนัก ทั้งนี้อาจเพื่อความปลอดภัย

๓. ประเพณีข้อห้ามและศาสนา

ชาวกะเหรี่ยงในเขตภาคกลางก็มีลักษณะคล้ายคลึงกับชาวเขาเผ่าอื่น ๆ
ก็คือ ในแต่เดิมนับถือลัทธิพราหฺมีสาขาทเวคา animist มีความเชื่อนิยมเกรงกลัว
วิญญาณมากมาย มีการใช้ไก่เป็นเครื่องเซ่นบูชา โดยทุกปากทางเขาหมู่บ้านจะมีไม้ไผ่ซัด
เป็นเฉลวทา เลือดไก่ เสียบควยปักชนกเพื่อเซ่นผีโหลมากินแล้วจะไม่เข้าไปทำร้ายคนใน
ครอบครัว ภายในครอบครัวจึงมีพิธีกินผี เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเจ็บไข้ได้ป่วย โดย
ทำกับข้าวควยควอน (สัตว์ที่ชอบชุกชุมอยู่ในดินจำพวกตุ่น) แล้วเอาไปเซ่นไหว้ตามโคนไม้
ใหญ่ที่ถือว่ามีผีอยู่ เสร็จแล้วเอาของกลับมากินเท่ากับกินยารักษาโรคนี้ นอกจากนี้ยังนับถือ

^๑ เรื่องเดียวกัน; หน้า ๕๐.

^๒ จำรัส มณีโลก, วรรณกรรมพื้นบ้านของชาวกะเหรี่ยง, หน้า ๑๘

^๓ จังหวัดราชบุรี, กิ่งอำเภอสวนผึ้ง. บ้านบ่อ, หน้า ๒๔.

พระน้ำมัน คือเอาน้ำมันมะพร้าวใส่ขวดบูชา การบูชาจะบูชาด้วยข้าวสุก ๑ ชั้น เทียน ๑ เล่ม เมื่อเวลาปวดหัวเป็นไข้ ปวดท้อง ก็เอาน้ำมันมะพร้าวที่ใส่ขวดบูชาไว้ทา ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า "เกียะ ชู" แปลว่าน้ำมันพระ^๑ ในค่านไสยศาสตร์ ชาวกะเหรี่ยงมีความสามารถในการปลดอยผี ปลอดยคุณ ทำอันตรายผู้อื่นถึงตาย ซึ่งเมื่อก่อนใช้ไค้ดล เช่น เมื่อไปย่องสาว และไค้สาวใดเป็นภริยาแล้วไม่ยอมแต่งงาน พ่อแม่ของหญิงสาวจะให้ผู้มีวิชาทางค่านไสยศาสตร์กระทำต่อชายซึ่งชาวกะเหรี่ยงมีความเกรงกลัวและอาจทำให้ตายได้โดยง่าย^๒

ในปัจจุบันนี้ชาวบ้านกะเหรี่ยงหันมานับถือพุทธศาสนาเกือบหมดแล้ว มีการไปวัดทำบุญและบูชากราบไหว้พระพุทธรูปเป็นประจำเกือบทุกบ้าน เมื่อถึงวันพระ ๘ คำและ ๑๕ คำ บรรดาหนุ่มสาวจะพากันไปไหว้พระเจดีย์หรือพระประธานในวัดหรือสำนักสงฆ์เป็นประจำ จากครัวเรือนทั้งหมด ๓๐๘ ครัว หัวหน้าครัวเรือนชายตอบว่านับถือศาสนาพุทธ (๕๗.๗%) และศาสนาคริสต์อีก ๒.๓% สำหรับสตรีที่เป็นภรรยา และสัมภาษณ์ได้ (๕๔.๔%) นับถือพุทธศาสนา อีก (๒.๖%) นับถือศาสนาคริสต์ และไม่ตอบอีก (๒.๖%) ตามหมู่บ้านมีวัดและสำนักสงฆ์ต่าง ๆ เข้าไปเผยแพร่พุทธศาสนา ซึ่งชาวบ้านเลื่อมใสบางแห่งถึงกับเข้ามาขอในพุทธศาสนาซึ่งไค้แก่สำนักสงฆ์ที่บ้านทามะขามและบ้านคำขณะเดียวกันไค้เริ่มมีมิชชันนารีชาวกะเหรี่ยงจากจังหวัดเชียงใหม่เดินทางเข้ามาเผยแพร่คำสอนของคริสต์ศาสนาที่หมู่บ้านบ้านบ่อ จึงมีชาวกะเหรี่ยงบางครอบครัวหันไปนับถือคริสต์ศาสนานี้มากขึ้น เช่นครอบครัวของกำนันละเอิน บุญเลิศ แด่ลูก ๆ บางคนที่เคยโตมี

^๑ปกรณัม กัทรศิริน และกำจร โมระกานต์, กะเหรี่ยงแห่งตำบลบ้านบ่อ กิ่งอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี, หน้า ๗.

^๒สัมภาษณ์ ปู่ บุญกร, ชาวกะเหรี่ยงแห่งหมู่บ้านบ้านบ่อ กิ่งอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี, ๑๕ เมษายน ๒๕๒๒.

ครอบครัวแล้วก็ยังคงนับถือพุทธศาสนาเช่นเดิม สำหรับการเผยแพร่วัฒนธรรมของมิชชันนารียังเป็นงานที่เพิ่งเริ่มต้น จึงมีคนเลื่อมใสศรัทธาไม่มากนักจะมีแต่เฉพาะในตำบลสวนผึ้ง คือ มีหมู่บ้านบอและหมู่บ้านห้วยผากอีกเล็กน้อย

แต่ความเชื่อในค่านิยมภูษาศาสตร์และไสยศาสตร์ยังไม่หมดไปง่าย ๆ ซึ่งก็คงเหมือนกับคนไทยทั่วไป โดยเฉพาะในกลุ่มของชาวชนบทผู้มีการศึกษาน้อยและมีภูมิหลังในเรื่องลัทธิภูษาศาสตร์มาก่อน ต้องอาศัยธรรมเนียมในการดำรงชีวิตเช่นชาวกะเหรี่ยงทั่ว ๆ ไป จึงยังคงเชื่อในเรื่องลัทธิภูษาศาสตร์อยู่มาก แต่พิธีกรรมต่าง ๆ ค่อยคลายความเข้มงวดลง จากคำถามที่ว่าพิธีกรรมทางไสยศาสตร์เป็นสิ่งที่เหลวไหลไร้สาระหรือไม่ ได้คำตอบว่า ไม่ใช่สิ่งที่ไร้สาระถึง ๑๘๖ ราย (๘๐.๘ %) ไม่น่าใจ ๖๐ ราย (๑๖ %) และไม่มีผู้ตอบว่าเป็นสิ่งที่ไร้ผลถึง ๕๔ ราย (๒๓ %) แสดงว่าความเชื่อในค่านิยมกำลังเปลี่ยนแปลงไปบ้างแต่เป็นไปอย่างช้า ๆ หมอผีซึ่งเคยเป็นบุคคลสำคัญในหมู่บ้าน เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมเช่น สรงผีซึ่งเคยมีประจำทุกหมู่บ้านก็โคลมหายตายจากไปเกือบหมด ที่เหลืออยู่ก็มีอายุมาก ส่วนใหญ่จะเน้นหนักไปในด้านการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ เมื่อเกิดมีการเจ็บไข้ชาวกะเหรี่ยงยังนิยมให้หมอผีทำนายกว่าที่ป่วยเป็นเพราะเหตุใด และมักใช้วิธีสะเดาะเคราะห์ ส่องผีเข้าป่า โดยทำกามกด้วยเป็นรูปสี่เหลี่ยม ใส่เครื่องเช่น นำไปวางไว้ตรงทางแยกทาง ตะวันออกและทางตะวันตก ทำพิธีบวงสรวงกล่าวเพื่อไม่ให้มารบกวน เรียกว่าพิธีส่งกบาล นอกจากนั้นเมื่อเวลาจะเข้าป่าเพื่อล่าสัตว์ก็มักนิยมให้หมอผีดูว่าจะได้และจะมีอันตรายจากการเดินทางหรือไม่ ถ้าหมอผีดูว่าจะมีอันตรายก็จะไม่เดินทาง^๑ ขณะเดียวกันก็มีการถือผีดินน้ำลมไฟ พระภูมิเจ้าที่ เช่นจะข้ามแดนขึ้นเขาก็ต้องบอกกล่าวก่อน

^๑สัมภาษณ์ ปู่ บุญกร, ๑๕ เมษายน ๒๕๒๒.

๔. ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต

๔.๑ การเกิด ชาวกะเหรี่ยงยังคงนิยมให้หมอต้าแยเป็นผู้ทำคลอดถึง ๖๘ % ของสตรีกะเหรี่ยงทั้งหมดที่สัมภาษณ์ได้ อีก ๑๒ % ต้องการให้นางผดุงครรภ์ทำคลอดให้ที่บ้าน ซึ่งเมื่อเด็กเกิดมา จะให้บิดานำรกใส่กระบอกลงไม้ไผ่ไปทิ้งที่ป่าบนต้นไม้ใหญ่ๆ โดยเชื่อว่าจะทำให้เด็กมีช่องทางทำมาหากินดี หรือบางทีก็นำไปฝังไว้ใต้บันไดบ้าน เชื่อว่าจะทำให้เด็กเจริญก้าวหน้าในการประกอบอาชีพ และมีพรรคพวกเพื่อนฝูงมากอาจเป็นเจ้าคนนายคน^๑ เมื่อขณะแม่ตั้งครรภ์ห้ามกินเนื้อสัตว์ที่มีขนาดใหญ่ เช่น หมูป่า กระตัง เม่น กวางเขาคอน เพราะเชื่อว่าจะทำให้เด็กในครรภ์แท้งได้ และถ้ากินถึง ๑ ทะพาบ เด็กที่เกิดมาจะพิการ การที่จะทราบว่าเด็กในครรภ์เป็นหญิงหรือชายก็อาจดูได้จากกรกอนพื้นของบิดา ซึ่งจะนำมาให้ในระยะเวลาอยู่ไฟ คือถ้ากรกอนเป็นยอกแหลม มักจะเป็นชาย แต่ถ้าเสมอกันจะเป็นหญิง^๒

เมื่อเด็กคลอดแล้วและนำรกไปใส่กระบอกลงฝังดินหรือมัดกับต้นไม้ในป่า ในวันนั้นจะไม่ทำงานเลย โบราณถือว่าจะทำให้หมอนบนต้นหล่นลงมา แต่จะถือเฉพาะบ้านนั้นส่วนเด็กจะถูกนำมาใส่กระบังโยนแล้ววางไว้ที่หัวบันได กระทับพื้น ๒ ครั้ง^๓ สำหรับบุตรคนแรกมารดาจะต้องอยู่ไฟถึง ๑๕ วัน แต่คนต่อ ๆ ไปจะอยู่เพียง ๗ วัน ก็เป็นการเพียงพอ ระหว่างอยู่ไฟก็ต้องกินอาหารจำพวกปลาอย่าง ไก่บั้ง ไปเรื่อย ๆ จนกว่าเด็ก

^๑สัมภาษณ์ สว่างค์ บุญเลิศ, ชาวกะเหรี่ยงแห่งหมู่บ้านสวนผึ้ง กิ่งอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี, ๑ เมษายน ๒๕๒๒.

^๒สัมภาษณ์ เย็น บุญเลิศ, ชาวกะเหรี่ยงแห่งหมู่บ้านบ้านบ่อ กิ่งอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี, ๗ ตุลาคม ๒๕๒๒.

^๓ปกรณัม ภัทรศิริและกำจร โมระกานต์, กะเหรี่ยงแห่งตำบลบ้านบ่อ กิ่งอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี, หน้า ๖.

จะหย่าหมั้น ห้ามมารดากินหมั้น หมั้น และกระเทย เพราะจะทำให้เด็กทารกเองเสียได้
มารดาชาวกระเทยจึงเลี้ยงทารกด้วยนมของตนเองเป็นส่วนใหญ่ และให้มากกว่า ๑ ปีขึ้นไป
หรือจนกว่าจะตั้งครรภ์ใหม่จึงจะให้เด็กหย่านม

๔.๒ ประเพณีการเกี่ยวสาวและการย่องสาว

ประเพณีของชาวกระเทยอนุญาตให้เลือกคู่ครองได้เมื่อหญิงสาวอายุ ๑๕
ปีขึ้นไป แต่ก่อนเมื่อเสร็จจากธุรกิจการงาน ในยามค่ำคืนหนุ่มกระเทยจะชวนพวกไป
เที่ยวสาวเป็นหมู่ ๆ มีการเป่าแคนร้องรำทำเพลงตลอดทาง บ้านใดมีลูกสาว
ฝ่ายพ่อแม่ผู้หญิงจะให้โอกาสเลี้ยงไปเสียทางอื่น บ่อยให้หนุ่มคุยกับลูกสาว ถ้าคุยได้ถูก
ใจรักใคร่กันก็จะนัดหมายพบกันอีกในตอนดึก ฝ่ายหญิงจะเปิดประตูคอยให้ย่องขึ้นไปหา
ในการขึ้นไปย่องสาวนั้น จะไม่มีการล่วงเกิน ถ้าฝ่ายหญิงนอนหลับอยู่บนเสื่อ จะม้วน
ปลายเสื่อขึ้น ไม่นั่งบนเสื่อ และจะจับเท้าเฉพาะหัวแม่โป้งกระตุกให้ตื่นถ้าหญิงยังไม่
ตื่นก็จะแตะที่เอว เมื่อหญิงตื่นแล้วก็จะนั่งคุยกับฝ่ายชายแต่เพียงอย่างเดียว ถ้าเป็นหนุ่ม
จากหมู่บ้านอื่นและต้องการไปย่องสาวทางดินต้องให้หนุ่มในหมู่บ้านนั้นพาไป แต่ถาหญิงกับ
ชายรักกันก็จะคุยกันโดยไม่จุกใจหรือไม่มีแสงสว่างใด แต่ถาหากฝ่ายหญิงไม่มีใจรักใคร่ด้วย
ก็จะจุกเขินหรือต้องคุยกันในที่ ๆ มีแสงสว่าง ทางฝ่ายชายก็จะกลับไปเอง โดยธรรมดา
แล้วถาทั้งคู่มีใจต่อกัน ฝ่ายหญิงจะตอบรักได้ ต่อเมื่อชายมาย่อง ๓ คืนล่วงไปแล้ว และใน
คืนที่ ๓ ฝ่ายหญิงจะจุกโหม้ถามารดาของฝ่ายหญิงจะถูกขึ้นมาสอบถามฝ่ายชายถึงความจริงใจ
ที่มีต่อบุตรสาวของตน ถาชายตอบว่ามาด้วยความตั้งใจจริง ชายจะมอบของที่ระลึกซึ่งเป็น
สิ่งของที่ชายประทับใจคิดหัวเสมอ เช่น สร้อย กำไล เหรียญต่าง ๆ ให้แก่ฝ่ายหญิงเป็น
เป็นของหมั้น ต่อมารุ่งเช้าพ่อแม่ของฝ่ายหญิงจะไปหาพ่อแม่ของฝ่ายชายทันทีบอกเล่าให้ทราบ

สัมภาษณ์ เป็น บุญเลิศ, ๗ ตุลาคม ๒๕๒๒.

๒ จังหวัดราชบุรี, กิ่งอำเภอสวนผึ้ง, บ้านบ่อ, หน้า ๒๘.

พ่อแม่ฝ่ายชายจะเรียกบุตรของตนมาซักถามและกำหนดงาน การไปหาพ่อแม่ฝ่ายชายของ
ผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงจะต้องมีผู้ใหญ่ที่เป็นผู้นับหน้าถือตาในหมู่บ้านไปด้วย เพื่อเป็นพยานในการ
ตกลงครั้งนี้ ไม่มีการเรียกสินสอดทองหมั้น^๑

สำหรับชายที่ยองต้องเป็นคนโสด และเป็นชาติเดียวกัน หรืออยู่กับชาว
กะเหรี่ยงมานาน นอกจากนี้ฝ่ายหญิงมักไม่ตกลงแต่งงานด้วย^๒ ประเพณีนี้ในปัจจุบันได้
ยกเลิกไปหมดแล้ว เมื่อประมาณ ๑๐ ปีมานี้ เนื่องจากความปลอดภัยไม่มี เพราะว่ามี
คนจากที่อื่นอพยพเข้ามาอยู่มาก ความซื่อสัตย์ จริงใจต่อกันมีน้อย ประเพณีเฉพาะกลุ่ม
คนชาวกะเหรี่ยงจึงต้องปรับให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมและหันมารับประเพณีของของคนไทย
มากขึ้น

ในปัจจุบันหนุ่มสาวมักนิยมขึ้นมาคุยกันบนบ้านในตอนหัวค่ำ พร้อมหน้าพร้อม
ตา สมาชิกในครัวเรือน ไทพ่อแม่รับรู หรือหนุ่ม ๆ อาจเข้ามาช่วยสาวทำงาน เช่น
ตำข้าว ฟัดข้าวไถดะบ้าน เป็นกลุ่ม ๆ ละ ๒ - ๓ คน เนื่องจากแทบทุกบ้านจะตำ
ข้าวกินเองโดยใช้ครกกระเดื่องหรือใช้สากคว้านผสมขรรคมคา แต่มักจะตำพอสำหรับ
การบริโภคในวันหนึ่ง ๆ^๓ การเข้าช่วยทำงานทำให้มีโอกาสได้พูดคุยสนทนากันมากขึ้น

ต้นฉบับที่ ๖๑ มุขกร. ๖๘ เมษายน ๒๕๓๖.

^๑ จำรัส มหิโคต, วรรณกรรมพื้นบ้านของชาวกะเหรี่ยง, หน้า ๘

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖

๔.๓ ประเพณีแต่งงาน เมื่อหนุ่มสาวต่างพอใจซึ่งกันและกัน และได้กำหนดวันจัดงานแต่งงานขึ้น ชายหนุ่มหญิงสาวจะไปขณควยกันได้ พอแม่ไม่ว่าอะไรแต่ต้องดูระยะเวลา โดยทั่วไปจะเลือกเอาเดือน ๔, ๖, ๑๒ และเดือนยี่ เป็นเดือนที่เหมาะสมสำหรับการแต่งงาน เดือนที่ห้ามการแต่งงานคือ ๓, ๕ ถือว่าถ้าได้กันแล้วจะทำให้การทํามาหากินไม่ดี มีการเจ็บไข้ได้ป่วย นอกจากเดือนเหล่านี้แล้วชาวกะเหรี่ยงจะไม่ นิยมแต่งงาน การแต่งงานมักจะแต่งงานกันในตอนเย็น เพื่อความสะดวกและประหยัดไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูแขกหรือ ฝ่ายชายต้องซื้อ หมอน เสื้อ หม้อ และเครื่องใช้ส่วนตัวไปยังบ้านหญิง ระหว่างการไปส่งตัวเจ้าบ่าวมายังบ้านเจ้าสาว จะมีเพื่อนฝูงญาติพี่น้องไปส่งจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับระยะทาง ขณะนั้นก็ส่งเสียงเอะอะแสดงความยินดี มีการหักไม้ ยิงปืน ตีกลอง ช้องฉาบ ฯลฯ ไม่มีชั้นหมากของหมั้นใด ๆ อีก แต่ถ้าเดินทางไปแล้วมีสัตว์วิ่งตัดหน้าต้องเลิกพิธีอีก ๔ - ๕ วัน จึงจะกลับมาเริ่มต้นกันใหม่ เลี้ยงฉลองด้วยสุราและเครื่องคิมมีนเมาอื่น ๆ บาง เมื่อถึงบ้านเจ้าสาว เจ้าบ่าวและเพื่อนจะต้องช่วยกันกระเทียมกระบองไม้ไฟที่ฝ่ายเจ้าสาวจัดทำให้แตกกระจายแล้วจึงจะขึ้นบ้านเจ้าสาว มีการร้องหลังคาบ้านเพื่อจะดูว่าถูกเขยใหม่มีความขยันขันแข็งเพียงใด ฝ่ายหญิงจะออกมารับฝ่ายชายโดยเตรียมเครื่องนอนไว้ให้พร้อมในห้อง เมื่อฝ่ายชายเข้าประตูบ้านหญิง ผู้ใหญ่ฝ่ายหญิง ๒ คน จะคอยกันไว้และเมื่อจะเข้าบ้านจะทองเสียเหล่า หญิงจะต้องเตรียมหมาก ๑ คำ บุหรี่และไม้ขีดขี้ทราย เมื่อฝ่ายชายเข้ามาในห้องที่มีญาติผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงอยู่ด้วย หญิงจะยื่นหมากให้ เพื่อน ๆ ที่ตามเข้าไปรวมทั้งคนเฒ่าคนแก่จะร่วมกันร้องรำทำเพลงแสดงความยินดี หลังจากนั้นคู่บ่าวสาวจะออกมาภายนอกห้องแล้วใช้เสื้อของฝ่ายชายที่เตรียมมาผูกพื้ผูกแขนให้ผู้ใหญ่รับไหว้ให้ศีลให้พร และของขวัญ

ถ้าเป็นการแต่งงานตอนเช้า หลังจากทำพิธีบนบานเสร็จเรียบร้อยแล้ว คู่บ่าวสาวจะต้องกินข้าวในชามเดียวกัน โดยให้ชายหญิงผลัดเปลี่ยนกันปั้น ข้าวกะเหรียง เรียกว่ากินรวมข้าว (อังก่อหมี่) เสร็จแล้วจึงจะส่งตัวเจ้าบ่าวให้กับเจ้าสาว ตามประเพณีกะเหรียงถือว่า ชายเมื่อแต่งงานแล้วก็จะเป็นสมบัติของหญิง และต้องไปไหว้ผีฝ่ายหญิง บอกให้ทราบถึงการแต่งงาน ดังนั้นก่อนชายจะลงจากเรือนไปบ้านฝ่ายหญิงจึงต้องลาผีฝ่ายชายก่อนจากบิดามารดาของตนโดยใช้เทียน ๕ เล่ม ดอกไม้ ๕ ดอกและเงิน ๕ บาท เรียกว่า ชันชหา^๑

เมื่อแต่งงานแล้ว ตามประเพณีของกะเหรียงต้องอยู่ด้วยกันคืนหรือ ๒ คืนก่อน ถึงจะออกจากบ้านไปที่อื่นได้ โดยจะอยู่ร่วมกับพ่อแม่ฝ่ายหญิงหรือแยกออกไปต่างหากก็ได้ แต่ทั่ว ๆ ไปมักอาศัยและอยู่รับใช้บิดามารดาของฝ่ายหญิงชั่วคราวระยะเวลาหนึ่ง อย่างน้อย ๑ ปี^๒ การอาศัยอยู่กับพ่อแม่ของฝ่ายชายเป็นเรื่องที่ไม่ค่อยปรากฏ บ้านที่คู่สมรสสร้างขึ้นหลังแรกค่อนข้างเล็กมาก เพื่อให้สอดคล้องกับการที่เพิ่มแต่งงาน ภายหลังจากมีบุตรคนหนึ่งหรือ ๒ คน จึงถือว่าสมควรที่ตัวเมียผู้นั้นจะสร้างบ้านให้ใหญ่ได้^๓

เมื่อแต่งงานหรืออยู่ด้วยกันแล้ว มักไม่นอกใจกัน เพราะต่างก็ได้เลือกคู่ครองของตนเองด้วยความพึงพอใจของทั้งสองฝ่าย การหย่าร้างจึงเป็นเรื่องที่ผิดปกติ

^๑ สัมภาษณ์ ปุ๋ มุญกร, ๑๕ เมษายน ๒๕๒๒.

^๒ จาร์ส มหิโคต, วรรณกรรมพื้นบ้านของชาวกะเหรียง, หน้า ๘.

^๓ สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการปฏิบัติการจิตวิทยาแห่งชาติ, ชาวเขาเผ่ากะเหรียง, หน้า ๕๓.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘.

ในสังคมของคนกะเหรี่ยง การเป็นหม้ายจะเกิดขึ้นเพราะการตายของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง อาจเป็นเพราะสภาพการทำมาหากินต้องอาศัยซึ่งกันและกัน การอยู่ร่วมกันจึงเป็นการช่วยเหลือประคับประคองจนกว่าจะตายจากกันไป การที่ชายมีภรรยาหลายคน จึงเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เมื่อเวลาสามีไม่อยู่ ภรรยาจะตักน้ำใส่ขันวางไว้ที่หัวนอนของสามีและบูชาทุกวัน เมื่อสามีกลับมาก็นำน้ำที่ภรรยาตักไว้ล้างหน้า^๑

๔.๔ ประเพณีงานศพ เมื่อมีคนตายเกิดขึ้น ไม่ค่อยนิยมเอาศพไว้ที่บ้าน นอกจากนี้ยังมีความกตัญญูหรือวิญญานของผู้ตายด้วย โดยจะเอาศพไว้ไม่เกิน ๑๔ ชั่วโมง เช่นตายตอนบ่ายวันนี้ พรุ่งนี้เช้าก็นำศพไปฝัง หรือถ้าตายเช้ามืดก็นำศพไปฝังเย็น นอกจากผู้ตายมีฐานะดีและบุตรหลานแยกย้ายไปตั้งบ้านเรือนไกลมาก ก็จะนำศพเก็บไว้อย่างมาก ๒ วัน ป้าซากะเหรี่ยงมักอยู่ทางทิศตะวันตกและนิยมหันหัวศพไปทางทิศนั้น เพราะต่างถือว่าบรรพบุรุษดั้งเดิมของตนมาจากทางทิศตะวันตก^๒

ถ้าผู้ตายอายุไม่ถึง ๑ ปี จะนำศพห่อด้วยเสื่อลำแพนและนำไปฝังโดยไม่มีพิธีกรรมใดๆ ชาวของเครื่องใช้ของผู้ตายก็ต้องนำไปฝังไว้ด้วย ไม่มีการอาบน้ำศพ ไม่เปลี่ยนชุดที่ตาย เมื่อฝังครบปีก็จะขุดขึ้นมาทำบุญ ไม่มีการสวดศพแบบคนไทย แต่จะมีการร้องรำทำเพลงส่งวิญญาณให้ไปสู่สุคติและห้ามไว้นก^๓

^๑ จำรัส มหิโคต, วรรณกรรมพื้นบ้านของชาวกะเหรี่ยง, หน้า ๑๐

^๒ สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการปฏิบัติการจิตวิทยาแห่งชาติ, ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง, หน้า ๕๔.

^๓ สมาคมตองสมุคแห่งประเทศไทย, พี่น้องชาวเขา (พระนคร : กรุงเทพมหานครพิมพ์, ๒๕๑๖), หน้า ๑๔ - ๑๕.

ในปัจจุบันชาวกะเหรี่ยงรุ่นใหม่ไม่สามารถร้องเพลงที่ใช้ในพิธีศพนี้ได้ อาจเป็นเพราะว่าชาวกะเหรี่ยงรุ่นเก่าไม่ได้สอน เนื่องจากถือว่าเป็นการไม่ดีที่จะนำเนื้อเพลงเหล่านี้มาร้องในเวลาอื่น พิธีศพจึงมีพิธีการคล้ายกับคนไทย คือนิมนต์พระภิกษุมาสวดให้แก่วัยตาย ส่วนมาก ๘ รูป และมีการถวายภัตตาหารเพลแก่พระภิกษุด้วย จากนั้นจะนำศพห่อด้วยผ้าขาวไปฝังไว้ที่ป่าช้า ไม่มีพิธีการเผาศพแต่อย่างใด

๕. ประเพณีในเทศกาลต่าง ๆ

๕.๑ ประเพณีสงกรานต์ เป็นวันเกี่ยวข้องกับคนไทย ในวันสงกรานต์จะมีกะเหรี่ยงต่างถิ่นมาร่วมเล่นสงกรานต์ตามหมู่บ้านที่ตนชอบ มีการนัดกันเล่นต๋อยสะบ้า โดยยกพวกไปเล่นตามหมู่บ้านไกล ๆ ก่อน แล้วจึงกลับมาชุมนุมเล่นกันที่หมู่บ้านใหญ่ ๆ คือ หมู่บ้านบ้านบ่อ^๒ ในวันนี้จะไม่ไปลาสัตว์หรือค่างคืนที่อื่นถือว่าเป็นอันตราย แต่ไปเล่นสงกรานต์จะไปค่างคืนที่อื่นได้ วันสงกรานต์วันแรกหนุ่มสาวชาวกะเหรี่ยงจะแต่งตัวประดับประดาให้สวยงามอย่างเต็มที่นัดกันไปเล่นสะบ้า ผู้เล่นแบ่งเป็นสองฝ่ายคือฝ่ายชายและฝ่ายหญิงแข่งขันเป็นคู่ ๆ หรือเป็นคณะ ชนะหรือแพ้ก็ร้องเพลงกันทั้งคู่ บางทีก็แบ่งเป็นคณะมีทั้งชายและหญิง

วิธีเล่น บิดไม้เป็นแถว ตรงข้างหน้าผู้เล่น แล้วเอาลูกสะบ้าวางพิงหลักไม้วางกันหลังไม้วางกันราว ๑ คืบกว่า หลักทั้งหมดห่างจากผู้เล่น ๓ วากว่า เอาลูกสะบ้าพิงหลักไม้และจะมีการกรอชี้ขาดว่าลูกสะบ้าหลักลูกไหนเป็นของใคร ผู้นั้นจะต้องทอยลูกสะบ้าไปชนลูกสะบ้าของคนที่หลวม คณะไหนต๋อยสะบ้าหลวมก็จะต้องเปลี่ยนท้าวางสะบ้าซึ่งมีอยู่ ๓ ท้าคือ วางข้างหน้า คานข้าง และคานหลังของหลัก ต้องทอยให้หลวมหมด ถ้าต๋อยไม่หมดเป็นฝ่ายแพ้ แต่มีการแก้ตัวกันได้ คือครั้งแรกต๋อยได้คนละครั้ง ให้ลูกสะบ้า

^๑ จาริ ส มหิ โคต, วรรณกรรมพื้นบ้านของชาวกะเหรี่ยง, หน้า ๑๐

^๒ จังหวัดราชบุรี, กิ่งอำเภอสวนผึ้ง, บ้านบ่อ, หน้า ๒๖.

ที่หลักของตนล้ม ห้ามทอยของคนอื่น ถ้ามไปหมกจึงให้ทั้งคณะทอยสะบ้าใหม่ ถ้าไม่หมกก็แพ้ ถ้ามหมกก็เสมอกัน ต้องแข่งขันใหม่หรือเปลี่ยนผู้เล่น เป็นต้น

หลังจากเลิกเล่นสะบ้าก็จะไปเล่นน้ำที่ลำธารหรือบ่อน้ำ เอากระบอกลมไม้ไผ่ตักน้ำสาตกัน ขณะร่อนน้ำก็มีเพลงร้องเกี่ยวกันไปด้วย แต่ถาร้องเพลงกะเหรี่ยงไม่ได้ก็เขารวมอายน้ำกับเขาไม่ได้ต้องตักรดเอง ถาร้องเพลงกะเหรี่ยงได้จึงจะมีสาวกะเหรี่ยงมาตักรดให้ สนุกกันพอสมควรจึงเลิกกลับบ้านหรือไปเล่นสะบ้าต่อหรือร้องเพลงกันจนค่ำ ตอนกลางคืนจะมีการเล่นเพลง ผลัดกันร้องระหว่างหญิงชายแบบแข่งสัควาของไทย มีบทร้องเป็นคำกลอนและมีแคนเป่าคลอไปด้วย ต้องเลือกแคนที่มีเสียงกลมกลืนกับเสียงของผูกร้อง เพลงเป็นกลอนโบราณซึ่งจกจามาหรือแต่งขึ้นเองก็ได้ ใครที่ชอบก็ไปร้องได้อีกพวกหนึ่ง การละเล่นเช่นนี้จัดให้มีอยู่ประมาณ ๓ วัน ในวันสุดท้ายชาวกะเหรี่ยงจะพากันไปทำบุญตามพิธีศาสนา มีการรณรงค์พระและก่อบพระเจดีย์ทรายเช่นเดียวกับพิธีทางพุทธศาสนา

๕.๒ ประเพณีกินข้าวหอ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สารทขนมจ้าง^๒

เป็นประเพณีที่จัดให้มีขึ้นกลางเดือน ๘ ของทุกปี ประเพณีนี้ถือเป็นการอุทิศข้าวหรือเรียกขวัญของชาวกะเหรี่ยง เชื่อกันว่ามีบรรพบุรุษมาคุ้มครองลูกบ้านให้อยู่เย็นเป็นสุข ชาวกะเหรี่ยงเชื่อว่าคนทุกคนมีขวัญซึ่งเป็นสิ่งที่มองด้วยตาไม่เห็น ขวัญอาจจะบินหนีไปจากคนได้หากคนนั้นตกใจหรือเกิดอารมณ์กลัว การหนีของขวัญอาจก่อให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บหรือภัยอันตรายได้ จึงต้องมีพิธีเรียกขวัญให้กลับคืนมา^๓ ผู้ทำพิธีเป็นหัวหน้าครอบครัว ข้าวหอทำด้วยข้าวเหนียว

^๑ จำรัส นทีโคต, วรรณกรรมพื้นบ้านของชาวกะเหรี่ยง, หน้า ๘.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘

^๓ สำนักพิมพ์วิริยธรรม, ชาวเขาในเมืองไทย, หน้า ๘.

หอแบบชาวตมทางแหลม หัวหน้าครอบครัวจะผูกข้าวหอเป็นพวง ๆ ละ ๓๒ - ๕๐ หอ บางครอบครัวมีถึง ๒ - ๓ พวง นอกจากนั้นจะต้องมีกล้วย ๑ หวี อ้อย ๘ ชิ้น คอกไม้ เลือกคอกตูม พร้อมทั้งนำเครื่องประดับประจำตัว เช่น สร้อย กำไล ค้ายแคง เทา จำนวนคนในครัวเรือน และเทียน ๑ เล่ม บักไว้นบยอกข้าวหอ แล้วนำไปตั้งไว้หน้าประตู เมื่อใดเวลาโดยจะนัดแนะให้พร้อมเพรียงกัน ประมาณ ๑ - ๒ ทุ่ม จะใช้ไม้คนข้าว เคาะแล้วเรียกขวัญให้กลับมากัน อย่าไปอยู่ในคองไม้ ควรรัดผ้าเชาตามอยู่ในเหยาเรือน ตามประเพณีเก่า ๆ เขาจะไม่ปิดประตู เพราะว่าขวัญจะไถ่กลับมาบ้านถูก โดยจะเรียก ชื่อของทุกคนในครอบครัวเรียงลำดับตามอาวุโส เมื่อเสร็จจากหน้าประตูบ้านก็จะเคลื่อนไป ทำพิธีที่ประตูในท้องนอน เด็ก ๆ จะช่วยเคาะสิ่งของต่าง ๆ ในบ้าน เด็กหนุ่มจะยิงปืนขึ้น ฟ้า ชาวกะเหรี่ยงถือว่าทุก ๆ คนจะมีขวัญ ขวัญจะไปอยู่ตามป่าเขาและไปอยู่ไกลถึง ๘ ภูเขา การเรียกเฉย ๆ เกรงว่าจะไม่ได้ยินถึงจึงต้องใช้ปืนผาหน้าไม้จึงจะได้ยินและ กลับมา และจะทำพิธีอีกครั้งหนึ่งในตอนเช้ามีด ประมาณ ๕ นาฬิกาครึ่ง จะมีคนเข้าคน แกเคาะเวลา และบอกว่าถึงเวลาเรียกขวัญแล้ว ทุกคนในหมู่บ้านจะตื่นมาทำพิธี โดย หัวหน้าครอบครัวจะเรียกทุก ๆ คนในบ้านมารวมกัน ชาตผู้หนึ่งผู้ใดไม่ได้แล้วทำพิธีเรียก ขวัญของคน โดยการนำค้ายสี หยิบกล้วย ยอดคอกไม้ อ้อย อย่างละเล็กละน้อย สร้อยขวัญ ข้าวหอ ๘ หอ ผู้ที่จะผูกขวัญแบมือออก คนเรียกขวัญจะเรียกขวัญขึ้น แล้ว เอาสิ่งของต่าง ๆ ไปจุ่มน้ำ ๓ ที เรียกขวัญให้กลับคืนมา โดยการว่าคาถาของเขา แล้วเอาสิ่งของนั้นวางไว้บนกระหม่อม ผู้ที่ถูกเรียกขวัญจะเอาสิ่งของเหล่านั้นไว้บนหัวนอน ยอดคอกไม้นำมาทักหู สร้อยนำมาใส่คอไว้เรียกว่าสร้อยขวัญ ทำเช่นนี้จนหมดทุกคนใน ครัวเรือน

เมื่อมีแขกต่างหมู่บ้านมา แต่ละบ้านจะนำข้าวหอมารวมกันที่ปะรำกลางหมู่บ้าน จิมคายน้าฝั่งหรือมะพร้าวคดกับน้ำตาลบิบหนุ่มสาวจะมีการป้อนกันกินแล้วร้องรำทำเพลง เจ้าของบ้านจะร้องเพลงเชิญให้มาสนุกสนานและเกี่ยวพาราสิกันยก เว้นญาติพี่น้องของตน จะไม่ทำเช่นนี้

๖. การปกครอง ในแต่เดิมปกครองกันเอง โดยมีพ่อบ้านเป็นหัวหน้าปกครองตามแบบโบราณของชนเผ่ากะเหรี่ยง จนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อคราวเสด็จประพาสท่าจอมพล จังหวัดราชบุรี พระองค์ได้เสด็จมาประทับแรมริมแม่น้ำภาษีใกล้บ้านทุ่งแฝก ตามห้วยตะโกในปัจจุบันนี้ พระองค์ทรงสนพระทัยเรื่องชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงมาก ได้พระราชทานบรรดาศักดิ์ให้นายทองคิง ซึ่งเป็นหัวหน้าชาวกะเหรี่ยงเวลานั้นเป็นหลวงพิทักษ์ศิริมาศ^๑ เมื่อนายทองคิงถึงแก่กรรม นายวงหล่า (วังซ่า)^๒ ขึ้นปกครองในตำแหน่งหลวงพิทักษ์ศิริมาศแทน มีเงินเดือน ๆ ละ ๒ บาท ภายหลังหลวงพิทักษ์ศิริมาศ (วงหล่า, วังซ่า) ได้ขอลาออกจากตำแหน่งพอดีกับขณะนั้นมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ ให้มีข้าหลวงประจำจังหวัด นายอำเภอ กำหนด ผู้ใหญ่บ้านขึ้นทางราชการจึงได้พิจารณาจากฐานะสวนผึ้งให้เป็นตำบลและแต่งตั้งให้นายคุมิชาเป็นกำนันตำบลสวนผึ้ง เมื่อกำนันคุมิชาถึงแก่กรรมลง นายตาไม้ บุญเลิศ ได้ขึ้นเป็นกำนันแทนอยู่หลายปีแต่ได้ลาออก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๘ นายประยูร วุฒิพานิช จึงได้เป็นกำนัน และเมื่อมีการเลือกตั้งกำนันผู้ใหญ่บ้านขึ้นใหม่ นายระเือน บุญเลิศ จึงได้เป็นกำนันอยู่จนมีการเปลี่ยนแปลง คือกำนันที่อายุครบ ๖๐ ปีจะต้องออกไป และมีการเลือกใหม่ ปัจจุบันในหมู่บ้านของชาวกะเหรี่ยงทั้งหมดได้หันมาใช้วิธีการของทางราชการ คือ การเลือกตั้งแทนการสืบตำแหน่ง

ชาวกะเหรี่ยงที่อยู่ในกิ่งอำเภอสวนผึ้ง เกือบทั้งหมดได้รับสัญชาติไทย ยกเว้นแต่พวกที่เพิ่งอพยพเข้ามาใหม่ โดยเป็นกรรมกรตามเหมืองแร่ต่าง ๆ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงปลอดภัยแห่งชาติร่วมกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองได้ออกไปสำรวจและทำบัตรประจำตัวผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่าไว้เป็นหลักฐาน จำนวน ๓๐๐ คน ส่วนที่เหลือคือผู้ที่เดินทางเข้าออกอยู่ตามแนวพรมแดน ไม่ได้มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งแน่นอน จึงไม่มีการออกหลักฐานทำบัตร

^๑ จังหวัดราชบุรี, กิ่งอำเภอสวนผึ้ง, บ้านบ่อ, หน้า ๒๗.

^๒ จังหวัดราชบุรี, กิ่งอำเภอสวนผึ้ง, หนังสือที่ระลึกเมื่อคราวผู้ว่าราชการจังหวัดและคณะมาเยี่ยมเขียนราษฎรและข้าราชการกิ่งอำเภอสวนผึ้ง, หน้า ๒๑.

ประจำตัวผู้พลัดถิ่นให้และที่สำคัญก็คือทางราชการมีนโยบายที่จะผลักดันออกไปอีกประมาณ ๗๐๐ คน^๑

ถึงแม้ว่าจะมีหมู่บ้านของชาวกะเหรี่ยงอยู่ห่างไกลการคมนาคมมาก ทางราชการได้ให้ความช่วยเหลือในด้านปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของราษฎร มีการอบรมหมออาสาประจำหมู่บ้าน ผู้สื่อข่าวสาธารณสุขในทุก ๆ หมู่บ้าน เพื่อการรักษาพยาบาลเบื้องต้น ในปี พ.ศ. ๒๕๒๑ การดำเนินงานได้ผลดีพอควร แต่ก็มีอุปสรรคอยู่บ้าง เช่น ไม่มียา รักษาโรคที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน โดยเฉพาะโรคประจำท้องถิ่นที่สำคัญ คือ มาเลเรียและโรคทางเดินอาหาร^๒ นอกจากนี้ก็มีหน่วยงานอื่น ๆ ของทางราชการเข้าไปปฏิบัติงาน เช่น หน่วยปฏิบัติการจิตวิทยา, หน่วยข่าวสารเคลื่อนที่ หน่วยเยี่ยมเยียนราษฎรของกิ่งอำเภอสวนผึ้ง ซึ่งได้เข้าไปให้คำแนะนำเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ จัดทำตัวรูปพรรณสัณฐาน ฉีดยาป้องกันโรคระบาดของคนและสัตว์ ประมาณปีละ ๓ ครั้ง แต่ที่สำคัญที่สุดก็คือหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ของสมเด็จพระราชินีที่เข้าไปทำการรักษาพยาบาล แจกเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ประชาชนในท้องถิ่นที่ทุรกันดาร^๓

๗. เศรษฐกิจ

๗.๑ การเพาะปลูก ชาวกะเหรี่ยงส่วนมากประกอบอาชีพในการทำไร่ เช่น ปลูกข้าว พริก ข้าวโพด ละหุ่ง พักแพงและฝ้าย การทำไร่ดังกล่าว ทำกัน

^๑ สัมภาษณ์ ณรงค์ สงฆ์ประชา, ๗ กันยายน ๒๕๒๒.

^๒ จังหวัดราชบุรี, กิ่งอำเภอสวนผึ้ง. รายงานสรุปข้าราชการกิ่งอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี พ.ศ. ๒๕๒๒. หน้า ๓.

^๓ สัมภาษณ์ ณรงค์ สงฆ์ประชา, ๗ กันยายน ๒๕๒๒.

เล็กน้อยสำหรับพอกินในครอบครัวหรือหมู่บ้านเท่านั้น แต่ปัจจุบันมีการทำนาและสวนผลไม้
กันบ้าง ปรารถนากับชาวกะเหรี่ยงเดียวกันนี้ด้วยกันเป็นหลักแหล่ง ไม่เคลื่อนย้ายแบบแต่ก่อน
จึงมีการประกอบอาชีพกันเป็นลำเป็นสัน โดยพืชไร่คังกล่าวเป็นสินค้าที่สำคัญอย่างหนึ่งของ
ชาวกะเหรี่ยง

กิ่งอำเภอสวนผึ้งมีพืชที่ปลูกจนเป็นสินค้าที่สำคัญดังนี้ คือ

อ้อย	ไร่พื้นที่เพาะปลูก	๑๐๘,๑๗๔	ไร่
มันสำปะหลัง	" "	๓๓,๑๖๗	ไร่
ข้าวโพด	" "	๗,๑๗๘	ไร่
ทานตะวัน	" "	๖๓๐	ไร่
ถั่วเขียว	" "	๕๐	ไร่ ^๑

การที่กิ่งอำเภอสวนผึ้งสามารถปลูกพืชต่าง ๆ เป็นสินค้าที่สำคัญของท้องถิ่น
ได้ก็เนื่องมาจากพื้นที่ดินเป็นดินตะกอนเชิงเขาที่อุดมสมบูรณ์ ปรารถนากับชาวบ้านและชาว
เขาได้บุกเบิกแผ้วถางป่าเพื่อการทำไร่บนภูเขา พื้นที่เหล่านี้เพิ่งบุกเบิกใหม่จึงยังคงมีความ
อุดมสมบูรณ์อยู่ การปลูกพืชไร่จึงกระทำกันอยู่ทั่วไป แต่เป็นที่น่าหวังวิตกว่าความสมบูรณ์
เหล่านี้จะยังคงมีอยู่ไม่นาน และอาจเกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาภายหลัง เช่น ความ
แห้งแล้งฝนไม่ตกตามฤดูกาล หรืออาจเกิดอุทกภัยได้โดยง่าย ซึ่งก็เป็นผลเสียหายต่อทรัพย์สิน
สินของราษฎร

พื้นที่ ๆ ชาวเขาและชาวบ้านเข้าไปบุกเบิกแผ้วถางนั้น ส่วนใหญ่ยังไม่มีใบ
กรรมสิทธิ์ ในที่ดินไ้คนไ้จะมีในกรรมสิทธิ์ไ้ จะต้องเข้าอยู่อาศัยในพื้นที่นั้นเป็นเวลานาน

^๑ สำนักงานจังหวัดราชบุรี, รายงานสรุปจังหวัดราชบุรี ๒๕๒๑, หน้า ๒๓

^๒ สวาท เสนาณรงค์, ภูมิศาสตร์ประเทศไทย, หน้า ๑๓๖

มาแล้ว จนหมดสภาพความเป็นป่า ดังนั้นพื้นที่ ๆ ทางราชการจะออกใบกรรมสิทธิ์ให้ได้ นั้นจึงมีอยู่น้อยประมาณ ๑ ใน ๔ ของพื้นที่ที่กิ่งอำเภอส่วนนี้ทั้งหมด^๑ ที่เหลือทั้งหมดเป็น พื้นที่ ๆ ราษฎรบุกรุกเข้าไปแผ้วถางและจับจองในที่ดินซึ่งเป็นป่าเตรียมการ เป็นการกระทำ ที่ผิดกฎหมาย แต่ทางราชการก็ไม่สามารถทำอะไรได้เป็นการเด็ดขาด เพราะว่าได้ปล่อยให้มีการกระทำเช่นนี้มาเป็นเวลานานแล้ว จึงไม่สามารถออกหลักฐานการมีกรรมสิทธิ์ให้ ได้ ทางราชการจึงควรเพิ่มกำลังป้องกันรักษาป่า ป้องกันไม่ให้ป่าไม้ถูกตัดทำลายให้ หมดสิ้นสภาพไปอย่างรวดเร็ว และวิธีที่จะให้ได้ผล ควรใช้วิธีการ เกษตรที่มีการอนุรักษ์ น้ำและดิน โดยการ เพาะปลูกแบบขั้นบันได และการปลูกพืชสลับตามระดับ ความสูง เทา (Contour) รวมทั้งการปรับปรุงบูรณะที่ดิน สถานที่ว่างเปล่าที่ยังมีอยู่มากให้ ใช้ประโยชน์ในทางเกษตรต่อไปด้วย^๒

ชาวกะเหรี่ยงได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถในการอนุรักษ์ดินได้ดีกว่าชาวเขา เผ่าอื่น ๆ ที่ประกอบอาชีพในการทำไร่เลื่อนลอยด้วยกัน เช่น แมวและลาฮู เพราะว่าชาว กะเหรี่ยงเป็นพวกที่ไม่ชอบเคลื่อนย้ายที่ ไม่นิยมปลูกผืน มีทรัพยากรที่ดินจำกัด จึงพยายาม ที่รักษาความอุดมสมบูรณ์ของดินไว้ให้ได้นานที่สุด ไม่ปลูกพืชชนิดเดียวกันติดต่อกันเป็นเวลานาน ในพื้นที่นั้น โดยใช้เนื้อที่ดินเพาะปลูกประมาณ ๑ - ๒ ปี แล้วก็ปล่อยให้พื้นที่ดินนั้นฟื้นตัวขึ้น เองตามธรรมชาติ หันไปถางป่าแห่งใหม่ที่ตนได้จับจองไว้ การถางป่าของชาวกะเหรี่ยง ก็ยังคงค้นไม่ขนาดใหญ่ไว้โดยวิธีกิ่งก้าน บางแห่งซึ่งอาจแผ่ไปยังต้นข้าวได้เพื่อป้องกันการ พังทะลายของดิน ขณะเดียวกันก็ระวังที่จะไม่ให้ดินในบริเวณสูงชันต้องพังทลายลงมา ซึ่งอาจทำให้หน้าดินที่มีความอุดมสมบูรณ์หมดไป ในสมัยก่อนชาวกะเหรี่ยงจะปล่อยให้ที่ดินนั้น

^๑ สัมภาษณ์ บุญชู ม่วงคุ้ม, เจ้าพนักงานที่ดิน ๔ กิ่งอำเภอส่วนนี้ จังหวัดราชบุรี, ๗ ตุลาคม ๒๕๒๒.

^๒ สำนักงานจังหวัดราชบุรี, รายงานสรุปจังหวัดราชบุรี, ๒๕๒๑, หน้า ๔๗.

^๓ สวาท เสนาณรงค์, ภูมิศาสตร์ประเทศไทย, หน้า ๑๓๖.

พื้นที่ถึง ๑๐ ปี จึงจะกลับไปเพาะปลูกในที่นั้นอีก^๑ ซึ่งเป็นไปไม่ได้ในปัจจุบันนี้ ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากความต้องการของประชากรชาวกะเหรี่ยงในการใช้ที่ดินเพื่อการยังชีพไม่สอดคล้องกับปริมาณที่ดินที่มีอยู่ การปล่อยที่ดินเพื่อให้คืนพื้นที่ตามธรรมชาติจึงสั้นเข้า เพื่อที่จะไถนำที่ดินนั้นมาใช้ในการเพิ่มผลผลิตอาหารให้พอกับปริมาณความต้องการ แต่ก็พบว่าไม่ประสบความสำเร็จ เพราะว่าถ้าดินมีการฟื้นตัวน้อย ความสมบูรณ์ของดินลดลง ขณะที่ความต้องการในค่านอาหารเพิ่มขึ้น ชาวกะเหรี่ยงจึงประสบกับปัญหาประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่ปริมาณการเพิ่มผลผลิตอาหารเพิ่มขึ้นได้ช้ากว่า ทั้งนี้นอกจากจะนำที่ดินที่ปล่อยทิ้งไว้มาใช้ก่อนที่ดินจะฟื้นตัวแล้ว ยังขาดเทคนิคและวิธีการเกษตรที่ทันสมัยไม่ค่อยมีการใช้ปุ๋ย ไม่รู้จักปลูกพืชที่เพิ่มความสมบูรณ์ของดิน เช่นพืชตระกูลถั่ว ชาคันน้ำ และที่สำคัญก็คือทุนทรัพย์ ไม่มีเงินทุนที่จะประกอบอาชีพ หรือขยายการลงทุนเพิ่มผลผลิตของคนได้ ซึ่งก็สืบเนื่องมาจากราษฎรไม่มีหลักฐานที่จะนำไปแสดง เพื่อขอกู้เงินมาลงทุนได้ บางคนก็ยังยึดถือทัศนคติแนวทางการผลิตแบบเดิม และไม่คอยรวมตัวกันเป็นกลุ่มเกษตรกร ผลิตผลที่ได้จึงยังคงมีลักษณะต่างชื่อต่างขาย มักถูกพ่อค้าคนกลางกดราคาซื้อขายอยู่เสมอ^๒ การริเริ่มกลุ่มแบบสหกรณ์ เติ่งมีขึ้นไม่นานราษฎรยังไม่ค่อยเข้าใจระบบการทำงาน ชาวกะเหรี่ยงที่มีที่ดินถือครองตั้งแต่ ๕๐ ไร่ขึ้นไปมีถึง ๓๒% แต่ใช้เนื้อที่เพาะปลูกในปีหนึ่ง ๆ ประมาณ ๑๐ - ๑๕ ไร่ เป็นปริมาณสูงสุดคิด ๓๒% เช่นเดียวกัน

ชาวกะเหรี่ยงประกอบอาชีพในค่านการเกษตรกรรมถึง ๗๒% โดยมักจะปลูกข้าวและปลูกพืชไร่ไปพร้อมกันคือมีเกษตรกรชาวกะเหรี่ยงทำถึง ๖๕% และทำอย่างใดอย่างหนึ่งคือ ทำนา ๑๔% ทำไร่ ๔% ทำสวน ๐.๖% และทำนาทำไร่ ทำสวน ๔% ที่เหลืออีกเล็กน้อยจะเป็นการทำนาและทำสวน บางคนทำไร่และทำสวนควบคู่กันไป

^๑ Mohd Razha Rashid, "Karen Swiddening Techniques," in Farmers in the Hill : Upland Peoples of North Thailand, p. 102.

^๒ สำนักงานจังหวัดราชบุรี, รายงานสรุปจังหวัดราชบุรี ๒๕๒๑, หน้า ๔๗

ทั้งนี้เนื่องมาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลเห็นว่าชาวกะเหรี่ยงปล่อยให้ทิ้งไว้เปล่า ๆ ไม่ได้ทำประโยชน์จึงแนะนำให้ปลูกพืชยืนต้น เช่น มะพร้าว ชุนุน มะม่วง มะนาวและกล้วย เป็นต้น แต่ทั้งนี้ก็เป็นแค่เพียงการดำเนินงานขั้นเริ่มต้น การเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จึงยังมิได้เกิดขึ้น^๑

ชาวกะเหรี่ยงจะเริ่มถางไร่ใหม่เพื่อเตรียมการเพาะปลูกในฤดูแล้งหลังจากเก็บเกี่ยวพืชผลเรียบร้อยแล้วในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ทั้งพื้นที่ ๓๐ ไร่ เพาะปลูกอยู่เดิมและพื้นที่ใหม่ควย เมื่อพื้นที่เสร็จเรียบร้อยแล้ว ในเดือนมีนาคมก็จะพอมีเวลาวางบางส่วนมาก ชาวกะเหรี่ยงจะออกไปรับจ้างทำงานไร่นาของคนไทยที่ตอภาคัยแรงงานจำนวนมาก เช่น ชุกเก็บมันสำปะหลัง ตัดอ้อย หรือออกไปหาปลาตามห้วยหนองคลองบึงที่อยู่ใกล้เคียง ตอนต้นเดือนเมษายนจะเริ่มการเผาไร่ และเมื่อเผาไร่เสร็จก็จะปลูกกระตอมขึ้นในไร่ เพื่อใช้หลุมฝนในเวลาดำรงงาน ประกอบพิธีสำคัญเกี่ยวกับการเกษตรและเป็นยุงเก็บข้าวชั่วคราว ขณะเดียวกันก็จะทำรั้วล้อมไร่ให้เสร็จก่อนลงมือเพาะปลูก ทั้งนี้เพื่อป้องกันสัตว์เลื้อยคลานซึ่งเลื้อยกันแบบปล่อยไม่ให้อเข้าไปทำความเสียหายแก่พืชผล^๒ หลังจากนั้นจะพักนอนอยู่กับบ้าน เนื่องจากอากาศร้อนจัดมาก ประกอบกับมีงานเทศกาลสงกรานต์ซึ่งชาวกะเหรี่ยงจะได้มีโอกาสสนุกสนานรื่นเริงกันอย่างเต็มที่

การเพาะปลูกเริ่มขึ้นในตอนต้นเดือนพฤษภาคมเมื่อฝนเริ่มตก แต่ก่อนชาวกะเหรี่ยงจะปลูกพืชไร่เพื่อใช้บริโภคเท่านั้น แต่เดี๋ยวนี้หันไปปลูกพืชไร่ที่ทำรายได้ให้มากขึ้น แต่ก็ยังคงมีพื้นที่ส่วนหนึ่งที่กันไว้สำหรับการปลูกข้าว พืชไร่นิยมปลูกกันขึ้นอยู่กับราคาของสินค้าในท้องตลาด ในปีแรก ๆ มักได้ราคาดี เพราะมีการปลูกน้อย แต่ภายหลังเมื่อเกษตรกรปลูกเพิ่มขึ้นราคาของพืชผลนี้และลดลงทันทีจัดเป็นปัญหาอย่างหนึ่งที่สำคัญ พืชไร่

ฉบับร่างฉบับที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๒๒.

^๒ สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการปฏิบัติการจิตวิทยาแห่งชาติ, ชาวเขาเผ่า

กะเหรี่ยง, หน้า ๕๕

ที่ชาวกะเหรี่ยงนิยมปลูกกัน ข้าวโพก มันสำปะหลัง ละหุ่ง พริก และพืชอื่น ๆ อีก เช่น ฝ้าย มะนาว กลวย มุน มะเขือ บางอย่างก็สามารถปลูกพร้อมไปกับข้าวที่ใช้บริโภคภายในครัวเรือน เมื่อมีเป็นจำนวนมากจึงจะนำไปขาย เช่น ข้าวโพก ละหุ่ง พริก แต่มีพืชบางอย่างที่ค่อนข้างเนื้อที่แหล่งใหม่ปลูก เช่น มันสำปะหลัง ซึ่งเป็นพืชที่กำลังขายได้ราคาดีในเวลานี้

การปลูกข้าวส่วนใหญ่จะเป็นการปลูกข้าวไร่ คือใช้เมล็ดข้าวหยอดเป็นหลุมคล้ายข้าวโพก วันที่เริ่มต้นปลูกข้าวต้องเป็นวันที่ดีที่สุดในปีนั้น โดยเริ่มต้นหยอดในเดือนกรกฎาคม ถึงเดือนสิงหาคม ใช้เครื่องมือง่าย ๆ คือ ผู้ชายแทงหลุมด้วยการใช้เสียมใส่สามไม้ไผ่ มีความยาวพอประมาณ ๔-๕ คน ก็จะช่วยให้แทงได้ไว และไม่เมื่อยง่าย หญิงจะช่วยหยอดเมล็ดข้าว คนเฒ่าคนแก่จะทำหน้าที่กลบหลุมจะเห็นได้ว่าในระยะฤดูเพาะปลูกเป็นช่วงที่ต้องใช้แรงงานมาก ทุก ๆ คนในครัวเรือนจึงต้องรวมแรงกัน ดังนั้นการที่จะใช้พื้นที่เพาะปลูกจำนวนเท่าใดจึงขึ้นอยู่กับแรงงานและขนาดของครัวเรือน^๑ ในครอบครัวนั้นด้วย

ก่อนที่จะถึงวันหยอดข้าว หัวหน้าครอบครัวจะทำพิธีในไร่เพื่อก่อให้เกิดสิริมงคล โดยผูกหลัก ๕ หลัก ให้อยู่โดยรอบ ๔ มุมด้วยกัน ระหว่างมุมมีไม้พาด ตรงกลางหลักจะมีเมล็ดข้าวเปลือก ๑ ห่อ เทียน ๑ เล่ม หมาก บุหรี่ หอรวมกับข้าวเสียบไว้บนยอดหลักอย่างละ ๑ อย่าง ไม้เทียน ๔ เล่ม จุดทั้ง ๔ มุม แล้วอธิษฐานขอให้การทำมาหากินไฉฉลดี และจะเริ่มแทงหลุมจากตรงกลาง และรอบ ๆ อีก ๔ หลุม วนไปอีก ๓ รอบ เอาเคล็ด ข้าวที่ใช้หยอดหลุมต้องประกอบด้วยน้ำพุทธมนต์ น้ำลึงของพวกเครื่องประดับใส่ปนกับเมล็ดข้าว ถือว่าเมล็ดข้าวนี้มีความชุ่มฉ่ำและงอกงามดี เจ้าของไรนาจึงแต่งตั้ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ Mohd Razha Rashid, "Karen Swiddening Techniques," in Farmers in The Hills Upland People of North Thailand, p. 103.

ให้สวยงาม โดยเปรียบเทียบว่าเมื่อเจ็วของมีความสุขใจ สวยงาม ต้นข้าวก็จะสวยงามตาม^๑

ระหว่างที่ฝนตกชุก ชาวกะเหรี่ยงต้องใช้เวลาและแรงงานในการกำจัด และควบคุมวัชพืช เมื่อถึงเดือนตุลาคม การเก็บเกี่ยวก็จะเริ่มต้น ซึ่งก็ต้องเลือกวันที่ดีที่สุดและเลือกศักราชที่สุกก่อน แล้วมัดเป็นท่อน ๆ การนวดข้าวจะเริ่มประมาณเดือนพฤศจิกายนจนถึงกลางเดือนธันวาคม เป็นงานที่ทำกันเฉพาะในครัวเรือน โดยใช้เท้านวดและมีที่โดยเฉพาะสำหรับการนวดข้าว แหม่ทุกบ้านจะทำข้าวกันเอง โดยใช้ครกกระเดื่อง หรือใช้สากตำแบบธรรมดา แต่มักจะทำพอวัน ๆ หนึ่งถึงแม้ว่าจะมีโรงสีใกล้หมู่บ้าน แต่ชาวกะเหรี่ยงก็ยังนิยมกินข้าวซ้อมมืออยู่^๒

เมื่อเวลาเอาข้าวเข้ายุ้งจะต้องทำพิธีทำขวัญข้าว โดยใช้กล้วย อ้อย ผลไม้ต่าง ๆ น้ำ ประกอบในพิธี และเมื่อเอาข้าวเข้ายุ้งกันนั้น ห้ามดวงข้าวทันทีต้องดูวันดี ๆ โดยเฉพาะในวันอาทิตย์และวันพระ ชาวกะเหรี่ยงไม่ดวงข้าวในยุ้ง เพราะถือว่าเป็นวันทำบุญและวันอาทิตย์เป็นวันหยุดพักผ่อน^๓

นอกจากการเพาะปลูก ชาวกะเหรี่ยงยังนิยมเลี้ยงสัตว์ไว้บริโภคภายในครัวเรือนที่เลี้ยงมากที่สุดคือไก่ หมู ซึ่งแต่ก่อนเลี้ยงกันอย่างปล่อยให้หาอาหารกินเอง

^๑ สัมภาษณ์ ปู่ บุญกร, ๑๕ เมษายน ๒๕๒๒.

^๒ จำรัส มหิโคต, วรรณกรรมพื้นบ้านชาวกะเหรี่ยง, หน้า ๖.

^๓ สัมภาษณ์ ปู่ บุญกร, ๑๕ เมษายน ๒๕๒๒.

แต่ปัจจุบันหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ของ กรป.กลาง ได้เข้าไปแนะนำให้เลี้ยงอย่างถูกวิธี มากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะหมู ซึ่งกำลังมีราคาดี แต่ไม่ค่อยได้รับความนิยมมากนัก เนื่องจาก อาหารสัตว์แพง ส่วนพวกโคกระบือเลี้ยงไว้ใช้งานไม่ค่อยนิยมกินเนื้อ เพราะถือเป็นสัตว์ มีบุญคุณ

๓.๒ การชุกแรก็บุก มีบ้างแต่ไม่กว้างขวางเท่ากับอาชีพเพาะปลูก เพราะต้องใช้เงินทุนจำนวนมาก จึงมีนา หุนจากที่อื่นไปลงทุน ชาวกะเหรี่ยงจึงไปรับจ้าง เป็นกรรมกร จกรอนแร่ตามลำน้ำโดยทั่วไปและเก็บแร่ขายรังซึ่งผ่านการล้างแร่จากตัวเหมือง ออกมาแล้วอีกทีหนึ่ง

๓.๓ การล่าสัตว์ แต่ก่อนใช้ธนูซึ่งมีลูกศรทำด้วยไม้ไผ่ชุบยางนองซึ่ง สามารถลมหมาหรือกระทิงลงได้ ต่อมานิยมใช้ปืนแกมมากขึ้น พรานกะเหรี่ยงได้ชื่อว่ามี ความสามารถในการตามล่าแรดและกระทิงมาก ปัจจุบันเลิกอาชีพพรานเป็นส่วนมาก แต่กั ยังคงมีอยู่ประปราย ซึ่งเป็นการลักลอบเช่น การล่าแก้ง และกวาง

๓.๔ การเก็บของป่า ที่สำคัญก็คือสมุนไพร หวาย และน้ำผึ้ง โดย เฉพาะการตีผึ้งของชาวกะเหรี่ยง ไม่ใช่อาชีพที่ทุกคนจะทำได้ ต้องอาศัยคนที่จึนชำนาญและ ใช้ ความอดทนมาก เพราะว่ามันเป็นต้นไม้ที่มีขนาดใหญ่ ขนาด ๓ - ๔ คนโอบ ต้น ๆ หนึ่งมีอายุนับร้อยปี ความสูงราว ๖๐ เมตรขึ้นไป วิธีการขึ้นไปตีผึ้ง ชาวกะเหรี่ยงจะใช้ โคนไม้ไผ่ที่แข็ง ๆ ผ่าออกแล้วเหลาให้แหลมยาวประมาณ ๑ คืบ กว้าง ๑ นิ้ว ลนไฟจน แห้งสนิท แล้วนำไปตอกต้นผึ้งเป็นแถบซิกแซก หรือตอกเฉียงบ้าง เรียกว่าตอกทอยเพื่อ ให้สะดวกในการเกาะและเหยียบขึ้นไป ก่อนขึ้นไปต้องสูมไฟที่โคนต้นผึ้งให้มีความร้อน เมื่อผึ้งถูกควันธรมก็จะหนีออกจากรัง เมื่อเวลาขึ้นไปก็จะจุดเอาวัลย์ชนิดหนึ่งซึ่งมักเป็นวัลย์ เปราะ ๆ ขนาด ๒ กำมือ ยาวประมาณ ๒ - ๓ วา เมื่อจุดแล้วจะไม่ลุกมีแต่ควันติดตัว ไปด้วย หมอผึ้งจะเลือกเอารังผึ้งที่อยู่ไกลกว่ากล่าวคาคา และเอาเอาวัลย์ที่เตรียม ไว้ลนไฟรังผึ้ง ผึ้งเมื่อถูกควันไฟก็จะหนีออกจากรัง หมอผึ้งก็จะเอามือปิดตัวผึ้งออกหมด แล้วเอาปีซึ่งเตรียมไว้รองน้ำผึ้ง ๆ รังหนึ่งจะมีน้ำผึ้ง ๑๕ - ๒๐ ชวด ต้นผึ้งต้นหนึ่งอาจ

มีรังผึ้งประมาณ ๕๐ - ๑๐๐ รัง เมื่อไคน้ำผึ้งแล้วจะกรองเอาแต่น้ำผึ้งแท้ ๆ เท่านั้น ส่วนรังของผึ้งก็เอาใส่ภาชนะนำไปเคี่ยวให้ละลายหมด แล้วใส่กระบอกลมไม้ไผ่หรือไม้นวล เมื่อแห้งแล้วก็จะเอาออกก็จะไค้ผึ้ง

ปีหนึ่ง ๆ ชาวกะเหรี่ยงจะไค้ผึ้ง ปีละ ๒ ครั้ง คือในเดือน ๕ และเดือน ๕ แต่ส่วนมากนิยมไค้ผึ้งในเดือน ๕ มากกว่าเดือน ๕ เพราะเป็นน้ำผึ้งที่ไม่ถูกน้ำฝนเก็บไว้ได้นานและเป็นน้ำผึ้งบริสุทธิ์

ถึงแม้ว่าชาวกะเหรี่ยงใช้เวลาส่วนใหญ่ในการทำงานทั้งปี ไม่ค่อยมีเวลาว่าง นอกจากการเก็บไขไค้ผึ้ง วันหยุดตามเทศกาลและวันพระแล้ว ชาวกะเหรี่ยงก็ยังคงเป็นชาวชนบทที่ค่อนข้างยากจน โดยทำเกษตรกรรมแบบยังชีพรายได้ต่ปีต่ำสุดปีละ ๕๐๐ บาท สูงสุดปีละ ๖๐,๐๐๐ บาท โดยเฉลี่ยแล้วมีรายได้อยู่ระหว่าง ๕๐๐๐ - ๑๐,๐๐๐ บาทต่อปี แต่ก็ยังก็อยู่บางที่ส่วนใหญ่ยังคงปลูกข้าวไว้สำหรับบริโภคภายในครัวเรือน โดย ๖๐ % กล่าวว่าเป็นผู้ปลูกข้าวไว้บริโภคและมีเพียงพอตลอดทั้งปี ๑๖ % ตอบว่าไม่เพียงพอสำหรับการบริโภค ๕ % ไม่ไค้ปลูกข้าวและอีก ๔ % ไม่ไค้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม

๔. การติดต่อและความสัมพันธ์กับโลกภายนอก

การออกไปติดต่อกับสังคมภายนอก ชาวกะเหรี่ยงคงใช้วิธีธรรมชาติดั้งเดิม คือการเดินไปค้าขายเท้า เนื่องจากเป็นพวกที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ราบริมแม่น้ำลำธารและพื้นที่ระดับสูง เฉลี่ยแล้วระหว่าง ๔๕๐ - ๕๐๐ เมตร จากระดับน้ำทะเล^๒ ชาวกะเหรี่ยงเป็นเผ่าที่เข้มแข็งอดทน เดินเร็วมากสัมภาระก็ใส่กระบุงสะพายไว้ข้างหลัง กระบุงสานด้วยไม้ไผ่

^๑ จังหวัดราชบุรี, กิ่งอำเภอสวนผึ้ง หนังสือที่ระลึกเมื่อคราวผู้ว่าราชการจังหวัด และคณะมาเยี่ยมเยียนราษฎรและข้าราชการ กิ่งอำเภอสวนผึ้ง, หน้า ๒๔ - ๓๐.

^๒ Mohd. Razha Rashid, "The Two Karen Villages of Dong Luang : Some Notis And Impression" in Farmers in The Hills : Upland People of North Thailand, p. 99.

เรียกว่า "โง" ขนาดความสูงเท่ากับความสูงของคน มีสายเชือกเป็นผ้าแบน ๆ กัน เชือกขนาดล่องที่หน้าผากสายหนึ่ง และสายเชือกผูกไขว้เข้ากับไหล่ใต้และนำมาคล้องไหล่ ทั้ง ๒ คล้ายเครื่องสนาม เป็นชนิดที่เหมาะสมสำหรับชาย เพราะบรรทุกน้ำหนักได้มาก และอีกชนิดหนึ่งมีแต่สายเชือกมาคล้องหน้าผากอย่างเดียว ชนิดนี้ใช้สำหรับผู้หญิง เหมาะใช้บรรทุกสิ่งของขึ้นเบา ๆ นอกจากนี้ถ้ามีสิ่งของไม่มากมานัก ก็มักจะนิยมใส่ยามซึ่งแต่ละครัวเรือนนิยมทอมันขึ้นมาใช้เอง

ชาวกะเหรี่ยงจะนิยมไปมาติดต่อเยี่ยมเยียนกันในหมู่บ้านของตน ถ้าเป็นการติดต่อภายในตำบลเดียวกันก็จะใช้วิธีการเดินเท้า หรือถ้ามีฐานะก็จะใช้จักรยานหรือว่าจ้างรถมอเตอร์ไซด์ซึ่งมีรับจ้างในที่นี้เป็นแหล่งชุมชน คือที่ตลาดบ้านบ่อไปยังสถานที่ที่ต้องการจะไป ถ้าต้องไปในท้องถิ่นที่ไปมาลำบากค่าจ้างก็จะแพงมากขึ้น อีกวิธีหนึ่งก็คือการขออาศัยมาที่รถเหมืองแร่ที่เข้าไปทำการขุดแร่ในบริเวณที่ชาวกะเหรี่ยงเข้าไปตั้งบ้านเรือนหรือเป็นลูกจ้างในบริษัทนั้น ๆ ออกมาด้วยวิธีนี้จึงจะช่วยย่นระยะทางให้การไปมาสะดวกขึ้น

ส่วนใหญ่แล้วชาวกะเหรี่ยงจะมีการไปมาติดต่อหน้าของไปชายหรือชื่อของที่ตลาดตามความจำเป็น โดยเฉพาะในวันที่มีการติดตลาดนัดของทุก ๆ วันพฤหัสบดีที่หมู่บ้านบ่อ จะมีชาวกะเหรี่ยงนำที่ผลจากไร่ออกมาค้าขายแลกเปลี่ยนและซื้อขายสินค้าที่ตนต้องการนำไปเก็บไว้เพื่อการบริโภคตลอดทั้งอาทิตย์ซึ่งได้ทั้งอาหารแห้งและอาหารที่จะสามารถเก็บรักษาไว้ได้นานหรืออาหารที่ไม่อาจหากินได้ในท้องถิ่นนั้น ๆ เช่นปลาน้ำจืดและสิ่งของที่มาจากทะเล ซึ่งการจัดตลาดนัดนั้นจะหมุนเวียนเปลี่ยนไปตามหมู่บ้านต่าง ๆ ที่หนทางไปมาไม่ค่อยลำบากมากนัก แต่จะไม่ค่อยมีคนหนาแน่นเท่า

สำหรับการติดต่อระหว่างตำบล อำเภออื่น ๆ และจังหวัดก็ได้อาศัยถนนลูกรังสายสำคัญ ๒ สาย คือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๐๘๗ จากอำเภอจอมบึง ผ่านตำบลป่าหวาย บ้านมอถึงฉาบปางคางควา เป็นระยะทาง ๕๗ กิโลเมตร และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๗๑๘ จากอำเภอจอมบึงผ่านตำบลป่าหวายถึงบ้านโป่งกระทิงบน เป็นระยะทาง ๔๐ กิโลเมตร ซึ่งทางหลวงทั้ง ๒ สายนี้บรรจบกับทางหลวงสายราชบุรี-จอมบึง เป็นทางราดยางจากตัวจังหวัดมาจนถึงกิ่งอำเภอจอมบึงประมาณ ๓๐ กิโลเมตร และนอกจากนั้นจะมีทางราดยางเป็นตอน ๆ เฉพาะที่ผ่านหมู่บ้าน รถประจำทางวิ่งผ่านทางทั้ง ๒ สายเป็นประจำ ซึ่งก็ทำให้การไปมาติดต่อสะดวกยิ่งขึ้นกว่าเดิม เพราะความสะดวกในด้านการคมนาคมขนส่งมีมาก จึงทำให้มีคนไทยอพยพเข้าไปทำมาหากินในท้องถิ่นที่คนชาวกะเหรี่ยงอาศัย เช่น เข้าไปจับจองที่ดินทำกินซึ่งเป็นเขตป่าสงวน ป่าจึงถูกทำลายกลายเป็นพื้นที่เพาะปลูกหรือถ้าเป็นที่ที่อยู่ใกล้กับเส้นทางคมนาคม คนกะเหรี่ยงจะขายกรรมสิทธิ์ในที่ดินแล้วจะถอยเข้าไปอยู่ในเขตที่มีความสันโดษมากยิ่งขึ้น การติดต่อสื่อสารทางวิทยุก็เป็นอีกทางหนึ่งที่ได้รับความสะดวก และขยายวงกว้างออกไปในพวกกะเหรี่ยง แต่โดยที่กะเหรี่ยงเป็นเผ่าที่ยากจน จึงมีเครื่องรับวิทยุจำกัด แต่ก็มีเครื่องรับอยู่แทบทุกหมู่บ้าน ตามขนาดของหมู่บ้านโดยเฉลี่ยที่มีอยู่ประมาณ ๔๔ หลังคาเรือน จะมีเครื่องรับวิทยุประมาณหมู่บ้านละ ๒๕ เครื่อง จัดเป็นสิ่งของฟุ่มเฟือยที่ชาวกะเหรี่ยงมีไข่มากที่สุด สถานีวิทยุสำหรับชาวเขาก็มียู่ ๑ สถานี คือสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยประจำจังหวัดเชียงใหม่ของกรมประชาสัมพันธ์ซึ่งทำการกระจายเสียงเป็นภาษากะเหรี่ยงวันละ ๒ ครั้ง ทุกวัน ทั้งภาคเช้าและภาคบ่าย ภาคละครึ่งชั่วโมง มีรายการเพลงชาวบ้านเมือง ชาวบริการสำหรับกะเหรี่ยง นับว่าเป็นที่สนใจรับฟังกันอย่างดี

จังหวัดราชบุรี, กิ่งอำเภอสวนผึ้ง . รายงานสรุปข้าราชการกิ่งอำเภอสวนผึ้ง
 จังหวัดราชบุรี ๒๕๒๒ หน้า ๓.

โดยเฉพาะรายการเพลง^๑ แต่เนื่องจากจังหวัดราชบุรีอยู่ไกลจากจังหวัดเชียงใหม่มาก และมีทิวเขาหนาแน่นบางครั้งทำให้การรับฟังมีคลื่นแทรกซ้อน

การติดต่อทำความเข้าใจกับบุคคลภายนอกไม่ค่อยมีอุปสรรคมากนัก โดยเฉพาะหัวหน้าครอบครัวซึ่งติดต่อกับคนไทยอยู่เสมอมักจะพูดภาษาไทยได้พอเข้าใจ แม้จะมีความกระดากอายนิดหน่อยก็พอฟังรู้เรื่อง โดยเฉพาะรุ่นหนุ่มสาวหรือรุ่นเด็ก ซึ่งเคยผ่านการศึกษากาฬบังคับมาแล้ว มักจะพูดภาษาไทยได้ดี ในการสอนไม่ต้องใช้แบบสอนอ่านสำหรับชาวเขาโดยเฉพาะ เพราะครูที่สอนบางคนเป็นชาวกะเหรี่ยง^๒ เด็ก ๆ จึงคุ้นเคยกับคำในภาษาไทย แต่ก็ยังพูดภาษากะเหรี่ยงได้ เขียนไม่ได้ หรือบางคำที่ใช้คำสูงเกินความลึกซึ้งก็ไม่สามารถแปลให้ถูกต้องได้ คำที่ใช้พูดกันจึงเป็นภาษาพื้น ๆ ใช้กันอยู่เสมอ

ด้วยอิทธิพลของการคมนาคมขนส่งที่สะดวกขึ้น จึงทำให้อารยธรรมสมัยใหม่เข้าไปมีอิทธิพล หมู่บ้านขยายขนาดใหญ่ และคนไทยอพยพเข้าไปทำมาหากินปะปนอยู่กับพวกกะเหรี่ยงแต่ด้วยอุปนิสัยของคนกะเหรี่ยงซึ่งเป็นพวกที่รักสงบไม่ชอบยุ่งเกี่ยวกับคนต่างเผ่า แต่ก็มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน^๓ ในฐานะเป็นเพื่อนบ้านใกล้เคียง จึงทำให้ไม่มีปัญหาใดในการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างคนไทยกับชนหมู่น้อยที่อาศัยอยู่เดิมในพื้นที่นั้น จนถึงกับมีบางครอบครัวที่ถูกสาวชาวกะเหรี่ยงได้มาแต่งงานกับคนไทยซึ่งมีอาชีพแตกต่างกัน เช่น ข้าราชการครูและชาวบ้านซึ่งเดิมเข้ามาเป็นลูกจ้างทำงานตามเหมืองแร่ภายหลัง

^๑ สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการปฏิบัติการจิตวิทยาแห่งชาติ, ชาวเขา
เผ่ากะเหรี่ยง, หน้า ๔๐

^๒ จังหวัดราชบุรี, กิ่งอำเภอสวนผึ้ง, บ้านบ่อ, หน้า ๓๐

^๓ สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการปฏิบัติการจิตวิทยาแห่งชาติ, ชาวเขา
เผ่ากะเหรี่ยง, หน้า ๑๕

ได้แต่งงานอยู่กับชาวกะเหรี่ยงจึงได้ตั้งรกรากบ้านเรือนและไม่ยอมกลับไปยังถิ่นเดิม
 ของตนอีก การติดต่อสัมพันธ์กับต่างประเทศ พบว่าชาวกะเหรี่ยงโดยทั่วไปไม่สนใจ
 ไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองใด ๆ ไม่ว่าในประเทศหรือต่างประเทศความสัมพันธ์กับกะเหรี่ยง
 ในประเทศพม่าก็พบว่าเมื่ออยู่ข้างเล็กน้อยในพวกที่เป็นญาติพี่น้อง ซึ่งมีการติดต่อไปมาหาสู่
 กันบ้าง^๑ แต่จะมีการค้าขายติดต่อซื้อเสียบียงอาหาร เช่น ข้าวสาร ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็น
 มาก เพราะบริเวณตอนนั้นเป็นภูเขาทำนาไม่ได้ นอกจากนั้นยังต้องซื้อน้ำมัน
 เครื่องจักร เพื่อนำไปใช้ในการทำเหมืองสุบฉีด เรือหางยาวมีวิ่งในเขตริมแม่น้ำ
 ตะนาวศรีก็ได้ใช้เครื่องจักรที่ซื้อไปจากประเทศไทย จากการสอบถามเจ้าหน้าที่ดูทราบ
 ว่าการติดต่อค้าขายแบบนี้ทางราชการไม่ว่าอะไร แต่จะไม่ยอมให้มีการซื้อขายอาวุธ
 เพราะจะทำให้กระทบกระเทือนสัมพันธ์ไมตรีอันดีระหว่างประเทศไทยกับสหภาพพม่า^๒
 และกล่าวกันว่าชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงเป็นเผ่าที่มีปัญหาในเรื่องการ เมืองน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับ
 กับชาวเขาทุกเผ่า^๓

จากการติดต่อสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดครั้งนี้จึงเป็นผลให้มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมใน
 หมู่บ้านที่มีคนไทยไปอาศัยอยู่มาก วิธีการดำเนินชีวิตของชาวกะเหรี่ยงก็เปลี่ยนไป
 ปรากฏว่าขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่างต้องเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกไป เพราะเหตุที่
 ว่ามีคนอื่นมาปะปน เช่น ประเพณีการของสาวและเกี่ยวสาว ซึ่งนับวันยิ่งไม่มีความปลอดภัย
 กับการของสาวซึ่งกระทำกันเฉพาะในหมู่ประชากรกะเหรี่ยงก็อาจจะถูกสวมรอยโดย

^๑ จังหวัดราชบุรี, กิ่งอำเภอสวนผึ้ง, บ้านบ่อ, หน้า ๓๐

^๒ สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการปฏิรูปการจิตวิทยาแห่งชาติ, ชาวเขา
เผ่ากะเหรี่ยง, หน้า ๔๐

^๓ จังหวัดราชบุรี, กิ่งอำเภอสวนผึ้ง, บ้านบ่อ, หน้า ๓๐

หนุ่มจากที่อื่น หรืออาจไม่มีความปลอดภัยในทรัพย์สินประเพณีนี้จึงยกเลิกไป ความต้องการในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตมีเพิ่มขึ้น แม้ว่าชาวกะเหรี่ยงจะไม่นิยมการติดต่อสัมพันธ์กับโลกภายนอกก็มีแนวโน้มที่จะต้องเปลี่ยนแปลงไป ชาวกะเหรี่ยงรุ่นใหม่บางคนจึงได้หันหลังให้กับวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน^๑

ศูนย์วิทยพัชยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ จันทวีกรานันท์, กิ่งอำเภอสวนผึ้ง, บ้านขอ, หน้า ๒๐

ลักษณะทั่ว ๆ ไปของข้อมูล

จากการเข้าไปสัมภาษณ์ครัวเรือนในหมู่บ้านต่าง ๆ ที่มีคนกะเหรี่ยงอาศัยอยู่ พบว่าสัมภาษณ์ได้เพียง ๓๕๔ ครัวเรือน ในตำบลสวนผึ้งหมู่ที่ ๑ มีจำนวนครัวเรือนที่สัมภาษณ์ได้มากที่สุดคือ ๔๔ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๕ รองลงมาคือ หมู่บ้านที่ ๓ สัมภาษณ์ได้ ๔๗ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๘ โดยหมู่บ้านที่ ๒ และที่ ๕ มีจำนวนครัวเรือนที่สัมภาษณ์ได้เท่ากันคือ ๔๘ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๗ ทั้ง ๒ หมู่บ้าน

สำหรับตำบลบ้านบึง หมู่บ้านที่สัมภาษณ์ได้จำนวนสูงสุด คือหมู่บ้านที่ ๒ สัมภาษณ์ได้ ๓๘ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๘ อันค้ำรองลงมาคือ หมู่บ้านหมู่ที่ ๔ ไป่งกระทิงบน โดยเป็นหมู่บ้านของชาวกะเหรี่ยงของตำบลบ้านบึงที่อยู่ไกลสุด สัมภาษณ์ได้ ๓๔ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๖ สำหรับหมู่บ้านที่ ๑ สัมภาษณ์ได้เพียง ๒๓ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๖.๔ และน้อยที่สุดในจำนวนหมู่บ้านที่เข้าไปสัมภาษณ์ทั้งหมดคือ หมู่บ้านหมู่ที่ ๕ สัมภาษณ์ได้เพียง ๑๘ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๕.๓ (ดูจากตารางที่ ๑)

ตัวอย่างครัวเรือนที่ไ้ทั้งหมดในทุกหมู่บ้าน เป็นการสัมภาษณ์ที่ได้ตามทั้งสามีและภรรยา ๒๖๗ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๗๔.๖ ขณะเดียวกันในครัวเรือนบางแห่งยังมีสตรีที่แต่งงานแล้วแต่ยังไม่ไ้แยกครอบครัวออกไป จึงได้ไ้แบบสอบถามเฉพาะในส่วนของสตรี สอบถามถึงภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีในครัวเรือนนั้น จึงสัมภาษณ์ไ้ทั้งสามี ภรรยา และหญิงอื่น ๆ ที่สมรสแล้ว คิดเป็นร้อยละ ๓.๖ นอกจากนั้น สัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนหมายคิดเป็นร้อยละ ๑.๘ คือ สัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนชายหมายไ้ ๔ ราย และหัวหน้าครัวเรือนหญิงหมาย ๓ ราย ที่เหลือจะเป็นการสัมภาษณ์ไ้เพียงคนใดคนหนึ่งเพราะว่า ขณะเวลาที่เข้าไปสัมภาษณ์ไม่ได้อยู่ในบ้านเรือนนั้น เช่น ไปไร่นา ไปในท้องถื่นอื่นที่ไม่สามารถรอเวลาเข้าไปสัมภาษณ์ไ้ โดยสัมภาษณ์ไ้

เฉพาะแคว้นของหัวหน้าครัวเรือนชาย ๒๒ ราย คิดเป็นร้อยละ ๖.๑ สัมภาษณ์
ได้แต่เฉพาะภรรยา ๔๕ ราย คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๗ (จากตารางที่ ๒)

ลักษณะทางเศรษฐกิจ

จากตารางที่ ๓ ถึงตารางที่ ๖ กลุ่มชนชาวกะเหรี่ยง จัดเป็นกลุ่มชน
ที่สภาพทางเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับผลิตผลทางเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับผลิตผลทางเกษตรกรรมที่
ต้องอาศัยสภาพธรรมชาติมาก คือมีประชากรถึงร้อยละ ๘๗.๗ ประกอบอาชีพเพาะปลูก
เลี้ยงสัตว์เพื่อการยังชีพเป็นอาชีพหลัก พืชผลที่นิยมปลูกกันก็คือ ข้าวเจ้า ซึ่งนิยมปลูก
แบบข้าวไร่เพื่อการบริโภคภายในครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๘๘.๗ และมีปริมาณเพียง
พอที่จะใช้บริโภคได้ทั้งปี คิดเป็นร้อยละ ๖๕.๖ โดยใช้เนื้อที่ในการเพาะปลูกอยู่
ระหว่าง ๑๐ - ๑๕ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๕ ขณะเดียวกันก็มีเกษตรกรบางคน
ที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเองประมาณร้อยละ ๔.๕ นอกจากปลูกข้าวแล้ว ในเนื้อที่นั้นก็มี
การปลูกพืชไร่แซมลงไปด้วยพืชที่นิยมปลูกแซมก็ ได้แก่ ข้าวโพด ฝรั่ง และพริก
แต่ในปัจจุบันชาวกะเหรี่ยงเริ่มนิยมปลูกพืชเพื่อการค้ามากขึ้นพืชที่ปลูกกันคือ อ้อย
มันสำปะหลัง และข้าวโพด ส่วนใหญ่เนื้อที่ ๆ ใช้เพาะปลูกทั้งข้าวและพืชไร่ยังคง
เป็นการใช้ที่ดินแบบหมุนเวียน โดยแบ่งพื้นที่เพาะปลูกในแต่ละปีตามกำลังแรงงาน
ภายในครอบครัว และปล่อยให้ดินบางส่วนให้ว่างเปล่าไว้เพื่อให้ดินฟื้นความสมบูรณ์
เองตามธรรมชาติ แต่ถึงระยะเวลาสั้นเข้ากว่าแต่ก่อน ไม่ค่อยได้ไถพรวน หรือยา
ฆ่าแมลง ลักษณะการเพาะปลูกก็ยังใช้วิธีการแบบเดิมเหมือนเช่น บรรพบุรุษ นอก
จากนี้ก็มี การเลี้ยงสัตว์ไว้ในครัวเรือน เช่น ไก่ หมู วัว ควาย นอกจากนั้น
ในตารางที่ ๗ ได้แสดงถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวกะเหรี่ยงโดยการสัมภาษณ์
ถึงสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นในการประกอบอาชีพและใช้ในชีวิตประจำวัน หลังจากนั้น
ให้คาร์ระดับคะแนนของสิ่งของเครื่องใช้ตามระดับความสำคัญ พบว่าชาวกะเหรี่ยง
มีสภาพชีวิตที่อยู่ในระดับค่อนข้างยากจนมากถึงร้อยละ ๗๖.๑ ระดับยากจร้อยละ
๑๕.๔ และมีความเป็นอยู่ในระดับปานกลางเพียงร้อยละ ๑.๕ ขณะเดียวกันได้
สัมภาษณ์ถึงรายได้ของครัวเรือนต่อปีจากตารางที่ ๘ พบว่าชาวกะเหรี่ยงมีรายได้
ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาทต่อปีถึงร้อยละ ๔๐.๕ ซึ่งถือเป็นกลุ่มของประชากรที่ใหญ่ที่สุด

ลักษณะทางสังคม

ครอบครัว

จากลักษณะของครอบครัวชาวกะเหรี่ยงที่สัมภาษณ์ได้ในตารางที่ ๘,๑๐ เป็นครอบครัวที่ประกอบไปด้วยสามี ภรรยา บุตร คิดเป็นร้อยละ ๖๕.๐ มีแต่เฉพาะสามีและภรรยา ร้อยละ ๓.๖ และครอบครัวที่ประกอบด้วยสามีหรือภรรยาและบุตรอีก ร้อยละ ๓.๔ ทั้งหมดนี้จัดอยู่ในประเภทของครอบครัวเดี่ยว ซึ่งเมื่อรวมกันแล้วจะได้ถึง ร้อยละ ๗๒.๕ ที่เหลือจะเป็นครอบครัวที่ประกอบด้วยสามี ภรรยา บุตร บิดามารดา ของทั้งสองฝ่าย และญาติพี่น้องอาศัยรวมอยู่ด้วยร้อยละ ๒๗.๕ โดยจัดอยู่ในประเภทของครอบครัวขยาย ก็อาศัยอยู่กับบิดามารดาของสามีร้อยละ ๗.๑ อยู่กับบิดามารดาของภรรยา ร้อยละ ๖.๑ สำหรับการที่จะเลือกอยู่กับครอบครัวของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จะขึ้นอยู่กับสาเหตุหลายประการ เช่น ขนบประเพณีในค่านิยม แต่งงาน

โดยที่ชาวกะเหรี่ยงมีประเพณีที่สำคัญคือชาวเมื่อแต่งงานแล้วต้องมาอยู่บ้านของฝ่ายหญิง เพื่อรับใช้ครอบครัวของเธอในระยะหนึ่งก่อน แล้วจึงแยกครอบครัวออกไป ดังนั้นเมื่อตามถึงที่อยู่อาศัยภายหลังการสมรสในระยะแรก พบว่ายังอยู่กับครอบครัวของฝ่ายหญิง ร้อยละ ๗๕.๔ แต่มีบางรายที่อยู่อาศัยกับครอบครัวภรรยาให้ถูกต้องกับประเพณีนิยมชั่วระยะเวลาสั้น ๆ ภายหลังจึงพาครอบครัวมาอยู่กับบิดามารดาของตน อาจเนื่องมาจากความสะดวกในการทำมาหากิน ครอบครัวไม่มีแรงงานเพียงพอ ซึ่งมีอยู่เพียงร้อยละ ๘.๗ แสดงถึงแนวโน้มของการตั้งครอบครัวตามที่อยู่อาศัยของภรรยา ยังคงมีอยู่มากพอสมควร (จากตารางที่ ๑๑)

การศึกษา

จากตารางที่ ๑๒ ทั้งหัวหน้าครัวเรือนและภรรยา เป็นกลุ่มของประชากร ที่ได้รับการศึกษาน้อย โดยหัวหน้าครัวเรือนตอบว่าไม่เคยเรียนหนังสือถึง ร้อยละ ๕๗.๓ มีการศึกษาในระดับประถม ร้อยละ ๓๗.๒ และมีการศึกษาสูงกว่าระดับประถมเพียงร้อยละ ๕.๕ สำหรับสตรีนั้นมีจำนวนที่ไม่เคยเรียนสูงกว่าชาย คือมีถึง ร้อยละ ๕๔.๑ มีการศึกษาในระดับประถม ร้อยละ ๒๒.๗

ศาสนาและความเชื่อ

เดิมเป็นกลุ่มชนที่นิยมลัทธิขงจื้อ มีชีวิตที่ตงอาศัยสภาพธรรมชาติอยู่มาก ต่อมาเมื่อศาสนาพุทธแผ่กระจายเข้าไปยังท้องถิ่นของชาวกะเหรี่ยงชนหมูน้อย เหล่านี้จึงหันมานับถือพุทธศาสนากันมาก ถึงร้อยละ ๘๗.๗ ขณะที่ชาวกะเหรี่ยงพวกนี้ นับถือพุทธศาสนา ความเชื่อในเรื่องลัทธิขงจื้อก็ยังไม่หมดไป โดยเฉพาะความเชื่อในเรื่องการนับถือพระน้ามัน (เกียะซู่) ที่ชาวกะเหรี่ยงศรัทธาถึงกับบางบ้านได้ทำหิ้งบูชา สำหรับความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ ชาวกะเหรี่ยงยังคิดว่าไม่ใช่สิ่งเหลวไหลไร้สาระอยู่ถึง ๘๗.๒ % มีอีกร้อยละ ๓๑.๗ กล่าวว่า เป็นสิ่งที่ไร้เหตุผล ในปัจจุบัน อีกร้อยละ ๑๕.๑ เกิดความสงสัยไม่แน่ใจ มีแนวโน้มว่าความเชื่อในเรื่องที่เกี่ยวกับไสยศาสตร์กำลังเปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ผู้ประกอบพิธีกรรมประจำหมู่บ้านก็ไคลลดความสำคัญลงไป โดยบางหมู่บ้านก็ไม่มี และจะใช้เพื่อการรักษาพยาบาล ทำนายดูโชคชะตา และสะเดาะเคราะห์ เมื่อยามเกิดโชคร้ายขึ้น ไม่ได้เป็นผู้มีอิทธิพลที่จะตัดสินใจในเรื่องใด ๆ ของหมู่บ้าน

นอกจากนี้หัวหน้าครัวเรือนชายยังเป็นผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์อีกร้อยละ ๒.๓ สำหรับภรรยาหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนา ร้อยละ ๒.๖ (จากตารางที่ ๑๓ ถึง ตารางที่ ๑๔)

ลักษณะทั่วไปของประชากร

อายุ

จากตารางที่ ๑๕ กลุ่มอายุของหัวหน้าครัวเรือนที่สัมผัสภยันตรายส่วนใหญ่จะอยู่ระหว่างกลุ่มอายุ ๒๕ - ๔๔ ปี โดยที่กลุ่มอายุ ๔๐ - ๔๔ ปีมีเป็นจำนวนสูงสุดคือร้อยละ ๑๓.๘ อันดับรองลงมาคือกลุ่มอายุ ๒๕ - ๒๙ ปี ร้อยละ ๙.๖ ขณะที่กลุ่มอายุ ๓๐ - ๓๔ และ ๓๕ - ๓๙ ปี สัมผัสภยันตรายในจำนวนที่เท่ากัน คือร้อยละ ๑๓.๘ และเมื่อนำอายุของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมดไปหาอายุเฉลี่ย จากตารางที่ ๑๖ ปรากฏว่าได้เท่ากับ ๓๘.๔ ปี ซึ่งนับว่าเป็นค่าอายุเฉลี่ยค่อนข้างสูงโดยได้งานชีวิตสมรสมานานเมื่อดูจากค่าเฉลี่ยอายุของอายุเมื่อแรกสมรสซึ่งเท่ากับ ๑๘.๓ ปี และในตารางที่ ๑๘ ขณะเดียวกันกลุ่มหัวหน้าครัวเรือนเหล่านี้ก็ยังเป็นผู้ที่กำลังอยู่กับภรรยา คือมีสถานภาพเป็นคู่กำลังสมรสถึงร้อยละ ๘๘.๗

ในตารางที่ ๑๗ แสดงถึงจำนวนสตรีที่เกษียณแล้วทั้งหมดจำแนกออกตามหมวดอายุ ทั้งที่เป็นภรรยาหัวหน้าครัวเรือน หัวหน้าครัวเรือนหญิงและหญิงอื่นที่อยู่ในครัวเรือน ปรากฏว่ากลุ่มของสตรีที่สัมผัสภยันตรายมีจำนวนสูงสุดอยู่ในกลุ่มอายุ ๒๐ - ๒๔ ปี ถึงร้อยละ ๑๘.๕ และลดน้อยลงไปตามลำดับ เมื่อกลุ่มของสตรีที่ถูกสัมผัสภยันตรายมากขึ้น เช่น กลุ่มอายุ ๒๕ - ๒๙ ปี มีร้อยละ ๑๗.๗ กลุ่มอายุ ๓๐ - ๔๔ ปี มีร้อยละ ๑๓.๓ และน้อยที่สุดก็คือกลุ่มสตรีที่พ้นวัยเจริญพันธุ์ไปแล้ว แต่ยังมีอายุไม่ถึง ๖๐ ปี อยู่ในขอบข่ายที่จะถูกสัมผัสภยันตรายคือ อายุ ๕๐ - ๕๔ ปี มีร้อยละ ๖.๘ และสตรีกลุ่มสุดท้าย คืออายุ ๕๕ - ๖๐ ปี มีอยู่เพียงร้อยละ ๓.๕ และเมื่อดูอายุเฉลี่ยทั้งหมดของสตรีแล้วในตารางที่ ๑๖ ปรากฏว่าเท่ากับ ๓๓.๔ ปี ซึ่งไม่น้อยกว่ากลุ่มอายุของหัวหน้าครัวเรือนชายมากนัก ในตารางที่ ๑๘ สตรีเหล่านี้เกือบทั้งหมดยังเป็นผู้ที่กำลังอยู่กับสามีถึงร้อยละ ๘๗.๔ โดยมีสถานภาพ การเป็นหม้ายอยู่เพียง ร้อยละ ๒.๓

อายุเมื่อแรกสมรส

จากตารางที่ ๑๘ อายุเมื่อแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรีทุกคนที่สัมภาษณ์ ใต้นับตั้งแต่ช่วงอายุ ๑๕ - ๒๐ ปี คือ ๑๘.๑ ปี โดยที่มีสตรีบางคนให้สัมภาษณ์ ว่า ได้เข้าสู่ภาวะการสมรสตั้งแต่ยังเด็ก คือ ๑๓ ปี และอายุเมื่อแรกสมรสสูงที่สุดคือ ๓๐ ปี

สำหรับหัวหน้าครัวเรือนชาย อายุเมื่อแรกสมรสโดยเฉลี่ยจะสูงกว่าหญิงเล็กน้อย คือ ๑๘.๓ ปี โดยมีอายุแรกสมรสต่ำสุด ๑๔ ปี และอายุเมื่อแรกสมรสสูงสุด คือ ๓๔ ปี

ทัศนคติในการเลือกคู่ครองและการให้สินสอดทองหมั้น

ปรากฏว่าสตรีกะเหรี่ยงส่วนใหญ่มีร้อยละ ๘๗.๔ มีทัศนคติในการเลือกคู่ครองตามความพึงพอใจของตนเองในทุกกลุ่มอายุของสตรีส่วนจำนวนที่เหลืออีกเล็กน้อยให้สัมภาษณ์ว่าบิดามารดาเป็นผู้เลือกคู่ครองให้ และมีจำนวนน้อยที่สุดที่ญาติพี่น้องจะเป็นผู้มีส่วนในการเลือกคู่ครองของสตรีกะเหรี่ยง ทั้งนี้ได้จากตารางที่ ๒๐

สำหรับในเรื่องของการให้สินสอดทองหมั้น ตามประเพณีดั้งเดิมของชาวกะเหรี่ยงการให้ไม่ใช่เพื่อเป็นค่าตัวของเจ้าสาวแต่ให้เพื่อใช้ในพิธีเลี้ยงผีและใช้วิธีการผูกข้อมือ ลักษณะประเพณีการแต่งงานไม่ต้องใช้เงินจำนวนมาก เนื่องจากฝ่ายชายจะต้องมาอยู่รับใช้ครอบครัวของฝ่ายหญิง ซึ่งเปรียบเสมือนเข้ามาช่วยเป็นแรงงานดังนั้นในเรื่องการให้สินสอดทองหมั้นเป็นจำนวนเงินและทองรูปพรรณจึงเป็นประเพณีที่กระทำเนื่องจากได้รับอิทธิพลมาจากคนไทยที่เข้าไปอยู่ในหมู่บ้านของชาวกะเหรี่ยง แนวโน้มของการให้สินสอดทองหมั้นสำหรับฝ่ายหญิงจึงปรากฏเฉพาะหมู่บ้านที่มีการปนประระหว่างคนไทยและชาวกะเหรี่ยง และมีเฉพาะสตรีในกลุ่มอายุต้น ๆ คือกลุ่มอายุ ๑๕ - ๓๔ ปี คิดเป็น ร้อยละ ๑๔.๕ และไม่ปรากฏในกลุ่มสตรีตั้งแต่อายุ ๔๐ ปี เป็นต้นไป

จำนวนครั้งของการสมรสของสตรีกะเหรี่ยง

สังคมชาวกะเหรี่ยงเมื่อเข้าสู่ชีวิตสมรสสามีภรรยาจะอยู่ร่วมกันจนกว่าต่างฝ่ายจะตายจาก ทั้งพาอาศัยช่วยกันทำมาหากินในลักษณะเกษตรกรรมแบบยังชีพซึ่งบุคคลในครอบครัวจะต้องเข้าช่วยเป็นแรงงาน ดังนั้นสถาบันครอบครัวจึงเป็นหน่วยที่สำคัญที่สุด สตรีจึงเป็นกำลังแรงงานที่สำคัญของครอบครัว และการที่สตรีจะเข้าสู่ชีวิตสมรสมากกว่า ๑ ครั้งขึ้นไป ก็น่าที่จะเป็นเหตุผลทางเศรษฐกิจมากกว่าเหตุผลอื่นมีเพียงจำนวนเล็กน้อยที่ให้สัมภาษณ์ว่ามีประวัติการสมรสมากกว่า ๑ ครั้ง คือสตรีที่ตอบว่าสมรสแล้ว ๑ ครั้ง ขณะที่ไปสัมภาษณ์และกำลังอยู่กับสามีนั้นเป็นการสมรสครั้งที่สองมีอยู่เกือบทุกกลุ่มอายุ ยกเว้นกลุ่มอายุ ๑๕ - ๑๙ ปี คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๕ สมรสมาแล้ว ๓ ครั้ง และมากกว่า ๓ ครั้งขึ้นไปรวมทั้งครั้งที่กำลังอยู่กับสามีมีเพียง ๔ ราย คิดเป็นร้อยละ ๒.๓ เมื่อรวมจำนวนผู้ตอบว่าสมรสเกินกว่า ๑ ครั้งขึ้นไปจึงมีเพียงหรือร้อยละ ๑๔.๘ ซึ่งดูได้จากตารางที่ ๒๑

ความมั่นคงของชีวิตสมรส

จากตารางที่ ๒๒ เช่นเดียวกันก็จะพบว่าทัศนคติของสตรีกะเหรี่ยงที่ให้สัมภาษณ์ในกรณีที่ว่าเมื่อไม่พอใจคู่สมรสคิดว่าควรจะหย่าร้างกันหรือไม่ สตรีกะเหรี่ยงทั้งหมดได้ให้คำตอบว่า เมื่ออยู่กับเป็นสามีภรรยาและมีบุตรสืบสกุลแล้ว สตรีควรจะท้องป็นใจทนเพื่อความสงบสุขและความมั่นคงภายในครอบครัว ร้อยละ ๘๘.๓ โดยมีเพียงร้อยละ ๙.๖ ที่กล่าวว่าเมื่อไม่พอใจกับคู่สมรสแล้ว ก็ควรแยกทางอยู่ด้วยกัน

ภาวะเจริญพันธุ์

จากตารางที่ ๒๓ และตารางที่ ๒๔ ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างทั้งหมด พบว่าสตรีมีจำนวนการตั้งครรภ์โดยเฉลี่ย ๕.๘ ครั้ง มีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๔.๘ คน จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันโดยเฉลี่ย ๓.๖ คน จำนวนการตายของบุตรโดยเฉลี่ย ๒.๙ จำนวนบุตรที่คิดว่าเหมาะสมโดยมีความต้องการบุตรในอุดมคติ ๔.๒ คน

เมื่อพิจารณาถึงสตรีที่พ้นวัยเจริญพันธุ์แล้ว คือผู้ที่มียุอายุ ๔๕ ปีขึ้นไป โดยเฉพาะในช่วงอายุ ๔๕ - ๔๙ ปี จะมีจำนวนตั้งครรภ์สูงสุดคือ ๘.๓ จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๔.๓ คน จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันโดยเฉลี่ย ๕.๒ คน จำนวนการตายของทารกโดยเฉลี่ย ๒.๕ คน และมีความต้องการบุตรในอุดมคติ ๔.๘ คน

สถานที่และผู้ที่ต้องการให้ทำคลอดสำหรับเด็กทารกคนล่าสุด

พบว่า สตรีที่ให้สัมภาษณ์ยังมีความต้องการคลอดที่บ้านถึง ร้อยละ ๓๓.๑ โดยให้ความไว้วางใจแก่มอคำแยเป็นผู้ทำคลอดให้ถึงร้อยละ ๖๔.๓ อันก็บรองลงมาก็คือต้องการไปคลอดที่โรงพยาบาล ร้อยละ ๑๓.๘ และต้องการให้แพทย์ทำคลอดให้ ร้อยละ ๑๒.๘ ที่เหลือต้องการไปคลอดที่สถานีนอนามัย ร้อยละ ๕.๘ และคิดว่าจะให้นางผดุงครรภ์ทำคลอดให้ ร้อยละ ๑๒.๖ ที่เหลือสามารถทำคลอดได้เอง ร้อยละ ๑.๔ จากตารางที่ ๒๕ และตารางที่ ๒๖

การเลี้ยงดูทารกและระยะเวลาการให้นมบุตร

จากตารางที่ ๒๗ สตรีกะเหรี่ยงที่สัมภาษณ์ได้เกือบทั้งหมดร้อยละ ๘๓.๑ ยังคงนิยมเลี้ยงดูทารกด้วยนมของตนเอง ระยะเวลาให้ทารกกินนมตนเองนานที่สุดจะอยู่ในระยะเวลาตั้งแต่เกิดจนถึงเมื่อรู้ว่าตั้งครรภ์ใหม่จึงจะให้ทารกเลิกดื่ม มีอยู่ถึง ร้อยละ ๑๕.๑ แต่ช่วงที่มารดาให้ทารกกินนมตนเองนานที่สุดคือ ในระยะมากกว่า ๑ ปีขึ้นไป โดยมีถึงร้อยละ ๕๓.๘ และในระยะ ๑๐ - ๑๒ เดือน ร้อยละ ๑๓.๘

ทัศนคติและการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว

หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่มีทัศนคติที่เห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัว คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๑ ไม่เห็นด้วยมีร้อยละ ๒๖.๑ (ตารางที่ ๒๔) และจากตารางที่ ๒๕ - ๓๐ สตรีกะเหรี่ยงมีทัศนคติที่เห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวสูงกว่าชายเล็กน้อย คือร้อยละ ๖๒.๒ ไม่เห็นด้วย ร้อยละ ๒๕.๓ เหตุผลต่าง ๆ ที่สตรีกะเหรี่ยงแสดงความคิดเห็นสนับสนุนการวางแผนครอบครัวที่สำคัญก็คือ เหตุผลทางเศรษฐกิจมีถึงร้อยละ ๔๗.๒ รองลงไปได้แก่เหตุผลที่ว่า มีลูกมากพอแล้วและเนื่องจากสุขภาพไม่ดี สำหรับเหตุผลที่ไม่เห็นด้วยนั้นที่สำคัญคือต้องการมีบุตรจำนวนมาก และกลัวเด็กล้าง การใช้วิธีการวางแผนครอบครัว

จากตารางที่ ๓๑ - ๓๒ สตรีในวัยเจริญพันธุ์ส่วนใหญ่รู้จักวิธีป้องกันการปฏิสนธิถึง ๓ วิธีขึ้นไปถึงร้อยละ ๔๗.๕ ในจำนวนวิธีการทั้งหมดสตรีจะรู้จักวิธีการทำหมันชายสูงที่สุดคิดเป็นร้อยละ ๔๔.๕ รองลงมาได้แก่การทำหมันหญิง ยาเม็ดรับประทาน ยาฉีดคุมกำเนิด การใส่ห่วง(ขดพลาสติก)และถุงยางอนามัย แต่วิธีการที่สตรีชาวกะเหรี่ยงกำลังใช้เพื่อการวางแผนครอบครัว (จากตารางที่ ๓๓) ก็คือการทำหมันหญิง คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๕ เป็นวิธีการที่นิยมปฏิบัติกันมากที่สุด ทั้งนี้เมื่อรวมผู้ที่กำลังใช้วิธีใดวิธีหนึ่งอยู่เพื่อการวางแผนครอบครัวจะมีอยู่เพียงร้อยละ ๒๑.๕ จากสตรีในวัยเจริญพันธุ์ที่ตอบว่ารู้จักวิธีป้องกันการปฏิสนธิ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๑ แสดงจำนวนครัวเรือนในแต่ละหมู่บ้าน

ตำบล	หมู่บ้าน	จำนวน/ครัวเรือน	ร้อยละ
สวนผึ้ง	หมู่ที่ ๑	๘๕	๒๓.๕
	หมู่ที่ ๒	๔๕	๑๓.๓
	หมู่ที่ ๓	๕๓	๑๕.๘
	หมู่ที่ ๔	๔๕	๑๓.๓
	หมู่ที่ ๕	๕๕	๑๖.๑
บ้านโป่ง	หมู่ที่ ๑	๒๓	๖.๕
	หมู่ที่ ๒	๓๕	๑๐.๕
	หมู่ที่ ๓	๓๗	๑๐.๖
	หมู่ที่ ๔	๑๕	๔.๓
	รวม	๓๕๘	๑๐๐%

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๒ แสดงถึงบุคคลที่สัมภาษณ์ได้

บุคคลที่สัมภาษณ์ได้	จำนวน	อัตราส่วนร้อยละ
สามีและภรรยา	๒๖๓	๓๔.๖
สามีภรรยาและหญิงอื่น	๑๓	๓.๖
ภรรยา	๔๘	๑๓.๓
สามี	๒๒	๖.๑
หัวหน้าครัวเรือนหญิงหม้าย	๓	๐.๘
หัวหน้าครัวเรือนชายหม้าย	๘	๑.๑
รวม	๓๕๘	๑๐๐.๐

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๓ แสดงถึงการประกอบอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนและภรรยา

บุคคลที่สัมภาษณ์ได้	อาชีพ	จำนวน	อัตราส่วนร้อยละ
หัวหน้าครัวเรือนชาย	เกษตรกรรวม	๒๓๑	๘๓.๓
	" " " "	๕	๑.๖
	" " " "	๑๐	๓.๒
	" " " "	๕	๑.๖
	" " " "	๖	๑.๙
	" " " "	๑๑	๓.๖
	" " " "	๑	๐.๓
	" " " "	รวม	๓๐๙
ภรรยาหัวหน้าครัวเรือน	เกษตรกรรวม	๒๖๕	๘๕.๓
	" " " "	๔	๑.๓
	" " " "	๑	๐.๓
	" " " "	๓๑	๑๐.๐
	" " " "	๕	๑.๖
รวม	๓๐๖	๑๐๐.๐	

ตารางที่ ๔ แสดงครัวเรือนเกษตรกรจำแนกตามชนิดของการเกษตร

ชนิดของการเกษตร	จำนวนครัวเรือน	อัตราส่วนร้อย
ทำนา	๕๔	๑๗.๕
ทำไร่	๑๒	๓.๙
ทำสวน	๒	๐.๖
ทำนา - ทำไร่	๒๐๒	๖๕.๘
ทำนา - ทำสวน	๕	๑.๖
ทำไร่ - ทำสวน	๒	๐.๖
ทำนา-ทำไร่-ทำสวน	๑๓	๔.๒
ไม่ได้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม	๑๖	๕.๒
ไม่ตอบ	๓	๐.๙
รวม	๓๐๙	๑๐๐.๐

ศูนย์วิทยพัชร์พยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๕ แสดงถึงจำนวนของหัวหน้าครัวเรือนที่ปลูกข้าวและความเพียงพอของข้าวที่บริโภค

ลักษณะการเพาะปลูกและ ความเพียงพอของข้าว	จำนวน	อัตราส่วนร้อย
ปริมาณการปลูก		
ปลูก	๒๙๔	๘๘.๙
ไม่ไถ่ปลูก	๑๘	๕.๘
ไม่มีอาชีพเกษตรกรรม	๑๖	๕.๒
ไม่ตอบ	๑	๐.๓
รวม	๓๐๙	๑๐๐.๐
ความเพียงพอของข้าวที่บริโภค		
พียงพอ	๒๑๕	๖๙.๖
ไม่พียงพอ	๕๘	๑๘.๑
ไม่ไถ่ปลูก	๑๘	๕.๘
ไม่มีอาชีพเกษตรกรรม	๑๖	๕.๒
ไม่ตอบ	๑	๐.๓
รวม	๓๐๙	๑๐๐.๐

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๖ แสดงถึงจำนวนที่ดินถือครองและจำนวนที่ดินที่ไ้ประกอบกร
เกษตรกรรมในปีที่ไปสัมภาษณ์

ลักษณะการไ้	จำนวนที่ดิน	จำนวนของหัวหน้า กร้าเรือน	อัตราส่วนร้อย
ที่ดินถือครอง			
	ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง	๒๙	๕.๘
	๑ - ๕ ไร่	๒๑	๖.๘
	๑๐ - ๑๙ ไร่	๔๘	๑๕.๕
	๒๐ - ๒๙ ไร่	๕๐	๑๖.๖
	๓๐ - ๓๙ ไร่	๔๖	๑๔.๘
	๔๐ ไร่ขึ้นไป	๑๑๕	๓๗.๖
	รวม	๓๐๘	๑๐๐.๐
ที่ดินที่นำไปไ้ประโยชน์			
	ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง	๑๘	๕.๕
	๑ - ๕ ไร่	๓๘	๑๕.๖
	๑๐ - ๑๙ ไร่	๑๑๗	๓๗.๕
	๒๐ - ๒๙ ไร่	๔๓	๑๓.๘
	๓๐ - ๓๙ ไร่	๓๑	๑๐.๐
	๔๐ ไร่ขึ้นไป	๒๖	๘.๔
	รวม	๓๐๘	๑๐๐.๐

ตารางที่ ๗ อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ

ฐานะทางเศรษฐกิจ	จำนวนครัวเรือน	อัตราส่วนร้อยละ
จนมาก	๒๓๕	๓๖.๑
จน	๖๐	๑๕.๕
ปานกลาง	๖	๑.๕
ดี	-	-
ดีมาก	๒	๐.๖
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	๖	๑.๕
รวม	๓๐๕	๑๐๐.๐

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๘ แสดงถึงอัตราส่วนร้อยละของรายได้ครัวเรือนต่อปี

รายได้ต่อปี	จำนวน	อัตราส่วนร้อยละ
ต่ำกว่า ๕๐๐๐ บาท	๑๒๕	๕๐.๕
๕๐๐๐ - ๑๐๐๐๐ บาท	๔๖	๒๓.๘
สูงกว่า ๑๐,๐๐๐ - ๒๐,๐๐๐ บาท	๖๐	๓๐.๕
สูงกว่า ๒๐,๐๐๐ - ๕๐,๐๐๐ บาท	๒๓	๑๑.๗
มากกว่า ๕๐๐๐๐ บาท	๒	๐.๖
ระบุไม่ได้	๓	๑.๕
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	๒	๐.๖
รวม	๓๐๕	๑๐๐.๐

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๕ อัตราส่วนร้อยละของครัวเรือนจำแนกตามประเภทของบุคคล

ที่อาศัย

ประเภทของบุคคล	จำนวน	อัตราส่วนร้อยละ
สามี ภรรยา	๑๑	๓.๖
สามี ภรรยา และบุตร	๒๐๑	๖๕.๐
สามี ภรรยา บุตรและบิดามารดาของสามี	๑๑	๓.๖
สามี ภรรยา บุตรและบิดามารดาของภรรยา	๕	๒.๕
สามี ภรรยา บุตรและญาติพี่น้อง	๕๒	๑๓.๖
สามี ภรรยา บุตรญาติพี่น้อง และบิดามารดาของสามี	๑๑	๓.๖
สามี ภรรยา บุตรญาติพี่น้องและบิดามารดาของภรรยา	๑๐	๓.๒
สามี ภรรยา บุตรและผู้อาศัย	๒	๐.๖
อื่น ๆ	๑๒	๓.๕
รวม	๓๐๕	๑๐๐.๐

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๑๐ แสดงถึงลักษณะประเภทของครัวเรือน

ลักษณะของครัวเรือน	จำนวน	อัตราส่วนร้อย
ครัวเรือนเดี่ยว	๒๒๔	๗๒.๕
ครัวเรือนขยาย	๔๓	๒๖.๕
รวม	๓๐๗	๑๐๐.๐

ตารางที่ ๑๑ แสดงถึงลักษณะที่อยู่อาศัยภายหลังการสมรสของสตรีในระยะแรก

ลักษณะการอยู่อาศัย	จำนวน	อัตราส่วนร้อย
บิดามารดาของตนเอง	๒๗๔	๗๕.๕
บิดามารดาของสามี	๓๐	๘.๗
ญาติของสามี	๓	๐.๘
ญาติตนเอง	๑๐	๒.๘
แยกอยู่อิสระ	๒๖	๗.๕
ไม่ตอบ	๒	๐.๖
รวม	๓๔๕	๑๐๐.๐

ตารางที่ ๑๒ แสดงถึงระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนและภรรยา

ระดับการศึกษา	จำนวน	อัตราส่วนร้อย
หัวหน้าครัวเรือน		
ไม่เคยเรียน	๑๓๓	๕๓.๓
ประถมศึกษาตอนต้น	๑๑๕	๓๗.๒
สูงกว่าระดับประถมศึกษา	๑๓	๕.๕
รวม	๓๐๑	๑๐๐.๐
ภรรยาหัวหน้าครัวเรือน		
ไม่เคยเรียน	๒๒๘	๗๕.๑
ประถมศึกษาตอนต้น	๖๘	๒๑.๓
สูงกว่าระดับประถมศึกษา	๓	๐.๘
ไม่ทราบ ไม่ตอบ	๔	๑.๒๖
รวม	๓๐๓	๑๐๐.๐

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๑๓ แสดงถึงการนับถือศาสนาของหัวหน้าครัวเรือนและภรรยา

บุคคลที่สัมภาษณ์ได้	การนับถือศาสนา	จำนวน	อัตราส่วนร้อยละ
หัวหน้าครัวเรือน	พุทธ	๓๐๒	๘๗.๗
	คริสต์	๗	๒.๓
	ไม่ตอบ	-	-
	รวม	๓๐๙	๑๐๐.๐
	ภรรยาหัวหน้าครัวเรือน	พุทธ	๒๘๓
คริสต์	๘	๒.๖	
ไม่ตอบ	๘	๒.๖	
รวม	๓๐๙	๑๐๐.๐	

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๑๘ แสดงถึงความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ของหัวหน้าครัวเรือน

ความเชื่อ	จำนวน	อัตราส่วนร้อย
คิดว่าเป็นสิ่งไร้เทคุณล	๓๖	๒๘.๖
คิดว่าเป็นสิ่งไม่มีประโยชน์	๘	๖.๓
คิดว่าเป็นสิ่งไม่ไค้ผลตามที่คองการ	๘	๖.๖
คิดว่าเป็นเพราะความเจริญทาง วิทยาศาสตร์มีมาก	๑๐	๓.๑
ไม่คิดว่าเป็นสิ่งเหลวไหลไร้สาระ	๑๘๖	๘๓.๒
ไม่แน่ใจ	๕	๑.๘๑
ไม่ทราบ, ไม่คอบ	๖	๑.๘
รวม	๓๐๘	๑๐๐.๐

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๑๕ แสดงกลุ่มอายุของหัวหน้าครัวเรือน

กลุ่มอายุ	จำนวน	อัตราส่วนร้อย
๑๕ - ๑๙	๒	๐.๖
๒๐ - ๒๔	๒๔	๗.๘
๒๕ - ๒๙	๕๑	๑๖.๕
๓๐ - ๓๔	๔๓	๑๓.๘
๓๕ - ๓๙	๔๓	๑๓.๘
๔๐ - ๔๔	๕๕	๑๗.๘
๔๕ - ๔๙	๓๙	๑๒.๖
๕๐ - ๕๔	๒๙	๙.๔
๕๕ - ๖๐	๒๓	๗.๔

ตารางที่ ๑๖ แสดงอายุโดยเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนและสตรีกะเหรี่ยงทั้งหมดที่สัมภาษณ์ได้

บุคคลที่สัมภาษณ์ได้	อายุโดยเฉลี่ย	รวม
หัวหน้าครัวเรือนชาย	๓๘.๘	๓๐๘
สตรีกะเหรี่ยง	๓๓.๓	๓๔๕

ตารางที่ ๑๗ อัตราส่วนร้อยละของสตรีทั้งหมดจำแนกตามหมวดอายุ

อายุของสตรี	จำนวน	อัตราส่วนร้อยละ
๑๕ - ๑๙	๒๔	๖.๘
๒๐ - ๒๔	๖๔	๑๘.๕
๒๕ - ๒๙	๖๑	๑๗.๗
๓๐ - ๓๔	๔๖	๑๓.๓
๓๕ - ๓๙	๔๓	๑๒.๕
๔๐ - ๔๔	๔๓	๑๒.๕
๔๕ - ๔๙	๓๐	๘.๗
๕๐ - ๕๔	๒๒	๖.๘
๕๕ - ๖๐	๑๒	๓.๕
รวม	๓๔๕	๑๐๐.๐
๑๕ - ๕๙	๓๑๑	๘๙.๖

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๑๘ แสดงถึงสถานภาพการสมรสของบุคคลที่ตีฆาตกรรมได้จำแนกตาม

อายุ

บุคคลที่ตีฆาตกรรมได้	สถานภาพการสมรส			
	สมรส	หม้าย	แยกกันอยู่	รวม
<u>สตรีกะเหรี่ยง</u>				
๑๕ - ๑๙	๖.๙ (๒๔)	-	-	๖.๙ (๒๔)
๒๐ - ๒๔	๑๗.๙ (๖๒)	๓* (๑)	๓* (๑)	๑๘.๕ (๖๔)
๒๕ - ๒๙	๑๗.๗ (๖๑)	-	-	๑๗.๗ (๖๑)
๓๐ - ๓๔	๑๓.๓ (๔๖)	-	-	๑๓.๓ (๔๖)
๓๕ - ๓๙	๑๒.๓ (๔๒)	๓*(๑)	-	๑๒.๖ (๔๓)
๔๐ - ๔๔	๑๑.๙ (๔๑)	๓*(๒)	-	๑๒.๖ (๔๓)
๔๕ - ๔๙	๗.๘ (๒๗)	๓*(๓)	-	๘.๗ (๓๐)
๕๐ - ๕๔	๖.๔ (๒๒)	-	-	๖.๔ (๒๒)
๕๕ - ๖๐	๓.๒ (๑๑)	๓*(๑)	-	๓.๕ (๑๒)
รวม	๙๗.๕ (๓๓๖)	๒.๓๑(๘)	๓* (๑)	๑๐๐.๐ (๓๔๕)
<u>หัวหน้าครัวเรือน</u>				
๑๕ - ๑๙	๓* (๒)	-	-	(๒)
๒๐ - ๒๔	๗.๘ (๒๔)	-	-	๗.๘ (๒๔)
๒๕ - ๒๙	๑๖.๒ (๕๐)	๓* (๑)	-	๑๖.๕ (๕๑)
๓๐ - ๓๔	๑๓.๖ (๔๒)	๓* (๑)	-	๑๓.๙ (๔๓)
๓๕ - ๓๙	๑๓.๙ (๔๓)	-	-	๑๓.๙ (๔๓)
๔๐ - ๔๔	๑๗.๕ (๕๔)	๓* (๑)	-	๑๗.๘ (๕๕)
๔๕ - ๔๙	๑๒.๖ (๓๙)	-	-	๑๒.๖ (๓๙)

ตารางที่ ๕ (ต่อ)

บุคคลที่สัมภาษณ์ได้	สถานภาพการสมรส			
	สมรส	หม้าย	แยกกันอยู่	รวม
<u>หัวหน้าครัวเรือน</u>				
๕๐ - ๕๔	๕.๔ (๒๕)	-	-	๕.๔ (๒๕)
๕๕ - ๖๐	๗.๑ (๒๒)	ก* (๑)	-	๗.๔ (๒๓)
รวม	๑๒.๕ (๓๐๕)	ก* (๑)	-	๑๓.๐ (๓๐๕)

ก* - ข้อมูลที่ต่ำกว่า ๕ ราย

ตารางที่ ๑๕ แสดงอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนและสตรีที่
สัมภาษณ์ได้

บุคคลที่สัมภาษณ์ได้	อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ย	จำนวนรวม
หัวหน้าครัวเรือน	๑๕.๓	๓๐๕
สตรีที่สมรสแล้ว	๑๘.๑	๓๔๕

ตารางที่ ๒๐ แสดงถึงทัศนคติในการเลือกคูครองของสตรีกะเหรี่ยงและการให้
สินสอดทองหมั้น จำแนกตามอายุ

อายุ	ทัศนคติในการเลือกคูครอง				การให้สินสอดทองหมั้น			
	พ่อแม่	ญาติ	ตัวทานเอง	รวม	มีการให้	ไม่มีการให้	ไม่ยอม	รวม
๑๕-๑๙	-	-	๖.๙(๒๔)	๖.๙(๒๔)	๑.๔(๕)	๕.๒(๑๘)	๓*(๑)	๖.๙(๒๔)
๒๐-๒๔	-	๓*(๑)	๑๘.๓(๖๓)	๑๘.๖(๖๔)	๕.๒(๑๘)	๑๒.๒(๔๒)	๓*(๔)	๑๘.๖(๖๔)
๒๕-๒๙	(๒)	๓*(๑)	๑๖.๕(๕๕)	๑๗.๗(๖๑)	๓.๘(๑๓)	๑๒.๖(๔๔)	๓*(๔)	๑๗.๗(๖๑)
๓๐-๓๔	๓*(๑)	-	๑๓.๐(๔๕)	๑๓.๓(๔๖)	๒.๙(๑๐)	๑๐.๔(๓๖)	-	๑๓.๓(๔๖)
๓๕-๓๙	๓*(๒)	-	๑๑.๙(๔๑)	๑๒.๕(๔๓)	๓*(๔)	๑๑.๐(๓๘)	๓*(๑)	๑๒.๕(๔๓)
๔๐-๔๔	๓*(๑)	-	๑๒.๒(๔๒)	๑๒.๕(๔๓)	-	๑๑.๖(๔๐)	๓*(๓)	๑๒.๕(๔๓)
๔๕-๔๙	-	-	๘.๗(๓๐)	๘.๗(๓๐)	-	๘.๗(๓๐)	-	๘.๗(๓๐)
๕๐-๕๔	๓*(๑)	-	๖.๑(๒๑)	๖.๔(๒๒)	-	๕.๘(๒๐)	๓*(๒)	๖.๔(๒๒)
๕๕-๖๐	-	-	๓.๕(๑๒)	๓.๕(๑๒)	-	๓.๕(๑๒)	-	๓.๕(๑๒)
รวม	๒.๐(๗)	๓*(๒)	๙๗.๔(๓๓๖)	๑๐๐.๖(๓๔๕)	๑๔.๕(๕๐)	๘๑.๒(๒๘๐)	๘.๓(๑๕)	๑๐๐.๐(๓๔๕)

๓* = ข้อมูลที่ต่ำกว่า ๕ ราย

ตารางที่ ๒๑ แสดงถึงจำนวนครั้งของการสมรสของสตรีกะเหรี่ยงจำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวนครั้งของการสมรส				รวม
	๑ ครั้ง	๒ ครั้ง	๓ ครั้ง	มากกว่า ๓ ครั้ง	
๑๕ - ๑๙	๖.๙(๒๔)	-	-	-	๖.๙(๒๔)
๒๐ - ๒๔	๑๘.๕(๖๓)	ก*(๑)	-	-	๑๘.๖(๖๔)
๒๕ - ๒๙	๑๖.๒ (๕๖)	๑.๔(๕)	-	-	๑๗.๖(๖๑)
๓๐ - ๓๔	๑๒.๒(๔๒)	ก*(๓)	ก*(๑)	-	๑๓.๓(๔๖)
๓๕ - ๓๙	๑๐.๔(๓๖)	๒.๐(๗)	-	-	๑๒.๔(๔๓)
๔๐ - ๔๔	๙.๐(๓๑)	๒.๙(๑๐)	ก*(๒)	ก*(๑)	๑๒.๕(๔๓)
๔๕ - ๔๙	๖.๙(๒๔)	๑.๗(๖)	-	-	๘.๖(๓๑)
๕๐ - ๕๔	๓.๘(๑๓)	๑.๗(๖)	ก*(๓)	ก*(๒)	๖.๕(๒๒)
๕๕ - ๖๐	๑.๗(๖)	ก*(๔)	ก*(๒)	ก*(๑)	๓.๕(๑๒)
รวม	๘๕.๒๙๔	๑๒.๕(๔๓)	๒.๓(๘)	ก*(๔)	๑๐๐.๐(๓๔๕)

ก* = ข้อมูลต่ำกว่า ๕ ราย

ตารางที่ ๒๒ แสดงถึงทัศนคติของสตรีกะเหรี่ยงที่สัมภาษณ์ได้ทั้งหมดในเรื่องการหย่าร้าง

ทัศนคติของสตรีกะเหรี่ยง ในเรื่องการหย่าร้าง	จำนวน	อัตราส่วนร้อย
แยกทางกัน	๓๓	๙.๖
สิ้นใจทน	๓๐๘	๘๙.๓
ไม่ตอบ	๔	๑.๒
รวม	๓๔๕	๑๐๐.๐

ตารางที่ ๒๓ แสดงถึงจำนวนครั้งของการตั้งครรภ์ จำนวนบุตรคลอดที่มีชีวิต และจำนวนบุตรที่ยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน ต่อมารดาแต่ละคนโดยเฉลี่ยจำแนกตามอายุ

มารดา

อายุ	จำนวนครรภ์	บุตรคลอดที่มีชีวิต	บุตรที่ยังมีชีวิตอยู่
ทุกอายุ	๕.๘	๔.๘	๓.๖
๑๕ - ๑๙	๑.๘	๑.๒	๑.๒
๒๐ - ๒๔	๒.๓	๑.๙	๑.๙
๒๕ - ๒๙	๓.๓	๓.๓	๒.๓
๓๐ - ๓๔	๕.๕	๔.๙	๓.๙
๓๕ - ๓๙	๖.๙	๖.๕	๕.๒
๔๐ - ๔๔	๗.๐	๖.๘	๔.๘
๔๕ - ๔๙	๙.๓	๘.๓	๕.๒
๕๐ - ๕๔	๘.๘	๗.๘	๕.๕
๕๕ - ๖๐	๗.๘	๗.๓	๕.๐

ศูนย์วิทยุทันตวิทยา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๒๔ แสดงถึงจำนวนการตายของบุตร จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันและจำนวนบุตรที่คิดว่าเหมาะสมต่อมารดาและแต่ละคนโดยเฉลี่ย

อายุ	จำนวนการตาย ของบุตร	จำนวนบุตร ที่มีชีวิตอยู่	จำนวนบุตรที่ คิดว่าเหมาะสม
ทุกอายุ	๒.๘	๓.๖	๔.๒
๑๕ - ๑๙	๓.๘	๑.๒	๓.๓
๒๐ - ๒๔	๓.๓	๑.๘	๓.๘
๒๕ - ๒๙	๓.๑	๒.๗	๓.๖
๓๐ - ๓๔	๒.๘	๓.๘	๔.๓
๓๕ - ๓๙	๓.๑	๕.๒	๔.๘
๔๐ - ๔๔	๕.๓	๔.๘	๔.๕
๔๕ - ๔๙	๒.๕	๕.๒	๔.๘

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๒๕ แสดงถึงอัตราส่วนร้อยละของการคลอดครั้งล่าสุดของสตรีที่เคย
สมรส จำแนกตามอายุปัจจุบันและสถานที่ ๆ ต้องการคลอด

อายุปัจจุบัน สถานที่ ๆ ต้องการไปคลอด	จำนวน	อัตราส่วนร้อยละ
<u>๑๕ - ๒๔</u>		
บ้าน	๔๗	๒๗.๒
สถานีนอนามัย	๑๖	๘.๘
โรงพยาบาล	๓๕	๕.๗
<u>๓๐ - ๔๔</u>		
บ้าน	๑๐๓	๒๔.๘
สถานีนอนามัย	๔	๑.๑
โรงพยาบาล	๒๕	๗.๐
<u>๔๕ - และมากกว่า</u>		
บ้าน	๖๑	๑๗.๑
สถานีนอนามัย	๑	๐.๓
โรงพยาบาล	๓	๐.๘
<u>ทุกกลุ่มอายุ</u>		
บ้าน	๒๖๑	๗๓.๑
สถานีนอนามัย	๒๑	๕.๘
โรงพยาบาล	๖๓	๑๗.๖

ตารางที่ ๒๖ แสดงถึงอัตราส่วนร้อยละของการคลอดครั้งล่าสุดของสตรีที่เคย
สมรส จำแนกตามอายุปัจจุบันและผู้ที่ทำคลอด

อายุปัจจุบัน ผู้ทำคลอด	จำนวน	อัตราส่วนร้อยละ
<u>๑๕ - ๒๔</u>		
หมอตำแย	๕๓	๒๖
นางผดุงครรภ์	๒๔	๖.๗
แพทย์	๑๕	๔.๐
ตนเอง	๑	๐.๓
สามี	-	
<u>๓๐ - ๔๔</u>		
หมอตำแย	๕๕	๒๖.๖
นางผดุงครรภ์	๑๔	๕.๐
แพทย์	๑๕	๔.๒
ตนเอง	๑	๐.๓
สามี	๓	๐.๕
<u>๔๕ และมากกว่า</u>		
หมอตำแย	๕๗	๑๕.๗
นางผดุงครรภ์	๓	๐.๕
แพทย์	๒	๐.๖
ตนเอง	๓	๐.๘
สามี	-	

ตารางที่ ๒๒ (ต่อ)

อายุปัจจุบัน ผู้ทำคลอด	จำนวน	อัตราส่วนร้อย
<u>ทุกกลุ่มอายุ</u>		
หมอต้าแย	๒๔๕	๖๘.๓
นางผดุงครรภ์	๔๕	๑๒.๖
แพทย์	๔๖	๑๒.๘
ตนเอง	๕	๑.๔
สามี	๓	๐.๘

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๒๗ อัตราส่วนร้อยละของสตรีที่แสดงถึงการเลี้ยงดูทารกและระยะเวลา
เวลาการให้นมบุตร

ระยะเวลา การให้นมบุตร (เดือน)	จำนวน	อัตราส่วนร้อยละ
๑ - ๓	๓	๐.๘
๔ - ๖	๕	๑.๔
๗ - ๙	๖	๑.๗
๑๐ - ๑๒	๖๔	๑๘.๕
๑๓ เดือน	๑๙๓	๕๕.๘
ให้กินจนกว่า ตั้งครรภ์ใหม่	๕๔	๑๕.๗
ไม่เคยเลี้ยงดูบุตรด้วยนมตนเอง	๔	๑.๑
ไม่เคยตั้งครรรภ์	๑๖	๔.๖
รวม	๓๔๕	๑๐๐.๐

ศูนย์วิทยพัชร์พยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๒๘ แสดงถึงอัตราส่วนร้อยละของทัศนคติหัวหน้าครัวเรือนที่มีต่อการ
วางแผนครอบครัว

ทัศนคติที่มี ต่อการวางแผนครอบครัว	จำนวน	อัตราส่วนร้อยละ
เห็นควย	๑๔๒	๔๕.๙
เห็นควยอย่างมาก	๔๓	๑๓.๙
เห็นควยพอควร	๑๒	๓.๙
แล้วแต่กรณี	๗	๒.๓
ไม่เห็นควย	๕๓	๑๖.๑
ไม่ทราบไม่ตอบ	๑๒	๓.๙
รวม	๓๐๙	๑๐๐.๐

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๒๔ แสดงถึงอัตราส่วนร้อยละของทัศนคติของสตรีที่มีต่อการวางแผนครอบครัว

ทัศนคติของสตรีที่มีต่อการวางแผนครอบครัว	จำนวน	อัตราส่วนร้อยละ
เห็นควย	๑๓๓	๕๑.๓
เห็นควยอย่างมาก	๓๓	๑๐.๓
เห็นควยพอควร	๑๐	๒.๙
แล้วแต่กรณี	๙	๒.๖
ไม่เห็นควย	๑๐๕	๓๐.๕
ค่อนข้างไม่เห็นควย	๑	๐.๓
ไม่ตอบ	๖	๑.๓
รวม	๓๕๕	๑๐๐.๐

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๓๐ แสดงถึงอัตราส่วนร้อยละของเหตุผลต่าง ๆ ที่สตรีรับสมัคร
และไม่ยอมรับวิธีการวางแผนครอบครัว

เหตุผล	จำนวน	อัตราส่วนร้อยละ
ยอมรับวิธีการวางแผนครอบครัว		
เศรษฐกิจ	๑๖๘	๗๑.๐
สุขภาพไม่ดี	๒๘	๑๒.๒
มีลูกมากพอแล้ว	๒๗	๑๑.๓
ขี้เกียจเลี้ยงดู	๕	๒.๑
อยากมีลูกห่าง	๔	๓.๔
รวม	๒๓๖	๑๐๐.๐
ไม่ยอมรับวิธีการวางแผนครอบครัว		
กลัวผลที่เกิดตามมา	๕	๑๕.๘
ต้องการมีบุตรจำนวนมาก	๔๒	๓๘.๒
ต้องปรึกษาสามี	๒	๐.๖
อายุมาก	๓๖	๓๓.๖
ไม่ตอบ	๑๐	๙.๓
รวม	๑๐๗	๑๐๐.๐

ตารางที่ ๓๑ แสดงถึงอัตราส่วนร้อยละของวิธีการวางแผนครอบครัวที่สตรี
รู้จักควยตนเอง

จำนวนวิธีที่ ใช้	จำนวน	อัตราส่วน ร้อย
๑ - ๒	๓๖	๑๒.๕
มากกว่า ๓ วิธีขึ้นไป	๒๕๒	๘๗.๕
รวม	๒๘๘	๑๐๐.๐

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๓๒ อัตราส่วนร้อยละของสตรี จำแนกตามวิธีป้องกันการปฏิสนธิ
ที่รู้จัก

วิธีป้องกันการปฏิสนธิ	ร้อยละของวิธี ที่รู้จัก	ร้อยละของวิธี ที่ไม่รู้จัก	รวม
ขดพลาสติก (I.U.D.)	๑๔.๘ (๔๓)	๘๕.๑ (๒๔๕)	๑๐๐ (๒๘๘)
ยาเม็ดรับประทาน (PILL)	๖๐.๓ (๑๗๕)	๓๙.๓ (๑๑๓)	๑๐๐ (๒๘๘)
ยาฉีด (INJECTION)	๔๕.๑ (๑๓๐)	๕๔.๙ (๑๕๘)	๑๐๐ (๒๘๘)
ถุงยางอนามัย (CONDOM)	๗.๖ (๒๒)	๙๒.๔ (๒๖๖)	๑๐๐ (๒๘๘)
การงดเว้นความสัมพันธ์ ทางเพศ (ABSTINENCE)	ก * (๔)	๙๘.๖ (๒๘๔)	๑๐๐ (๒๘๘)
การผ่าตัดผูกท่อสุจิ (VASECTOMY)	๘๘.๕ (๒๕๕)	๑๑.๕ (๓๓)	๑๐๐ (๒๘๘)
การผ่าตัดทำหมันหญิง (LIGATION)	๗๕.๗ (๒๑๘)	๒๔.๓ (๗๐)	๑๐๐ (๒๘๘)

ก * = ข้อมูลต่ำกว่า ๕ ราย

ตารางที่ ๓๓
 ปฏิสนธิที่สตรีกำลังใช้

แสดงถึงจำนวนและอัตราส่วนร้อยละของวิธีป้องกันการ

วิธีป้องกันปฏิสนธิ	จำนวน	อัตราส่วนร้อยละ
ยาเม็ดรับประทาน	๑๕	๒๓.๘
ยาฉีดคุมกำเนิด	๑๑	๑๗.๕
การผ่าตัดผูกท่อนอสุจิ	๑๔	๒๒.๒
การทำหมันหญิง	๒๓	๓๖.๕
รวม	๖๓	๑๐๐.๐

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย